

LAUREA

AMMATTIKORKEAKOULU

Yhdessä enemmän

Päiväkoti maatilalla - Maatila kehittää lasta ja lapsi maatilaa

Hack, Jenni

2014 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

Päiväkoti maatilalla - Maatila kehittää lasta ja lapsi maatilaa

Jenni Hack
Sosiaaliala
Opinnäytetyö
Tammikuu, 2014

Jenni Hack

Päiväkoti maatilalla - Maatila kehittää lasta ja lapsi maatilaa

Vuosi 2014 Sivumäärä 70

Tässä opinnäytetyössä yhdistyivät kaksi eri ammattikorkeakoulun alaa; sosiaaliala ja maaseutuelinkeinot. Teimme tämän yhdessä, mutta versioita on kaksi kappaletta. Laureaan työn on tehnyt Jenni Hack ja HAMK:iin Niklas Maisi. Opinnäytetyössä kartoitettiin kestävän kehityksen mukaisen päiväkodin perustamista osaksi maatilalan yritystoimintaa. Opinnäytetyötä tehdessä vierailimme erilaisissa luontopäiväkodeissa ja Saksan luonnonmukaisilla maataloilla, joissa oli lapsille toimintaa. Luontopäiväkodeissa vierailimme päivän kerrallaan, jonka aikana tutustuimme päiväkodin toimintaan ja samalla haastattelimme kasvattajia.

Opinnäytetyön alussa määrittelimme, mitä tarkoittaa kestävä kehitys ja minkälaisia eri näkökulmia kestäväällä kehityksellä on yleisesti. Sen kautta siirryimme aiheessa luonnonmukaiseen maatalouteen ja maatalousympäristöön. Seuraavaksi käsittelemme maatalouden nykytilaa sekä millaisen ympäristön maatila voisi tarjota varhaiskasvatukselle. Työssä kerrotaan ympäristökasvatuksesta ja kestävän kehityksen kasvatuksesta sekä sen eri ulottuvuuksista lasten parissa työskennellessä. Kartoitimme myös luonnon merkitystä kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen.

Tutkimuksien ja teoriaan paneutumisen pohjalta teimme oman toimintaidean kestävän kehityksen päiväkodille maatilalla, jonka nimeksi tuli päiväkotia Apilansydän. Opinnäytetyö antoi paljon hyviä kokemuksia ja toimintamalleja työkaluksi omalle päiväkodille sekä etenkin yhteistyökumppaneita. Haluamme opinnäytetyöllämme tuoda myös kestävän kehityksen toimintamalleja enemmän esille Suomessa. Valmis opinnäytetyö avaa ovia maaseudun elinvoimaisuuden säilyttämiseen ja sosiaalipalveluiden laajenemiseen.

Asiasanat: kestävä kehitys, ympäristökasvatus, maatila, päiväkotia, yhteisöllisyys

Jenni Hack

Day care centre at a farm - a farm develops a child and the child develops the farm

Year	2014	Pages	70
------	------	-------	----

In this thesis we linked our study programs (agriculture and rural areas and social services) to our thesis. We have done this thesis together, so you will find two copies of this thesis. Laurea's version has been made by Jenni Hack and Hamk's version has been made by Niklas Maisi. This thesis searched solutions on how to set up a day care centre with sustainable development at a farm level and how it could be a part of agricultural activity. We visited different kinds of day care centres in Finland, which emphasized their education for the nature, sustainable development or both. We also visited Germany where we visited organic farms, which had activity with children. In Finland we spent one day in a day care centre and at the same time we interviewed educators of day care centres.

In the beginning of our thesis we defined what sustainable development means and what kind of characteristics it has. Then we moved on to organic farming and the agricultural environment. We discussed what kind of situation that agriculture is in Finland at the moment and what kind of environment agriculture could offer to early childhood education. In our thesis we discussed early childhood education by means of sustainable development and what kind of opportunities different agricultural environments could offer to early childhood.

Based on our thesis we made our own vision about how to set up a day care centre with sustainable development at the farm level. We named it a day care centre Apilansydän. Our thesis gave us a lot of good experience, partners and ways to implement our own day care centre into practice. We wanted to introduce new ideas about sustainable development in Finland. This thesis tries to find ways of preserving the vitality of countryside and how to expand social services.

Keywords: Sustainable development, environmental education, day care centre, communality

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Kestävä kehitys suunnan antajana	7
3	Luonnonmukainen kestävä maataloustuotanto	10
	3.1 Kemikaaleja ja välikäsiä	12
	3.2 Maatila oppimisympäristönä.....	13
	3.3 Monivaikutteinen toimija	13
4	Luonto ja ympäristö	15
	4.1 Luonnon merkitys varhaiskasvatuksessa.....	16
	4.2 Luonnossa liikkumisen hyötyjä.....	17
5	Ympäristökasvatuksesta kestävä kehityksen kasvatukseen	18
	5.1 Ympäristökasvatus	18
	5.2 Kestävä kehitys varhaiskasvatuksessa	21
	5.3 Ekologista varhaiskasvatusta	22
	5.4 Taloudellista varhaiskasvatusta	24
	5.5 Sosiaalista ja kulttuurista varhaiskasvatusta	24
6	Tutkimustyötä opinnäytetyön taustalla	25
	6.1 Päiväkoti A	26
	6.2 Päiväkoti B	28
	6.3 Päiväkoti C	31
	6.4 Päiväkoti D	34
	6.5 Saksan maatilat.....	38
7	Kestävä kehityksen näkyminen tutkittavien päiväkotien toiminnassa	39
	7.1 Energian säästäminen ja veden käyttö	41
	7.2 Jätteen synty	42
	7.3 Kestävä kulutus.....	42
	7.4 Kestävät ruokavalinnat.....	43
	7.5 Lähiympäristö.....	44
	7.6 Monikulttuurisuus ja kulttuuriperintö	44
	7.7 Turvallisuus ja yhteisöllisyys	45
8	Visio omasta päiväkodista	46
	8.1 Apilansydämen oppimiskäsitys	49
	8.2 Toimintaympäristö ja toimitilat	51
	8.3 Kestävästä kehityksestä Apilansydämessä	55
	8.4 Esimerkki maatilatoiminnan	56
	8.5 Apilansydämen arvomaailma	56
	8.6 Yrittäjämuodot	58
	8.7 Yrittäjät.....	58

8.8	Asiakkaat ja henkilökunta	59
8.9	Kartoitusta päivähoidon tarpeesta	60
8.10	Swot-analyysi	61
	8.10.1Vahvuudet	62
	8.10.2Heikkoudet	62
	8.10.3Mahdollisuudet	62
	8.10.4Uhat.....	63
9	Lopuksi	63
	Lähteet	66
	Kuvat.. ..	69
	Taulukot	70

1 Johdanto

Kestävän kehityksen tavoitteena on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet kaikkialla maailmassa (Kansainvälisen ympäristöpolitiikan yksikkö 2013). Tämän ajatuksen pohjalta opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää, kuinka voisimme toteuttaa kestävän kehityksen mukaisen päiväkodin maatilalle. Ajatus päiväkodin perustamisesta maatilalle syntyi omasta kiinnostuksesta kehittää maaseutua ja sosiaalialaa yhdessä. Maatilalla elävälle on itsestäänselvyys nostaa esimerkiksi perunat itse maasta, mutta useampi ihminen kuitenkin ostaa perunat kaupasta. Kaikki tietävät, että ruokaa saa kaupasta, mutta miten ruoka tuotetaan, onkin toinen asia. Tekemiemme maatilavierailujen perusteella voimme todeta, että maatilalla pystytään hyödyntämään kestävän kehityksen ajattelutapaa monin eri tavoin.

Ideanamme on perustaa tulevaisuudessa Palojoelle Maisin perhetilalle päiväkotia, joka toimii kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti luontoa ja ihmistä kunnioittaen. Haluamme päiväkodin olevan yhteistyössä niin maaseutu- kuin kaupunkiperheiden kanssa. Tämän kautta saamme vuorovaikutusta kaupunkien ja maaseudun välille. Haluamme kehittää perheiden tietoisuutta kestävästä kehityksestä ja tukea tulevia sukupolvia omalla toiminnallamme. Kartoitamme opinnäytetyössä hyväksi koettuja kestäviä toimintatapoja, jotka tukevat parhaalla mahdollisella tavalla lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista antaen heille hyvät lähtökohdat kestäväälle elämäntielle. Kestävä kehitys päiväkodissa koostuu pienistä valinnoista, johon pyritään askel askeleelta.

Tutkimme opinnäytetyöprosessin aikana erilaisia luontoon tai maaseudulle painottuvia päiväkoteja sekä luomumaatiloja. Päiväkodit olivat kestävän kehityksen mukaisia, mutta toteuttivat kukin persoonallisella tavallaan kestävästä varhaiskasvatusta. Päiväkoteja oli neljä, joissa vierailimme. Lisäksi teimme opintomatkan Saksaan, jossa tutustuimme kahteen luomumaatilaan, jossa oli toimintaa lapsille. Päiväkotivierailujen ja Saksan matkan perusteella teimme kartoituksen kestävän kehityksen toteuttamistavoista. Saatujen tietojen ja kokemusten pohjalta teimme vision oman päiväkodin perustamisesta maatilalle.

Toivomme, että opinnäytetyöstä hyötyvät meidän itsemme lisäksi myös varhaiskasvatuksen ammattilaiset sekä maatalouden toimijat ja saavat näin paremman käsityksen kestävästä kehityksestä, mikä ei ole niin vaikeaa kuin voisi kuvitella. Varhaiskasvatuksen ja maatilankin voi liittää yhteen ja näin monipuolistaa eri aloja sekä tuoda maaseutua elinvoimaisemmaksi.

2 Kestävä kehitys suunnan antajana

Kestävä kehitys terminä on laaja käsite ja sitä voidaan tutkia monista eri näkökulmista. Lyhyesti sanottuna kestävän kehityksen mukainen toiminta tyydyttää nykyisten ihmisten ja tulevien sukupolvien tarpeet ja hyvinvoinnin. Kestävään ajatteluun pitäisi kaikkien pyrkiä, jotta voisimme tarjota hyvät elämisen puitteet kaikille maapallolla nyt ja tulevaisuudessa. Kestävää kehitystä voidaan tarkastella ekologisesta, taloudellisesta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta. Nämä yhdessä muodostavat perustan kestävän kehityksen ajattelumallille. Kestävä kehitys on erittäin tärkeä aihe, koska nyt jo näkyy ilmastossa ihmisten aiheuttamia muutoksia ja nykyiset sekä tulevat sukupolvet tulevat suuresti vaikuttamaan luonnon, kulttuurien, ihmisten ja talouden tasapainoon maailmalla. (Parikka-Nihti 2011, 12- 13.)

Päiväkoti maatilalla voisi toimia suunnanantajana lapsille kestävän kehityksen ajattelua mietittäessä. Toimintaympäristönä maatila on erittäin monimuotoinen ja antaa suuret mahdollisuudet kehittää kasvatuseräjä ja oppimistapoja, jossa voitaisiin tuoda luonto, ihmiset, kulttuurit ja tavat yhteen kestävällä taloudellisella tavalla. Maatila kaupunkien, taajamien ja luonnon läheisyydessä tuo hyvin monipuolisesti eri elementtejä yhteen ja tätä voi käyttää hyvin hyödyksi ihmisten oppimisen ja kasvatuksen kehittämiseen yhteiskunnassa. Mutta ensiksi pitää määrittää, mitä kestävä kehitys oikein tarkoittaa ja minkälaisia määritelmiä sille on oikein annettu. (Yli-Viikari ym. 2009, 3.)

Ekologisella kestäväällä kehityksellä tarkoitetaan luonnon monimuotoisuuden ja elinympäristöjen säilymistä. (Parikka-Nihti 2011, 18.) Yleisiä puheenaiheita ovat kierrättäminen, ympäristön siisteys sekä uusiutuvien luonnonvarojen käyttö. Kiihtyvä ilmastonmuutos ja suurempi luonnonvarojen käyttö muovaavat luontoamme jatkuvasti. Sitä kiihdyttää maailman taloudellinen kasvu, joka monien mielestä lisää hyvinvointia ja onnellisuutta. Näin varmasti onkin, mutta ihmisten hyvinvoinnin pitää pysyä ekologisissa rajoissa, koska maapallo ei ole ehtymätön paikka. Ilmastonmuutos tulee todennäköisesti olemaan ihmiskunnan yksi suurimmista haasteista. Muutamien asteiden lämpötilan nousu vaikuttaa maapallon ilmastoon niin merkittävästi, että se sekoittaa ekosysteemejä huomattavasti. Samalla se tappaa lajeja sukupuuttoon ja synnyttää suuria ihmisille asuinkelvottomia alueita. Siksi on kehitetty erilaisia mitta-reita selvittämään ihmisten synnyttämää hiilijalanjälkeä maapallolla. Ihmisten tuottamat päästöt vaikuttavat kaikkein eniten ilmaston lämpenemiseen, minkä takia päästöjen syntymiseen on ruvettu kiinnittämään huomiota. Päästöjen vähenemiseen vaikuttavat energiatehokkuus, uusiutuvien luonnonvarojen käytön lisääminen sekä metsien kestävä käyttö. (Stranius 2011, 37- 39.)

Toinen iso haaste maapallolla on luonnon monimuotoisuuden pieneneminen. Puhutaan suuresta sukupuuttoaallostasta, joka on seurausta ihmisen omasta toiminnasta. Suomessa monimuotoisuuden lisäämiseen on vastattu suojelemalla suuria luonnonkohteita ja alueita, kuten erämaita, vesistöjä, soita ja erilaisia maa-alueita. Suomessa on perustettu esimerkiksi suojele-

alueverkosto, jolla pyritään säilyttämään monimuotoinen luonto. Huolestuttavinta kuitenkin on, että koko ihmiskunnan kulutus on jo niin suurta vuosittain, että vuodessa maapallon luonto ei pysty tuottamaan samaa määrää uusiutuvia luonnonvaroja. Elämme tällä hetkellä siis velaksi, jotka tulevat sukupolvet joutuvat korjaamaan. Tämä ei ole kestävää luonnon kannalta ja siksi asialle on tapahduttava muutos. Emme voi odottaa, kauanko maailma vielä kestää. Siksi on ruvettu puhumaan kohtuutaloudesta, jossa otetaan huomioon yksilö, yhteiskunta ja ympäristö. Kohtuutaloudessa hyvinvointi ei ole riippuvainen kulutuksesta ja tähän meidän on kaikkien keskityttävä. (Stranius 2011, 39- 40.)

Taloudellinen kestävä kehitys pyrkii talouden tasapainoiseen kasvuun, jossa otetaan huomioon luonnonvarojen käyttö, liiallinen velkaantuminen ja palvelujen tuottaminen ekologisella ja kestäväällä tavalla. Suomessa kustannukset ovat todella korkeat, mikä johtuu korkeasta elintasosta, kylmistä olosuhteista ja pitkistä välimatkoista. Talouskasvu on jatkuva puheenaihe. Teollistumisen alettua talous on kasvanut kovaa vauhtia ja samalla myös ihmisten hyvinvointi. Talouden kasvulle emme tiedä rajoja, koska teknologian kehitys, väestön kasvu ja uusien resurssien löytäminen ovat vaikuttaneet kasvuun ja sen mahdollisuuksiin. Talouden kasvua vie nopeasti eteenpäin tieto- ja viestintäteknologia. (Ollikainen & Pohjola 2013, 16-17.) Kuitenkaan lähtökohtana ei voi olla, että asialle tehdään jotain, kunnes kaikki varannot ovat ehtyneet lähes tyystin. Viljelysmaista ja makeasta vedestä tulee olemaan yhä suurempi pula. Energiaa kehittyvissä maissa riittää vielä pitkälle johtuen kivihiilen, ydinvoiman ja maakaasun käytöstä. Suurena huolenaiheena on Aasian nopea taloudellinen kehitys, joka tulee kuormittamaan ympäristöä entistä enemmän. Kysymyksenä nousee varmasti oikeudenmukaisuus elintasoon eurooppalaisten, amerikkalaisten ja Aasian välille sekä myöhemmin myös esimerkiksi Afrikan mantereeseen suhteen, kun tulevaisuudessa elintasot tasoittuvat näiden maiden välillä. Se on varmasti yksi suurimmista ympäristökysymyksistä tulevaisuudessa ja silloin etsitään ratkaisuja ruuan tuotannon, vesihuollon ja energian tuottamiseen tasa-arvoisesti kestäväällä tavalla. (Kiander 2011, 46- 52.)

Jatkuva talous on mahdotonta ja siihen syynä ovat energian, ympäristön ja talouden yhteys. Fossiiliset polttoaineet ovat korvanneet ihmistyön. Tähän on kuitenkin tulossa piste, koska helposti saatavat uusiutumattomat energiavarat ovat kulutettu loppuun. Nykyään hankittava energia vaatii yhä enemmän energiaa. Jo nyt olemme nähneet muutamien kymmenien vuosien aikana, kuinka energian hinta kasvaa jatkuvasti enemmän. Tämä ei ole taloudellisesti, energiataloudellisesti eikä ympäristöllisesti kestävää. Meidän pitäisi päästä vapaaksi talouden kasvupakko ajattelusta, mutta asioita mutkistaa teollisen energian käytön ja bruttokansantuotteen yhteys. Jos energian käyttöä vähennetään, tehokkuus vähenee tuotannossa ja bruttokansantulo laskee. Kasvupakosta vapautuminen vaatii yhteisöjen luomista, jotka voivat hyvin ja kuluttavat aineellisesti kohtuudella. Siksi on kehitetty Happy Planet Index (HDI), joka liittyy ihmisten hyvinvoinnin ja ympäristövaikutukset yhteen. Indeksi mittaa ihmisten hyvin-

vointia kyselyillä sekä tutkii eliniänodotetta ja hiilijalanjälkeä. Nämä yhdessä muodostavat luvun, joka kertoo eri valtioiden tehokkuudesta muuttaa rajalliset resurssit ihmisten hyvinvoinniksi. Suomi on tässä vertailussa sijalla 59. Eliniänodote on meillä Suomessa erittäin korkea, mutta kulutuksemme on erittäin suurta, mikä johtuu kylmästä talvesta ja teollisuudesta. Costa Rica on ykkössijalla, koska kaikki mitattavat asiat ovat siellä suhteellisen tasapainossa. Costa Ricassa on lämmin ja siellä teollinen kehitys ei ole Suomen tasolla. (Pasanen & Ulvila 2012, 201-209.) Tätä indeksiä voisi käyttää soveltaen mittarina hyödyksi myös kestävän kehityksen päiväkotitoimintaan. Voisimme mitata toimintamme onnistumista vanhempien tyytyväisyytenä lasten kehitykseen ja päiväkotimme tuottamaa hiilijalanjälkeä henkeä kohti.

Sosiaalinen kestävä kehitys ottaa huomioon ihmisten tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden, uskonnot, sosiaaliset erot, työttömyyden jne. Sosiaalisesti kestävä yhteiskunta luo kaikille ihmisille yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Yhteiskunnassa on tärkeää, että jokaisella on tasavertaiset perus- ja ihmisoikeus ja tähän vaikuttaa eniten eettisesti ajateltu ja kestävä peruslainsäädäntö, jota on helppo käyttää ja tulkita. (Pohjola 2011, 9-13.) Sosiaaliselle kestäväälle kehitykselle on määritelty erilaisia tavoitteita, jotka toteuttavat sosiaalista kestäväää kehitystä. Kaikilla yhteiskunnassa pitäisi olla riittävä toimeentulo, turvallisuus ja hyvinvointipalvelut. Jokaisella tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä ja omaan paikkaansa yhteiskunnassa sekä tasa-arvoisesti osallistua yhteisten asioiden hoitamiseen. Nämä asiat vaikuttavat suoraan yhteiskunnan muillekin osa-alueille, jotka taas edistävät kestäväää kehitystä yhteiskunnassa. (Pohjola 2011, 14.) Kulttuurinen kestävä kehitys ottaa huomioon kulttuuriperintöjen ja tapojen säilyvyyden tulevillekin sukupolville. Kaikki tämä on tärkeää tietoa tuleville sukupolville ja se meidän on heille jaettava, jotta maailmassa luonnon, rauhan, hyvinvoinnin ja talouden jatkuvuus säilyy. (Parikka-Nihti 2011, 12- 13.)

3 Luonnonmukainen kestävä maataloustuotanto

Yleisesti ottaen Suomen maatilat ovat perheviljelmiä, joiden keskimääräinen peltoala on noin 40 hehtaaria ja viljelijät täyttäneet 50 vuotta. Suomen maatiloista reilusti yli puolet on kasvinviljelytiloja. Suomessa metsä on olennainen osa maataloutta. (Niemi & Ahlstedt 2014, 13-17.) Suomen tavoite luonnonmukaisessa tuotannossa on päästä vuoteen 2020 mennessä siihen, että luomulla olisi vähintään 20 prosenttia koko Suomen peltoalasta. Tällä hetkellä prosentti on kahdeksan ja tavoitteisiin pääsemistä pidetään jokseenkin mahdottomana. (Riistanhoito 2014.)

Kestävä maatalous ottaa huomioon geenimuuntelun, tuotannon puhtauden ja ympäristölliset seikat. Maataloustuotanto ei saa olla riippuvainen tuotannon määrästä, jolla saadaan paras mahdollinen tuotto suurine kustannuksineen. Maatalouden tuotantomäärät ovat nousseet kaksin-, kolmikertaisiksi viimeisen sadan vuoden aikana. Tehotuotanto maataloudessa ei ole vält-

tämättä kovin kestävä, koska se rasittaa luontoa suuresti. Tämä johtuu suurista tuotantoyksiköistä ja maataloustuotannon yksipuolistumisesta, jolla pyritään mahdollisimman suureen taloudelliseen tulokseen. Suuret yksiköt lisäävät pistekuormitusta ja työn määrää. Luontoa pystytään nykyään käyttämään hyväksi tavalla, joka ei ole kestävä. (Rajala 2004, 9.)

Kestävässä maataloudessa yleisiä biologisia periaatteita on, että maaperän puhtautta ja tuotantokykyä ei saa vaarantaa, maataloustuotanto ei saa saastuttaa maata, vettä eikä ilmaa. Tuotettujen tuotteiden pitää myös olla ravintoarvoltaan hyviä ja turvallisia. Kestävän maatalouden tulee olla taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä, mikä turvaa maataloustuottajalleen hyvän toimeentulon sekä miellyttävän ympäristön töiden tekemiselle. Luonnonmukainen maatalo ajattelee tuotantoaan kestävä kehityksen kannalta. Parhaimmillaan kestävä maatalo pysyy sovittamaan yhteen nykyiset ja tulevien sukupolvien tarpeet kestävällä luonnonvarojen käytöllä. (Rajala 2004, 11- 12.) Kiteytetysti sanottuna luonnonmukainen maatalous on luonnon hoidon ja kestävä käytön pohjalta suunniteltua maatalouden tuotantoa (Rajala 2004, 19).

Kasvinsuojeluaineita ja kemiallisia lannoitteita ei tuotannossa käytetä, koska ne aiheuttavat ravinnekuormitusta luonnolle ja samalla saattavat aiheuttaa haittaa eri eliölajien elinympäristöille. Tuotantomäärät perustuvat luonnon omille ehdoille. Kemialliset aineet korvataan uusilla menetelmillä, jotka auttavat luonnonmukaisessa tuotannossa. Tuotannossa käytetään monivuotista viljelykiertoa, jossa eri kasvilajit vuorottelevat kestävällä tavalla. Viljelykierron avulla eri kasvilajit muokkaavat maan rakennetta, sitovat ravinteita maahan sekä estävät kasvitautien kehittymistä. Luonnonmukaisessa tuotannossa suunnittelu ja toimenpiteiden ajoitus on erittäin tärkeää, koska kaikki asiat tehdään luonnon omin ehdoin. Kaikki viljeltyt kasvit saavat lannoitteensa eloperäisistä aineista. Tuotanto perustuu ravinteiden kierrättämiseen. Orgaaninen lannoite koostuu karjanlannasta, kompostista ja viherlannoituksesta. Eläintilat tuottavat karjanlanta ja kompostia sivutuotteena. Viherlannoituksessa maatalo viljelee kasveja, jotka sitovat ilmasta typpeä maahan seuraavaksi vuodeksi. Viherlannoitus, karjanlanta ja komposti lisäävät maaperän humuspitoisuutta, jolloin se tarjoaa paremman kasvualustan kasveille kasvaa. (Luonnonmukainen kasvinviljely 2012.)

Luonnonmukaisessa tuotannossa lajirunsaus oli noin 20 prosenttia enemmän kuin tavanomaisessa tuotannossa (Salmu 2011). Luonnonmukainen tuotanto lisää luonnon monimuotoisuutta, koska elinympäristöjä syntyy eliölajeille enemmän monipuolisen viljelykierron takia. Viljelykierron avulla estetään ravinteita huuhtoutumasta vesistöihin. Talvipeitteinen kasvillisuus ja humuksen määrä sitovat vesimassaa enemmän ja vähentävät tällöin eroosion määrää ja sen kautta ravinteiden huuhtoutumista vesistöihin. Samalla typensitojakasvit sitovat ilman typpeä maaperään ja vähentävät ilmastoa lämmittäviä yhdisteitä. Maatalo tuottaa ison osan maailman kasvihuonekaasupäästöistä, koska tuotantoon kuluu niin paljon energiaa. Aineiden kierrä-

tys, säästäväisyys ja uudet ratkaisut uusiutumattomien luonnonvarojen käytölle ovat uusia askelia kohti kestävämpää maataloutta. (Rajala 2004, 13.)

Energiaratkaisut ovat iso osa maatalan toimintaa ja yksi ekologinen haaste kestävässä maataloustuotannossa. Luonnonvarojen kestävä käyttö ja ilmastopäästöjen huomioon ottaminen edellyttävät uusiutuvien luonnonvarojen suunnitelmallista käyttöä ja säästäväisyyttä. Tuotannossa pyritään korvaamaan uusiutumattomat luonnonvarat uusiutuvilla luonnonvaroilla. Metsämaat ovat yksi tärkeimmistä maatalan uusiutuvista energiavaroista. Niistä saadaan energia asuinrakennusten lämmittämiseen sekä tuotannon eri vaiheisiin. Usein maatiloilla mietitään energiaratkaisuja ja sitä, miten lämmitys ja energia oikein tuotetaan. Jos tilalla on metsää, se usein käyttää sitä hyödykseen. Metsä on uusiutuva luonnonvara ja se on yksi parhaimmista energiamuodoista kestävä kehityksen kannalta. Metsänhoitosuunnitelman pitää olla ajan tasalla, koska silloin metsästä saadaan paras mahdollinen hyöty niin ekologisesti kuin taloudellisesti ja sen hoito sujuu vaivatta ja kustannustehokkaasti. Hyvät tavat metsänhoidossa ovat kaikin puolin kestävä taloudellisesti, sosiaalisesti, kulttuurillisesti kuin ekologisestikin. Metsä tarjoaa maataloustyöntekijälle paljon töitä ja myös virkistymispaikan. Muita maatalan uusiutuvia energiaratkaisuja voivat olla aurinkoenergia, tuulivoima, vesivoima tai muu bioenergia. Kaikilla näillä energiamuodoilla maatila voi toimia sivutoimisesti myös lämpöyrittäjänä. Nämä kaikki menetelmät korvaavat uusiutumattomia energiaratkaisuja. (Rajala 2004, 14-16.)

3.1 Kemikaaleja ja välikäsiä

Maatalouden kannattamattomuus on ajanut monet tilat lopettamaan tuotantonsa. Koko Suomelle maatalouden säilyminen on kuitenkin tärkeää. Se takaa Suomen ruokaomavaraisuuden sekä tiedon ja taidon uusiutuvien luonnonvarojen käytölle. Kannattavuuden lasku on ajanut tiloja muuttamaan toimintastrategiaansa ja ne ovat joutuneet jalostamaan tuotantoaan. Nykyään kaikki tilat eivät toimi ainoastaan alkutuottajana vaan tilat ovat itse lähteneet kehittämään tuotteitaan ja markkinoimaan niitä suoraan kuluttajille. Välikädet jäävät pois, kun kuluttajat tulevat suoraan tilalta ostamaan tuotteet ja samalla he pääsevät tutustumaan maatalan toimintaan. Kuitenkin maatiloilla on valtava pääoma ja työtaakka kiinni tuotannon jalostamisessa ja siihen maatilat tarvitsevat riittävän tuen. Hyviä esimerkkejä tuotannon jalostuksesta ovat luomutuotteiden saapuminen yhä enenemissä määrin markkinoille. Tämä johtuu tuotteiden kysynnän kasvusta ja kiinnostuksesta puhtaaseen ja ekologiseen ruokaan. Ihmiset ovat halukkaita omilla ostopäätöksillään tukemaan paikallista ja kotimaista tuotantoa. (Rajala 2004, 18-19.)

Maatiloilla on monenlaisia toimijoita, joilla on paljon mielipiteitä ja ideoita yhteiskunnan kehittämiseen. Maailma on kemikalisoitunut 1960-luvulta eteenpäin, kun erilaisia kemikaaleja on ruvettu suuremmissa määrin hyödyntämään. Nyt 2000-luvulle tultaessa on tutkittu kemi-

kaalien käyttöä ja vaikutusta ihmisiin ja selviä haittoja on löydetty ruoka-aineista ja ympäristöstä. Esimerkiksi lapsien allergioiden kasvun pelätään johtuvan kemikaalien lisääntymisestä. Suomessa maatalous on suurimmilta osin tehomaa-ala, jossa käytetään yleisesti kemikaaleja lannoitteissa ja kasvinsuojeluaineissa. Kemikaalien käyttö on helppoa maataloudessa eikä luonnon omaan kiertokulkuun tarvitse perehtyä niin tarkasti. Luonnonmukaisessa tuotannossa viljely on tarkempaa ja vaatii viljelijältä enemmän perehtymistä kasvinviljelyasioissa. Nyt asiat ovat pikku hiljaa muuttumassa ainakin joidenkin toimijoiden osalta maataloudessa. Nykyään luomutuotantoa pidetään puhtaana tuotantomuotona, joka ei kuormita luontoa, koska kemikaaleja ei käytetä tuotannossa. Luonnonmukaisessa tuotannossa kannattavuuskin on meidän tavanomaisen tuotannon ohitse. Nämä kaikki asiat keskenään ovat ohjanneet tuotantotapaa kestävämpään suuntaan. Ihmisten tulisi käyttää omia aisteja tuotteiden laadun tarkasteluun, kuten hajua ja makua. Nykyään kaikkia elintarvikkeita tarkastellaan pelkästään päiväyksien perusteella, jotka tuotantoketjut ovat asettaneet. Ihmisten luontainen käytös häviää liiallisen byrokratian seurauksesta. (Rauhala 2010, 6-7.)

3.2 Maatila oppimisympäristönä

Maaseutuyrittäjyyttä on todella monenlaista ja Suomen maatilat monialaistavat tuotantoaan heikomman kannattavuuden takia. Samalla on huomattu maaseudun tarjoamat mahdollisuudet palvelun tuottajana ja sitä on ruvettu kehittämään eteenpäin. Maatalouden perustehtävä on ruuantuotanto, mutta maatalous vaikuttaa suuresti ympäristöllisiin asioihin omalla toiminnallaan, kuten ravinteiden kiertoon, viljavuuden ylläpitoon, päästöjen syntyminen ja luonnon monimuotoisuuteen omilla viljelysmaillaan. Lisäksi maatiloilla voi olla suuri kulttuurinen arvo niiden säilyttäessä perinteitä ja vanhoja tapoja. (Risku-Norja & Aaltonen 2007, 11- 12.)

Maatiloilla on monia elementtejä ympäristöllisistä, kulttuurillisista, taloudellisista ja sosiaalisista asioista. Siksi maatila sopisi erityisen hyvin kestävä kehityksen oppimisympäristöksi niin lapsille, aikuisille kuin eläkeläisillekin, mutta sitä ei ole vielä osattu kovin hyvin hyödyntää. Moni suomalainen on menettänyt kosketuksensa maatalouden toimintaan, eikä maatilojen toimintaa osata enää arvostaa. Monet eivät tiedä, miten ruoka tuotetaan ja minkälaisin menetelmin. Kestävä kehityksen ajattelu voisi tuoda hyvin yhteen maatilan ja sen ympärillä asuvat ihmiset. Maatila voisi kehittää yritystoimintansa kestävä kehityksen periaatteiden mukaiseksi ja tuoda omalla tutkimuksella ja kokemuksellaan kaikille esille kestävä kehityksen näkökulmia käytännössä. Toimintaan kannattaa ottaa mukaan paikalliset toimijat, kuten tutkijat, seurakunnat ja kunnat. Tällöin maatila toimisi koko yhteiskunnan kehittäjänä ja kasvattajana. (Risku-Norja & Aaltonen 2007, 13.)

3.3 Monivaikutteinen toimija

Maatalouden vallankumouksen tapahduttua ei eletty enää keräily- ja metsästyskulttuurissa, jossa jatkuvasti siirryttiin paikasta toiseen. Ihmisille jäi aikaa välillä istahtaakin, kun opittiin hyödyntämään luontoa tehokkaalla tavalla. Maatalous loi turvaa tulevaisuudelle pidemmäksi aikaa, eikä koko ajan tarvinnut olla huolissaan, kuinka selviytyä huomista. Tämä toi ihmisille enemmän vapaa-aikaa, turvaa ja hyvinvointia. Nyt on tultu siihen pisteeseen, jossa maatalous on teollistunut ja ihmiset ovat muuttaneet isolta osin kaupunkeihin, eikä maatalous olekaan enää kovin ihmeellistä. Ihmiset ovat eriytyneet luonnosta ja samalla maataloudelle on tullut erilainen rooli kaikkien ihmisten elämässä myös maaseudulla. Maatalous ei kuitenkaan ole vain ruuantuotantoa varten tarkoitettua toimintaa, vaan se tuottaa myös ympäristöhyötyjä ja sosiaalista hyvinvointia. Maatalous on monivaikutteista toimintaa. (Soini, Yli-Viikari & Aakkula 2012, 163- 166.)

Maaseudulle on kehitetty uudenlaisia menetelmiä, jotka tukeutuvat luonnon käyttöön. Palvelujen tuottaminen luonnon avulla auttaa sosiaali-, terveys- ja kasvatuspalveluissa. Maaseutu kaipaa heikon kannattavuutensa takia elinkeinonsa kehittämistä. Varsinkin pienemmät maaseudun toimijat ovat heikoimmassa tilanteessa. Maatilojen tulee miettiä, kannattaako pelkätään tilakoon kasvattaminen tai erikoistuminen erikoiskasveilla, kun vaihtoehtona voisi olla uuden sosiaalipalvelun kehittäminen. Puhutaan GreenCare, social farming ja care farming -toiminnasta eli suomen kielelle käännettynä hoivamaataloudesta. Hoivamaataloudesta pyritään tuomaan positiivisia kokemuksia ihmisille maatalouden ja luonnon avulla. Maaseutu on kautta historian tarjonnut työtä ja turvaa syrjäytyneille, työttömille ja huolenpitoa tarvitseville ihmisille. Maatalouden ja luonnon hyvää tekevästä vaikutuksesta on jälleen tultu tietoisiksi ja lähdetty kehittämään sitä eteenpäin. (Soini ym. 2012, 167- 170.)

Kuva 1: Green care -maatilalla ihastelemassa vastasyntyneitä porsaita.

Käytännössä hoivamaatalous tuo esille positiiviset vaikutukset mielialaan kokemusperäisistä asioista. Luonnonympäristö luo rauhoittavan ja mielikuvituksellisen paikan kasvatuksessa. Samalla se herkistää ja parantaa aistien käyttöä, kun lapset tutkivat ympäristöään. Luonnossa on aina jonkinlaista elämää. Maatila ympäristönä luo paikan, jossa eletään luonnon rytmissä ja ollaan läheisesti vuorovaikutuksessa luonnon kanssa. Siellä lapset voivat osallistua pieniin askareisiin tai maatilan töitä voidaan muokata lapsille kokemusperäisiksi leikeiksi. Se voi tuo-

da yhteen myös eri maatalouden toimijat ja sen kautta koko kyläyhteisön. (Soini ym. 2012, 170- 173.)

4 Luonto ja ympäristö

Kuva 2: Mennään metsään! Vierailu Saksan maatilalla.

Ennen kuin lähdemme sukeltamaan kestävän kehityksen maailmaan, on mietittävä, mitä käsitteillä luonto ja ympäristö oikein tarkoitetaan. Arkikielessä luonnon määrittelemine kuuluu tarpeettomalta, sillä sehän on itsestään selvää, että luonto on metsiä, jokia, tuntureita, järviä ja peltoja. Kuitenkaan puhuttaessa esimerkiksi luontosuhteesta, emme tiedä mitä suhteella tarkoitetaan. Tai kysyttäessä, mikä on luonnonmukaista tai alkuperäistä. Emme tiedä, mihin verrata. Jotta voimme suojella luontoa ja kertoa lapsille, mitä luonto on, se on meidän määriteltävä. Maailmamme on täynnä luonto-sanalla alkavia käsitteitä. On luontoihmisiä, luonnontuotteita, luontokuvia ja niin edelleen. Mökillä olemme luonnon ympäröimänä ja syömme luonnonmukaisesti tuotettuja kananmunia. Ihmisillä on nykyään tarve erottaa luonto ei-luonnosta, mutta niiden rajanveto on hankalaa. Voimme ajatella tätä jatkumona, sillä luontohan on läsnä kaikkialla, vaikkei kaupunkiympäristössä autojen keskellä sitä ajattele. (Willamo 2004, 32-34, 42.) Jokaisessa fyysisessä todellisuudessa luonto ilmenee aineena ja energiana, sillä esimerkiksi keskellä kaupunkia hengität ilmaa, otat vettä hanasta ja istutat kukkaruokkuun kukkia.

On tärkeää nähdä ekologinen ja inhimillinen ulottuvuus sekä merkitys kaikissa fyysisen ympäristömme kohteissa. Kaikki me olemme luonnosta peräisin. Ihmisen voi erottaa luonnosta vain

tietoisuutensa vuoksi, sillä tietoisuus tekee inhimillisen ja elintoiminnot ekologisen ulottuvuuden. Luontoretelle lähdetään kuitenkin metsään, mutta ei kukaan sano menevänsä kauppaan yhteiskuntaretkelle. Ajattelemme olevamme yhteiskunnassa kokoajan, mutta luontoon mennään erikseen, vaikka sekin on kaikkialla samalla tavoin kuin yhteiskunta. (Willamo 2004, 35-45.) Nykyään on mentävä karhunkierrokselle Lappiin, jotta voit kokea olevasi oikeasti luonnossa, pohdimme erässä päiväkodissa vierailulla. Vaikka oikeasti luontoa on myös lähimetsäsi ja kaupungissa ikkunasta näkemäsi puut pihalla. Tietenkin kyseenalaisia rajakohtia luonnon määrittelyssä tulee muun muassa, kun luonnonmetsä hakataan ja istutetaan taousmetsä tai pelto pistetäänkin asumisalueeksi. Elliotin (2010) mukaan voimme erottaa villin luonnon, joka on kaukana ja on seikkailujen kohde tai erottaa ihmisen tekemän ja luonnollisen. Voimme myös ajatella luonnon olevan raaka-aineiden ja tutkimuksen kohde tai vielä neljäntenä ymmärtää luonnon ekosysteemien kudokseksi. (Elliot 2010, 17.) Oleellista on kuitenkin rajan vetojen sijaan ymmärtää, että luonto on osa meitä. Olemme riippuvaisia luonnosta. (Willamo 2004, 45.)

Elämme monenlaisissa ympäristöissä. Ympäristökäsitteessä on useita eri näkökantoja, jotka vaikuttavat käsityksiimme ympäristöstä, joten on hyvä määritellä, mitä sillä tarkoitetaan, kun ollaan kiinnostuneita ympäristökasvatuksesta. (Suomela & Tani 2004, 45-46.) Ympäristöä määriteltäessä on hyvä miettiä ihmisen ja ympäristön suhdetta samalla tavalla kuin luonnon ja ihmisen suhdetta, sillä arkikielessä ympäristöllä tarkoitetaan usein samaa kuin luonnolla. Ympäristö on niin henkilökohtainen kuin sosiaalinen, luonnontieteellinen että yhteiskunnallinen. Jos jokin näistä jää vähemmälle huomiolle, voi tapahtua vieraantumisen ja välinpitämättömyys kyseistä ulottuvuutta kohtaan. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 18-19.) Esimerkiksi jos kasvattaja kokee luonnontieteellisen merkityksen suurena, mutta ei henkilökohtaista suhdetta, antaa hän väärän kuvan lapsille ympäristöstä. Tällöin ympäristö koetaan kaukaiseksi suojelun tai olemisen kohteeksi eikä läheiseksi paikaksi mennä. Ympäristökasvatuksessa tärkeää on muodostaa henkilökohtainen suhde ympäristöön. Tutuksi on lapselle tehtävä myös luonnonvarainen ympäristö rakennetun ympäristön lisäksi. (Suomela & Tani 2004, 55-57.)

4.1 Luonnon merkitys varhaiskasvatuksessa

Luonnon merkitys varhaiskasvatuksessa on monissa paikoissa huomattu, mutta työntekijöiden koulutukseen pitäisi panostaa ja saada muita palveluja työn tukemiseen. Sellaisen työntekijän, joka ei ole liikkunut luonnossa paljon, ei tarvitse jäädä päiväkodin neljän seinän sisälle ihmettelemään, vaan yhtä hyvin hänkin voi lähteä luontoon lasten kanssa ja ihmetellä asioita siellä heidän kanssaan. Luonto-oppaista saa halutessaan paljon hyödyllistä tietoa metsäretkellä. Ymmärrettävää kuitenkin on, että koulutus luontokasvatukseen on tarpeellista, sillä se tuo kasvattajalle varmuutta mennä lasten kanssa ulos ja aukaista päiväkodin portit. Valmiit ohjelmat luontokasvatukseen auttavat alkuun, mutta luontosuhde tulisi saada osaksi kaikkea

koulutusta ja ymmärtää, että ihan lähiympäristö on erittäin hyvä oppimisympäristö. (Polvinen, Pihlajamaa & Berg 2012, 60.) Ei retkelle aina tarvitse lähteä bussilla kauas. Luontoon voi mennä lasten kanssa vaikka ojan reunalle ihmettelemään isoa etanaa.

Kun mietitään erilaisista taustoista tulevia lapsia, niin luonnolla on ihmeellinen vaikutus myös kuntoutuksessa. Esimerkiksi eräs luontokuntoutusyrittäjä pitää melontaohjelmia ja eräretkiä huostaan otetuille sekä erityisnuorisotaustasta oleville nuorille nuorisokeskuksessa Virroilla. Nuori saattaa olla täysin apaattinen ja keskusteluista ei ole mitään hyötyä, mutta kun hänet viedään rauhalliseen paikkaan luonnon keskelle, alkaa nuori voimaantua. Eräretkellä metsässä saa aivan uusia kokemuksia ja tuntemuksia, mikä saattaa laukaista jännitteitä nuorilla ja huonosta puhelimen kentästä ei olekaan enää niin suurta haittaa. (Saarinen 2012, 38.) Vaikeasti käyttäytyvä lapsi saattaa päiväkodin tiloissa olla todella riehakas tai apaattinen, mutta ulos luontoon mennessä päästä valloilleen. Enää ei riehakkuudesta ole haittaa, kun saa temmeltää minkä kerkeää ja purkaa energioitansa. Apaattinen lapsi saattaa luonnosta löytää voimaa ja itsevarmuutta toimintaansa.

4.2 Luonnossa liikkumisen hyötyjä

Motoriset perustaidot kehittyvät, kehon hallinta paranee ja kehittyä sekä fyysinen kunto paranee ja pysyy yllä, kun liikutaan luonnossa. Luonto tarjoaa aivan oman huvipuistonsa lapsen kehitykselle. Suunnistus- ja hahmotustaidot kehittyvät, mikä puolestaan antaa vanhemmalle turvaa ja luottamusta päästää lapsi lähiympäristöön itsekseen liikkumaan. Luonnossa mielikuvitus pääsee valloilleen ja vapaa leikki rikastuu luonnossa. (Polvinen, Pihlajamaa & Berg 2012, 58.) Lapsista tulee havaintoherkempiä ympäristön huomioijia, kuten olen huomannut (Jenni) harjoitteluissa metsäretkillä lapsista. Esimerkiksi eräs lapsi huomasi kaukana olevan linnun, jota itse tähyilin ja tähyilin, kunnes itsekin näin sen. Tämä lapsi oli huomannut linnun kävellessään, kun taas minun piti pitkään katsella, kunnes näin sen. En muista enää kyseisen linnun nimeä, mutta lapsi sen muisti. Kyllä olin ihmeissäni! Tai kuinka lapset huomaavat pienet ötökät ja jäävät ihmettelemään ötökän puuhia. Ympäristökasvattaja voi kaivaa esiin luontoppaan ja lasten kanssa katsotaan yhdessä, mikä hyönteinen maassa menikään. Tämä on oppimista parhaimmillaan, kun lapset itse huomaavat jonkin ja sitä sitten yhdessä tutkitaan. Lapsilla kaikki aistit ovat jatkuvasti avoinna, joten niitä on hyvä ruokkia menemällä ulos päiväkodin neljän seinän sisältä. (Polvinen, Pihlajamaa & Berg 2012, 59.)

On tärkeää, että jo lapsena luodaan liikkumisesta tapa, mikä kulkisi läpi elämän. Kun liikunta on hauskaa ja tuntee onnistumisen kokemuksia, niin se on helpompi pitää elämässä mukana. Lapset liikkuvat nykyään yhä vähemmän uusien ja jatkuvasti hienompien pelien jyllätessä markkinoilla, ja saaden näin lapset passiivisiksi. Lihavuus onkin kasvava ongelma länsimaissa. Nykyään myös ollaan äärettömän varovaisia kaiken suhteen, ettei lapsi vaan loukkaisi itseään.

(Pönkkö & Sääkslahti 2011, 136-138.) Mutta eihän koskaan tiedä, jos vaikka putoaa portaissa ja kolauttaa päänsä. Kaikkea ei voi varoa koko ajan, sillä eivät ihmiset voi kypärät päässä kävellä. Päiväkotivierailujen perusteella voisimme sanoa olevan vain hyvä asia, jos lapset saavat turvallisten aikuisten kanssa kokeilla rajojaan. Ulkona tämä onnistuu luonnostaan. Pönkön ja Sääkslahden (2011) mukaan liikunnallisella elämäntavalla on myönteisiä vaikutuksia kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen sekä tietenkin terveyteen ja tätä kautta kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Kun lapset oppivat jo pienestä pitäen liikkumaan, olemaan aktiivisia, kasvattaa se heidän itsetuntoaan ja minäkäsitystään. Oppimisvaikeuksissakin taistelevat lapset saavat liikunnasta paljon hyötyä keskittymis- ja oppimisvaikeuksiin. (Pönkkö & Sääkslahti 2011, 147-148.)

5 Ympäristökasvatuksesta kestävä kehityksen kasvatukseen

Suomen ympäristökasvatuksen seura määrittelee ympäristökasvatuksen sellaiseksi toiminnaksi, joka tukee elinikäistä oppimisprosessia niin, että yksilöiden ja yhteisöjen arvot, tiedot, taidot ja toimintatavat muuttuvat kestävä kehityksen mukaisiksi (Mitä ympäristökasvatus on 2012). Ympäristökasvatuksen tulisi antaa kaikille mahdollisuudet oppia asioita, joita tarvitaan fyysisen ja sosiaalisen ympäristön tilan parantamiseen ja sen suojelemiseen. Lapsia pyritään kasvattamaan aktiivisiksi kansalaisiksi. Pelkästään tietojen lisääminen ei tee kuitenkaan ihmisistä aktiivisia, joten jo lapsuudessa olisi hyvä saada kokemuksia erilaisista ympäristöistä ja oppia tietoja ja taitoja ympäristön hoitamisesta ja suojelemisesta. Ihmiset ovat riippuvaisia ympäristöstä, joten heille tulisi lisätä ympäristömyönteisiä asenteita. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 19-20.)

5.1 Ympäristökasvatus

Lapsen kokonaisvaltainen kehittyminen fyysisesti, emotionaalisesti sekä kognitiivisesti on ympäristökasvatuksen tavoite pienille lapsille. Se on kasvatusta, jossa lapsen keho, sydän ja pää huomioidaan monipuolisesti. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 28.) Ympäristökasvatus on enemmän kuin luontokasvatus, sillä luontokasvatuksessa tärkeimpänä sisältönä ovat luontokokemukset ja luonnontietoon liittyvät kokemukset. Luonnontieto on edelleen tärkeä osa kasvatusta, mutta esimerkiksi kaupunkikokemukset ja kaupunkiympäristöön liittyvä tieto ovat osa ympäristökasvatusta. Siihen liittyy vahvasti ajatus kestävästä kehityksestä ja kestävä elämäntavan kasvatuksesta. Ensimmäinen ympäristökasvatuksen tavoite on vahvistaa ihmisten tietoa siitä, että ympäristö on erittäin tärkeä hyvinvointimme ja elämän kannalta, joten siitä halutaan pitää huolta. Ympäristönäkökulmien huomioiminen ja huolehtiminen ympäristöstä sekä sen mukainen toiminta olisi itsestäänselvyys ja on toinen tavoite ympäristökasvatuksessa. Tällöin olisi ympäristöstä huolehtiminen tavallista arkipäivää. (Raittila 2012, 208.)

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on antaa edellytykset sellaisiin arvoihin ja käsityksiin sekä asenteisiin, että ihmiset haluavat ja heillä on edellytykset elää kestävällä tavalla. Ei riitä, että ajattelee ympäristöystävällisesti, vaan myös muuttaa ajattelun käytännöksi. Ympäristökasvattajan tulee antaa lapselle hyvä kokemus ympäristön vaalimisesta, jotta sellainen toiminta tuntuu mielekkäältä ja hauskalta. (Raittila 2012, 208.) Ei ole kivaa, jos ympäristökasvatuksesta tehdään velvollisuus ja toiminnasta tuleekin asioista luopumista. Kasvatusta ei voida toteuttaa pelkällä suoralla ja suunnitelmallisella opetuksella. Olennaista on Raittilan (2012) mukaan ympäristöystävällinen toiminta jokapäiväisissä arkisissa tilanteissa niin päiväkodin sisällä kuin sieltä poistuttaessakin. Tärkeää on muistaa, että ympäristöön liittyvät kysymykset ja ympäristö ylipäänsä eivät ole vain ihmisen ulkopuolella olevaa ympäristön tutkimista. Ne ovat suurelta osin ihmisen ja hänen ympäristönsä välisen suhteen tutkimista ja suhteeseen liittyviä kysymyksiä. (Raittila 2012, 209-211.)

Kuva 3: Lapset metsässä karhuleikissä.

Ympäristökasvatuksessa pyritään lisäämään lasten omaa aktiivisuutta niin, että he saavat toimia erilaisissa ympäristöissä ja muodostaa näin monipuolisen perustan ympäristösuhteelleen. Tämä tarkoittaa sitä, että lapset saavat mahdollisimman paljon kokemuksia erilaisista ympäristöistä päiväkotiympäristön lisäksi. On hyvä tehdä retkiä niin metsiin, kirjastoon, leikkipuihin, vesistöjen äärelle ja niin edelleen ja ihmetellä näissä paikoissa ympärillä olevaa. Onhan esimerkiksi parkkihalli hyvin erilainen ympäristö kuin kirjasto. Näin lapsi oppii hahmottamaan erilaisia toimintaympäristöjä ja katsomaan niitä erilaisista näkökulmista sekä huomaamaan poikkeavia mahdollisuuksia. Kokemuksia on hyvä jakaa ryhmissä, jotta monipuoliset kokemukset pääsevät esille ja näin lapsille muodostuu monipuolinen näkemys ympäristöjen erilaisesta kokemisesta. Yhdessä havainnoidaan ja tutkitaan, mitä ympärillä on. Elollista luontoa ja kaupungin rakennuksia tutkimalla lapsen maailmankuva laajenee. (Raittila 2012, 212-215.)

Lapsen tulee saada myös vaikuttaa omaan ympäristöönsä ja sitä koskeviin asioihin, jolloin hän todennäköisimmin myöhemminkin elämässään haluaa vaikuttaa ympäristöään koskeviin asioihin. Ympäristökasvatustahan on arvokasvatusta, joten osallistuminen toimintaan on kasvatuksen

tärkeä perusta. (Raittila 2012, 217-218.) Totesimme vierailukäynneillä esimerkiksi, että kuluttamiseen ja kierrättämiseen liittyvät teemat ovat hyviä lasten kanssa toteutettavia keinoja, joilla voi toimia ympäristön puolesta. Lasten voimavarat vaikuttamisessa suurten ympäristökySYMysten äärellä ovat pieniä, mutta kun kasvattajat uskovat pienilläkin asioilla olevan merkitystä, niin lapsille tulee varmuutta ja motivaatiota pienestä pitäen.

Ympäristötietoinen kansalainen tietää, että normeihin perustuvaa toimintaa voidaan muuttaa ja hänellä on siihen myös mahdollisuus. Kun varhaislapsuudessa on saanut myönteisiä kokemuksia luonnonmukaisista ympäristöistä, rakentuu niiden ympärille positiivisia ympäristöasenteita. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 23.) Ympäristökasvatuksen kokonaisuutta hahmoteltaessa on läpi vuosikymmenten kuvattu erilaisilla malleilla, joista yksi käytetyimmistä on Palmerin (1998) teoreettinen puumalli. Tämän mukaan merkittävät elämäkokemukset luovat ympäristökasvatukselle perustan, sillä juuri lapsuuden ympäristökokemuksilla on vaikutusta myöhemmänkin iän ympäristöasenteisiin. Tärkeässä roolissa ovat myös lapsuuden aikaiset roolimallit yksittäisistä ihmisistä. Arjessa annetut toimintamallit sekä aikuisten arvot ja asenteet heijastuvat lapsiin tahtomattamme, joten niihin on syytä kiinnittää huomiota. (Raittila 2012, 212-213.) Puun oksat jakautuvat kolmeen osaan, jotka kuvaavat ympäristökasvatuksessa keskeisiä asioita ja joiden on kasvatuksessa oltava keskenään vuorovaikutuksessa. Opitaan elämyksien kautta uutta tietoa ja saadaan kokemuksia ympäristössä ja ympäristöstä sekä kolmantena alueena toimitaan ympäristön puolesta. (Rohweder & Virtanen 2008, 54-55.) Nykyään on alettu puhua myös laajennetusta puumallista, jossa on otettu huomioon osallisuus, voimaantumisen ja yhteenkuuluvuus ympäristövastuullisessa toiminnassa (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 24).

Oppiminen ympäristössä on ensimmäinen puuopin oksista ja se antaa niin haasteita kuin mahdollisuusiakin kasvattajalle. Tärkeää tämän ulottuvuuden mahdollistamiseksi on olla paljon ulkona luonnonmukaisissa ympäristöissä päiväkodin pihan ulkopuolella. Erilaiset ympäristöt antavat erilaisia ärsykeitä aisteille, mikä antaa mahdollisuuden monipuoliseen kehitykseen. Oppiminen ympäristöstä on toinen oksa ja tarkoittaa puolestaan lapsen oppimista empatiakykyyn ympäristöä ja sen eliöitä kohtaan. Ympäristön luonnontarkkailu antaa lapselle empatian kokemuksia. Lapsia ei siis ole tarkoitus pommittaa ympäristöön liittyvillä ongelmilla, vaan antaa heille mahdollisuus kokemuksiin ja projekteihin, joiden avulla lapsi innostuu ympäristön hyvinvoinnista. Kolmantena Palmerin (1998) puuopissa on oppiminen toimimaan ympäristön puolesta, joka varhaiskasvatuksessa nähdään mallioppimisen tärkeenä. Kun lapsi oppii toimimaan ympäristöstävällisesti päiväkodissa, niin on hyvä ottaa vanhemmatkin siihen mukaan, jotta oppimisesta tulee elinikäistä. Lapset tarvitsevat mahdollisuuksia omiin kokemuksiin ympäristöstä sekä tietoja ja taitoja ympäristöstä huolehtimiseen. Ympäristökansalaiseksi kasvattamisessa on oleellisen tärkeää kuulla lasta, hänen kokemuksiaan. Myös osallisuuden tunne on tärkeää, sillä kun lapsi kokee hänen tekemisillään olevan merkitystä, vahvistaa se

niin lapsen itsetuntoa kuin ympäristömyönteisiä asenteita ja toimintatapojakin. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 25-28.)

5.2 Kestävä kehitys varhaiskasvatuksessa

Kestävä kehitys käsitteenä on yleistynyt Brundtlandin Yhteinen tulevaisuutemme -raportin (1988) ansiosta. Raportissa kestävä kehitys on määritelty kehitykseksi, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet, mutta ei vie tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta omien tarpeidensa tyydyttämiseen. Kestävä kehitys on siis yksinkertaisesti kehitystä, joka säilyttää maapallon elinkelpoisuuden myös tulevaisuudessa. Kestävän kehityksen määritelmässä on huomioitu ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus, jotka Rio de Janeirossa pidetyssä YK:n konferenssissa täsmennettiin Agenda 21 -ohjelmassa. Tämän mukaan koulutus on erittäin tärkeä osa kestävästä kehitystä. Ympäristökasvatuksesta kestävä kehityksen kasvatusta eroaa siinä, että tavoitellaan yhtä asuinkelpoista maapalloa, jossa kaikkien tekemisillä on vaikutusta kaikkien hyvinvointiin ja elinoloihin. Lisäksi tässä suuntauksessa on otettu vahvempi sosiaalinen ulottuvuus ympäristökasvatukseen verrattuna. Ympäristökasvatusta ja kestävä kehityksen kasvatusta ei voida täysin erottaa, mutta painotukset voivat vaihdella. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 20-22.)

Varhaiskasvatusta on tavallaan jo itsessään kestävä kehitys, sillä se on varhain perheitä tukevaa toimintaa ja ennaltaehkäisevää syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa luodaan perustaa elämänmittaiselle kasvulle ja oppimiselle, yhteiskuntaan integroitumiselle ja henkilökohtaiselle kehitykselle sekä myöhemmin myös työllistymiselle. Millaisia oppimiskokemuksia on saatava lapsuudesta, vaikuttavat ne oppimiseen myöhemmin ja kuinka uusia asioita omaksuu. (Parikka-Nihti 2011, 14.) Kestävä kehitys on pieniä tekoja päivittäin, niin kuin päiväkodeissa vierailujen aikana tuli ilmi. Kestävä kehitys päiväkodissa on esimerkiksi vesihanauksen sulkemista vähän nopeammin ja muurahaisen ihmettelyä yhdessä. Se on ajattelun ja taitojen kehittymistä, kun lähdetään yhdessä kalaan ja opetellaan madon laittamista koukkuun tai katsotaan lasten kanssa, mihin roskiin banaaninkuoret laitetaan ja yhtäkkiä huomataan lapsen laittavan aina oma-aloitteisesti biojätteet biojäteroskiin. Se on lapsen kuulemistakin, kun hän selittää innoissaan uudesta löydöstään isosta etanasta tien varrella. Yhtäkkiä tutkitaan kaikki yhdessä etanaa ja piirretään päiväkodissa piirustuksia etanoista sekä mietitään mitä ne syövät ja niin edelleen. Kestävä kehitys on Parikka-Nihti (2011) mukaan myös oppimisympäristön laajentamista, kun poistetaan välillä päiväkodin porteista mennessä lähiympäristöön seikkailemaan niin metsiin, puistoihin kuin vaikka kaupungin kirjastoon. (Parikka-Nihti 2011, 14-16.)

Kuva 4: Hiihtäminen on hauskaa.

Kestävän kehityksen ajattelu tuo varhaiskasvatukseen uusia tuulia vahvistaessaan lapsia osallistavaan ja ympäristöä huomioivaan toimintaan. Pyritään vahvistamaan lapsen kykyä havainnoida, ihmetellä, tutkia ja ymmärtää ympäristöään. Kestävän kehityksen ajatusmaailman mukaan pyritään myös antamaan paljon mahdollisuuksia kokemuksiin, kuten toimimaan ympäristön puolesta ja monenlaisissa ympäristöissä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 35.) Ideana on juuri se, että tehdään kestävästä elämäntavasta hauskaa ja mielekästä. Kierrättäminenkin voi olla hauskaa, kun tehdään se kivaksi eikä pakoteta lapsia. Lapset oppivat leikkimällä, joten miksei kierrättämistäkin voisi opetella leikin keinoin.

Kestävän kehityksen kasvatuksessa ajatellaan kasvatuksen olevan iloista ja osallistavaa, lapsia voimaannuttavaa kasvatusta, vaikka ihmiskunnan hyvinvoinnin turvaamisen kysymykset ovatkin yhteiskunnallisesti haastavia. Kestävän kehityksen kasvatuksessa mennään kuitenkin sinne ruohonjuuritasolle, josta kaikki lähtee. Kestävän kehityksen kasvatusta koostuu neljästä peruspilarista, jotka keskenään tasapainossa ollessaan toteuttavat kestävästä kehitystä varhaiskasvatuksessa. Neljä osa-aluetta ovat ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävä kehitys. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 35-36.)

5.3 Ekologista varhaiskasvatusta

Tärkeä lähtökohta on arvostaa ensin itseään ja sen jälkeen toista ihmistä. Lapsi pystyy arvostamaan itseään, kun tietää, että häntä arvostetaan. Näiden tuntemusten kautta lapsi oppii arvostamaan ja huolehtimaan muista ihmisistä ja sitä kautta myös ympäristöstä. Ekologista kestävästä kehitystä ei voi irrottaa erilleen arjesta. Se on kokonaisvaltaista toimintaa, jossa annetaan lapselle mahdollisuus ihmettelyyn. Maailma on pienelle lapselle pullollaan täynnä kaikenlaista ihmeteltävää, jossa aikuinen on mukana huomaamassa lapsen ihmetyksen ja keskittymässä lapsen havaintoihin sekä paneutumassa niihin lapsen kanssa. (Parikka-Nihti 2011, 18.) Kun lapsi saa kokemuksen, että jokin on ihmeellistä, kuten pienen pienet muurahaiset polun varrella, haluaa lapsi suojella sitä omalla toiminnallaan. Jos aikuinen puolestaan vain astuu muurahaisen päälle ja jatkaa matkaa, lapsi ei opi suojelemaan sitä ihmetystä. Lasten

kanssa voidaan siis toteuttaa ekologista kestävyyttä ihan pieniä arjen valintoja tehden, kuten miettimällä lapsen kanssa, paljonko tarvitsee vessapaperia käydessään vessassa. Ideana ei ole kuitenkaan siirtyä takaisin kivikaudelle, vaan tehdä valintoja, jotka voivatkin rikastuttaa arkea, ei tehdä siitä tylsempää tai kurjempaa. Useimmiten aikuiset ovat niitä ennakkoluuloisia, eivät lapset. Lapsilla riittää mielikuvitusta, sille on vain annettava mahdollisuus. Kun luonto on tärkeä ja seikkailun paikka lapselle, haluaa hän pitää siitä jatkossakin huolta. (Parikka-Nihti 2011, 18-20.)

Ekologinen ulottuvuus kestävän kehityksen opetuksessa on myös vastuullisen kuluttamisen opettelua. Hyvin monet tavarat voi korjata tai pistää uuteen uskoon, kun käyttää vähän mielikuvitusta sekä tekee sen yhdessä jonkun kanssa. Ekologisen kestävän kehityksen teemoja on monenlaisia, edellä mainittu oli vain yksi esimerkki. Kaikki kuitenkin lähtee lapsen luontosuhteen vahvistamisesta. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 41, 44.) Eräässä tutkimuksen päiväkodissa pidettiin lelujen tuunauspäivä, jolloin lapset saivat tuoda vanhoja leluja päiväkotiin. Leluja, jotka olivat roskiskunnossa taikka vanhoja tylsiä. Kyseisenä päivänä tehtiin päiväkodin pihalle erilaisia pisteitä, kuten maalaus- ja ompelupiste, joissa sai laittaa lelun uuteen uskoon. Eräs lapsi halusi vanhalle nukelleen uudet vaatteet ja toinen korjata rikkimenneen korusa. Päiväkodin työntekijät pistivät vanhat resuiset tuolit uusiksi ja lasten kanssa maalattiin ne sateenkaaren väreillä sekä yksi työntekijä verhoili pehmusteet kivan näköisiksi. Tuunauspäivä oli hauska ja opetti lapsille, ettei tavaraa kannata heti kyllästymisen tai rikkoutumisen myötä heittää pois.

Ekologisesta elämästä ei tarvitse tehdä monimutkaista, mutta asuminen maalla antaa siihen tietenkin enemmän mahdollisuuksia, kuten Kylmäänkylällä asusteleva viisihenkinen perhe elää ekoelämää. Lapsilla on hyvä olla tilalla heidän hoitaessaan perheen yli sataa eläintä hevosista lampaisiin ja sioista viiriäisiin. Kahdeksanvuotias lapsi on perheen hevosvastaava ja seitsemänvuotias huolehtii lampaista. Perhe pyrkii saamaan omasta maasta kaiken tarvitsemansa, jolloin lisäainekuormakin vähenee. Ulkona riittää niin lapsille kuin aikuisille puuhaa, ei pelkästään eläimiä vaan muutakin tilan töitä. Luonnosta perhe nauttii ja onkin sitä mieltä, että tavarapaljouden sijaan ihmiset tarvitsevat luontoa ympärilleen. (Hietala 2012, 6, 8-9.) Kaupungissa ekoelämä on puolestaan vähän erilaista, mutta mahdollista, kuten eräs kahden perheen elämä Espoossa, jossa he keräävät roskaa ympäristöstä päivittäin ja pitävät pihataloita ympäristön siisteyden puolesta. Myös lapset ovat innokkaita auttamaan ja ihmettelevät, miksi niin monet roskaavat. Lapsille voi hakea vaikka valokuvausliikkeistä pienet filmipurkit, johon saa laitettua omat pienet roskat tai ulos mennessä taskussa voi pitää pientä pussia, johon kerätä matkalla näkyvät roskat. Roskaaminen on Suomessa laillakin kielletty, mutta silti esimerkiksi Helsingissä ympäristön roskaantuminen on suuri ongelma ja maksaa kaupungille noin kaksi miljoonaa euroa vuosittain. (Ahonen 2009, 22-24.)

5.4 Taloudellista varhaiskasvatusta

Ensiajatuksella saattaa taloudellinen kestävä kehitys kuulostaa vaikealta toteuttaa lapsen kanssa, mutta mietittynä tarkemmin se ei olekaan kovin vaikeaa. Haasteita toki tuottaa kulluttamiseen keskittynyt yhteiskunta, jossa kaupallistumisen myötä lapset hukkuvat valmiiden lelujen maailmaan ja kaupasta saa kaiken haluamansa helposti. Mutta mallioppimisella on suuri merkitys lapselle ja tämän avulla saadaan paljon aikaan. Maailma on täynnä erilaisia arvoja ja lapsi lukee arvomaailmaa seuraamalla aikuista. (Parikka-Nihti 2011, 20.) Jos äiti sammuttaa aina valot poistuessaan huoneesta, oppii lapsikin tämän. Lapsen kasvaessa voidaan ottaa puheeksi lelujen iän miettiminen; miksi olisi tärkeää pidentää lelun ikää ja tarvitseeko välttämättä uutta, jos on toimiva hyvä lelu.

Päiväkodissakin lapsia voidaan kannustaa vanhoihin hyviin leluihin ja järjestää vaikka lelujen vaihtotori yhdessä aikuisten kanssa. Kotona voidaan miettiä lasten kanssa, annetaanko pieneksi menneet vaatteet päiväkodin tarvikkeiden vaihtokoriin tai myydä kirpputorilla. Päiväkodissa voidaan järjestää retki kaatopaikalle ihmettelemään, kuinka paljon roskaa maapallollamme on ja mitä voisi tehdä vähentääkseen roskan määrää. Vähitellen lapsi oppii kestävämpiä asenteita ja taitoja, jotka saavat hänet toimimaan jatkossakin vastuullisesti. (Parikka-Nihti 2011, 20-22.)

5.5 Sosiaalista ja kulttuurista varhaiskasvatusta

Suomessa ollaan hyvällä mallilla varhaiskasvatuksen suhteen, sillä päivähoito on tasa-arvoista ja mahdollista kaikille sosiaalisesta asemasta riippumatta. Tämä lähtökohtana on sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä. Sosiaalisesti kestävä kehitys pyrkii kohti yhteisöllistä elämää, jossa kaikille turvataan mahdollisuus päättää asioista. Päiväkodissa lasten kanssa opetellaan näitä taitoja toisten ihmisten huomioon ottamisesta elämänhallintaan ja yhteistyöstä vastuunottoon. (Parikka-Nihti 2011, 23-24.) Tärkeää lapselle ovat pysyvät ja turvalliset ihmissuhteet sekä yhdessä tekeminen. Oleellista itsetunnon kehittymiselle ja kestävä elämäntavan oppimiselle ovat lapsen kokemukset siitä, että hänellä ja hänen toiminnallaan on merkitystä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 37-38.)

Kulttuurisesti kestävä kehitys on suvaitsevaisuus toisia kohtaan, mikä varhaiskasvatuksessa on erittäin tärkeää. Kaikki ovat yhdenvertaisia keskenään, mikä näkyy ihan aikuisten kohdassa toisiaan. Lapset oppivat aikuisilta. Jos toinen kulttuuri kohdataan epämiellyttävänä, voi lapsikin oppia sitä vierastamaan. Olisikin hyvä, että päiväkodeissa vierailisi eri kulttuurien edustajia puhumassa omasta kulttuuristaan tai päiväkodit vierailisivat sellaisissa kohteissa. (Parikka-Nihti 2011, 26.) Vieraiden kulttuurien suvaitsemisen lisäksi on tärkeää tutustua omaankin kulttuuriin mm. erilaisten tarinoiden ja juhlien avulla. Luettaessa kulttuuriin ja

ympäristöön liittyviä satuja, ymmärtää lapsi oman toimintansa merkitystä ympäristöön ja tulee tietoisemmaksi oikeuksistaan luonnossa. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 38.) Eräässä kestävänsä kehityksen mukaisessa päiväkodissa kalastusretkellä ollessa istahdettiin järven rannalle ja kasvattaja luki retkeilykirjaa lapsille, jossa pienet koululaiset olivat päättäneet lähteä retkelle ja he miettivät, mitä kaikkea pitääkään muistaa. On ihan eri asia sanoa lapsille suoraan, mitä retkellä tehdään kuin tarinan kautta kertoa se.

Kulttuurinen kestävyys sisältää kulttuuriympäristöt peltoineen, metsineen, puutarhoineen ja vanhoine rakennuksineen. Kulttuurin ollessa läsnä lapsen elämässä, on se osa niin sosiaalista, taloudellista kuin ekologistakin toimintaa. Kasvattajan on huomioitava, että kulttuurinen kestävyys on luonnonympäristön lisäksi ihmisen rakentamaa ympäristöä. Kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävä on kunnioittaa moninaisuutta ja edistää vuorovaikutusta niin oman kuin vieraiden kulttuurien kesken. (Parikka-Nihti 2011, 38-40.)

Hyvä esimerkki sosiaalisesta ja kulttuurisesta kestävydestä on talkooleirit, joissa pääsee maatilalle töihin vaikka viikoksi kerrallaan. Suomessa niitä pitää mm. WWF, jonka järjestämillä talkooleireillä lapset oppivat uusia taitoja ja luonnon kunnioittamista. Talkooleirillä lapset saavat opetella pieniä töitä, jotka ovat luonnolle hyväksi ja säilyttävät niiden monimuotoisuutta. Lapset esimerkiksi keräävät kiviä viljelymailta, kitkevät kanervaa ja lasten aikuiset rakentavat riukuaitaa sekä kunnostavat vanhoja rakennuksia. (Friman 2012, 35, 36-37.)

6 Tutkimustyötä opinnäytetyön taustalla

Päiväkoti maatilalla on uudenlainen ilmiö päiväkotimaailmassa Suomessa, mutta jo täydessä vauhdissa useissa Euroopan maissa, kuten Skotlannissa ja Hollannissa, joissa päiväkotiiin maalle tullaan kaupungeista. Metsäryhmät ovat Suomessa kuitenkin lisääntyneet ja yhä useampi vanhempi haluaa lapsensa metsäryhmään. Myös lapsilta on tullut hyvää palautetta metsäryhmässä olemisesta, minkä olemme kuulleet vierailemistamme päiväkodeista. Halusimme kuitenkin selvittää, toimivatko nämä luontopäiväkodit ja missä asioissa olisi vielä kehitettävää niidenkin osalta. Haimme omalle toiminnallemme hyväksi koettuja toimintamalleja, joita haluamme kestävästä kehitystä toteuttamaan maatilapäiväkotiimme.

Vierailimme neljässä eri päiväkodissa Suomessa sekä katsomassa Saksan kehitystä. Kahdessa päiväkodissa oli erikseen metsäryhmä, yksi oli maatilapäiväkoti ja yksi kestävänsä kehityksen päiväkotii, jossa ei ollut erikseen metsäryhmää. Saksassa vierailimme kahdella maatilalla, jossa oli lapsille toimintaa päivittäin, mutta ei suoranaista päiväkotia. Kaikissa vierailemissamme paikoissa kestävä kehitys näkyi toiminnassa tärkeässä osassa, mutta painotus vaihteli paikkojen välillä. Kaikissa paikoissa oli hyviä ja huonoja puolia, eikä mikään yllä ylitse muiden paremmuutensa vuoksi, sillä toimivia tapoja on useita. Huomasimme iloksemme, että jokaisessa

vierailemassamme paikassa huokui lapsien hyvä olo. Heillä oli hauskaa ja mielekästä, mikä on tärkeintä toiminnassa.

Emme käytä vierailemistamme paikoista niiden oikeita nimiä tunnistettavuuden vuoksi. Olemme saaneet luvat vierailupaikoista käyttää heidän tietojaan opinnäytetyöhön ja muutamasta paikasta myös kuvausluvat. Emme kokeneet kuitenkaan tarpeelliseksi tehdä kirjallisia lupia liitteeksi opinnäytetyöhön, sillä emme käytä paikoista nimiä. Joitakin kuvia käytämme opinnäytetyössämme, sillä olemme kokeneet kuvat hyödyllisiksi näyttää. Kuvissa ei voi tunnistaa henkilöitä. Kuitenkaan emme siis käytä oikeita nimiä paikoista, sillä emme takaa, että jokaisesta paikasta kertoisimme tasapuolisesti asioita. Kirjoitamme paikoista sen, mitä koimme tutkimuksen tekijöinä tarpeelliseksi käsitellä ja mitkä asiat olivat meidän visioomme tarpeellisia. Emmekä kokeneet tarpeelliseksi käyttää oikeita nimiä senkään takia, että opinnäytetyömme tarkoitus ei ole markkinoida näitä paikkoja, vaan käyttää niitä tutkimustyöhön, jossa teemme kartoitusta oman päiväkodin perustamiseen.

6.1 Päiväkoti A

Vietin (Jenni) opintojeni viimeisen harjoittelun eräässä kaupungissa yksityisessä päiväkodissa, josta opinnäytetyössä käytämme nimitystä A. Olin pitkään haaveillut päästä päiväkotiin, jossa pääpainona olisi ympäristökasvatus ja luonnossa liikkuminen päiväkotipäivän aikana. Päiväkodin pihalla ei valmiita telineitä näkynyt, hiekkalaatikkoa lukuun ottamatta. Siellä oli tilaa leikkiä ja mielikuvitukselle ei ollut rajoja. Pihalla oli mm. keppejä, puunrunkoja kiipeilypaikkoina, vanhoja tiiliä, joista itse rakennella sekä siirrettävä laavu. Auton renkaista oli tehty hienoja majoja ja köydestä oli viritelty puihin rata. Pihan porteista poistuttiin usein lähialueille leikkimään. Päiväkodissa lapset oli jaettu metsäryhmään ja pieniin, pienet olivat alle viisivuotiaita ja yli viisivuotiaat olivat metsäryhmä. Harjoittelussa pääsin kolmeksi viikoksi metsäryhmän mukaan tutustumaan toimintaan. Sinä aikana sain kokea, nähdä ja todeta, että metsäryhmän idea toimii. Lapset ovat innokkaita oppimaan uutta ja tutkimaan ympärillä olevaa ja monenlaiset ympäristöt tarjoavat tähän hienon mahdollisuuden toisin kuin päiväkodissa neljän seinän sisällä.

Päiväkoti aloitti syksyllä 2013 ympäristökasvatuspainotteisen viisi-, ja kuusivuotiaiden ulkoiluryhmän. Ympäristökasvatuksen tuottajana ja kohderyhmänä toimivat sen ikäiset lapset, heidän vanhempansa sekä ulkoryhmän vetäjät. Viisivuotiaiden ulkoiluryhmä toimii ulkona ympärivuotisesti aina säästä riippumatta ja se toteuttaa kestävän kehityksen mukaisia menetelmiä henkilökunnan kautta. Metsäryhmässä toimii kaksi lastenhoitajaa, joista toinen on myös ympäristökasvattaja. Syskylä 2014 ryhmän kasvattajakaarti muuttui ja lastenhoitajan pariin tuli lastentarhanopettaja. Samalla myös muu päiväkoti toteuttaa omalta osaltaan ympäristökasvatusta, mutta painottaen myös muihin osa-alueisiin, kuten musiikkiin.

Lapsi on utelias ja haluaa tutkia ja havainnoida ympäristöään. Tämän takia päiväkotit haluavat turvallisesti ryhmän kanssa tukea yksilöllisesti lapsen oppimista eri ympäristöissä. Luontosuhteen vahvistaminen nähdään tärkeänä asiana, sillä luonnossa lapset saavat paljon uusia kokemuksia ja elämyksiä. Tämän kautta lapset kasvavat ympäristövastuullisiksi kansalaisiksi. Esimerkiksi huomasin lasten ihmettelevän, jos maassa näkyi roskia, sillä nehan kuuluu laittaa roskiin, eikä jättää maahan. Aikuisen rooli on erittäin tärkeä kasvatuksessa, koska aikuiset toimivat lapsen esimerkkinä, mutta oppiminen pitäisi olla myös molemmin puolelta. Aikuiset opettavat ja tuovat lapsille esille uusia asioita, jonka lapset kokevat ja mielikuvituksensa avulla antavat sille oman merkityksensä. Tämän takia halutaan kiinnittää eri aistikanaviin huomiota ja metsässäkin leluina toimivat luonnon materiaalit. Tämä antaa paremmat puitteet lasten mielikuvituksen käyttöön.

Metsäryhmässä huomasin, että heti kun sai leikkiä vapaasti metsässä, niin lapset alkoivat leikkiä omatoimisesti ilman ylimääräisiä virikkeitä, eivätkä kyselleet, milloin mennään takaisin päiväkodille. Kun puolestaan olen ollut muiden päiväkotien lasten kanssa metsässä, eivät lapset ole muutamaa lukuun ottamatta keksineet tekemistä samalla tavoin kuin metsäryhmäläiset ja päiväkotit A:n pienemmät lapset. Tämäkin on oppimiskysymys, sillä jos lapsi tottuu tehtyihin virikkeisiin, kaipaa hän niitä. Ympäristön havainnointia kehitetään tunnistamalla luonnosta eri asioita. Tämä auttaa lapsen tasapainoiseen itsetunnon rakentumiseen, koska lapsi itse tuntee ympäristön, missä hän vaikuttaa ja sen kautta huolehtii myös itsestään ja ympäristöstä. Päivittäinen lähiympäristössä kulkeminen kehittää lasten jaksamista ja fyysistä kuntoa ja motoriikkaa. Metsässä toimiminen mahdollistaa mainiot puitteet luovalle leikille ja toimimiseen ryhmässä. Yhdessä huolehditaan toisista ja toisten tavaroista päivittäin. Kun unohtaa vaikka pitkähihaisen kotiin, voi antaa kaveri lainaksi omansa. Yhteisöllisyys on vahva arvo päiväkotit A:n toiminnassa ja samalla kehittää jokaisen omaa vastuullisuutta niin itsestä kuin toisista.

Ympäristökasvatusta toteutetaan tässä päiväkodissa eri mallien ideoita yhdistämällä ja painotetaan kaikkien osallistumista sekä yhdessä huolehditaan ympäristöstä. Tärkeissä rooleissa ovat myös oma luontosuhde ja ympäristövastuullisuus. Toiminnan ympäristönä ovat lähialueen puistometsät ja luonnonsuojelualueet ja siihen liittyvä koko kaupungin alue. Monipuolisen ja monimuotoisen ympäristön ansiosta lapset pystyvät erittäin hyvin kokemaan ja arvioimaan erilaisia ympäristöjä. Metsäryhmällä ei siis ole muuta tukikohtaa kuin päiväkotit, sillä joka päivä on uusi paikka valloitettavana. Paljon käydään myös jo tutuiksi tulleissa paikoissa, kuten lähimetsässä, jossa lapsilla on omat majat rakennettu. Mutta tämä metsäryhmä eroaa juuri sillä tavallisista metsäryhmistä, että ympäristö on hyvin vaihtuva ja päiväkodille ei välttämättä tarvitse palata ruokailemaan. Seikkaillaan monenlaisissa metsissä, vesistöissä, kaupungissa ja niin edelleen. Kesäaikana mennään pyörillä vähän kauemmas ja jos halutaan vielä kauem-

mas, niin koko ryhmä hyppää bussiin. Metsäryhmä saa vapaasti liikkua toimivan ruokahuollon ansiosta, sillä päiväkodin ruokakuski kuljettaa päivän ruuan sinne, missä ryhmä on. Tämä on harvinaista päiväkodissa, mutta yksityisessä päivähoitossa tällainen etu voi olla mahdollista.

Näiden ajatusten kautta päiväkotiki on halunnut, että punaisena lankana toimii Vihreä Lippu ohjelma, jonka kautta koko päiväkotiki sitoutuu kestävän kehityksen toimintaan. Ulko-ryhmällä on oma toimintasuunnitelma jokaiselle eri kuukaudelle, jonka avulla ohjataan oppimista ja uusia kokemuksia tuodaan esille. Huhtikuussa 2014 suunniteltiin esimerkiksi seuraavaa: tutkia vuodenaikaa ja kuukautta, pyöräillä, retkeily-seikkailla, keväänseurantaa, muuttolintuja sekä mahlaa ja lehtivihreää. Toimintasuunnitelman toimivuutta ympäristökasvatusta ajatellen mitataan suoralla lasten palautteella, innostuneisuudella ja kiinnostuneisuudella ympäristöä kohtaan.

Päiväkotiki A tekee paljon yhteistyötä monien eri toimijoiden kesken. Esimerkiksi juhannuksena käy haitarisoittaja soittamassa tai teatterialaa opiskeleva ryhmä tulee esittämään esityksiä. Päiväkodissa on melkein ympäri vuoden harjoittelija tai useampi. Itseni kanssa samaan aikaan harjoitteli kaksi opiskelijaa ja myöhemmin tuli yksi suomenkielen opiskelija. Päiväkotiki tekee paljon yhteistyötä myös muiden päiväkotien kesken ja järjestää erilaisia tempauksia. Vanhempien kanssa pyritään tekemään yhdessä mahdollisimman paljon, esimerkiksi yhteisiä piha-talkoita. Kulttuurinen kestävä kehitys näkyy vierailijoiden lisäksi päiväkodin englanninkielen painotuksena, sillä päiväkodissa pyritään käyttämään englantia mahdollisimman paljon.

6.2 Päiväkotiki B

Kunnallinen Päiväkotiki B sijaitsi keskellä kaunista luontoa, joka tarjosi monipuolisen oppimisympäristön lapsille. Päiväkotirakennus oli aivan metsän kupeessa, mutta asutuksen keskellä. Piha oli todella iso ja melko vähän valmista telinettä yms. Lähimatkan päässä oli urheilukenttä ja pieni uimaranta, jota käytettiin hyödyksi. Parhaimpana puolena olivat ehdottomasti monipuoliset metsämaastot, jotka tarjosivat paljon polkuja, kallioita ja maaston vaihteluita lasten leikeille ja päiväkodin toiminnalle. Metsäympäristöä hyödynnettiin toiminnassa arkipäiväisesti ja uusista ideoista kasattiin materiaalia päiväkodin omaan materiaalipankkiin, jota hyödynnetään tulevaisuutta ajatellen. Joka päivä mennään metsään, mutta palataan päiväkodille syömään. Metsäretkillä on usein evästä mukana, sillä onhan se eväiden syöminen ulkona aina niin mukavaa. Lapsilla on vakiopaikka, jossa leikkiä ja he tuntevat alueen todella hyvin. Kasvattajat ovat tavoitettavissa leikkialueella kokoajan ja aluetta rajaa metsämörripeikko, mikä on ripustettu puuhun. Lasten täytyy olla sillä etäisyydellä, että he näkevät peikon. Lapsista huomasi metsässä, että siellä vietetään selvästi paljon aikaa. Heti vapaan leikin alkaessa, alkoivat jokaisella leikit. Päiväkotiki B:ssä ei ole erikseen metsäryhmää, sillä kaikki

käyvät metsässä iästä riippumatta, mutta viisi-, ja kuusivuotiaat enemmän ja pidempiä aikoja.

Päiväkoti oli tiloiltaan hyvin tavanomainen päiväkotiki, mutta toimintaa ohjasi Vihreä lippu ja Metsämörri toiminta. Erytisesti kestävä kehitys oli hyvin suuressa roolissa. Päiväkoti on perustettu 80-luvulla ja silloinkin luontoarvot olivat tärkeässä roolissa päiväkodin suunnittelussa. Kestävän kehityksen teemaan ajaututtiin noin kymmenen vuotta sitten vähän itsestään ohjaajien toimesta, sillä hyvin monelle ohjaajalle luontoarvot olivat tärkeitä jo entuudestaan. Vihreä lippu -ohjelma koettiin hyväksi apuvälineeksi kestävän kehityksen toteutuksessa. Ohjelman tarkoituksena on ohjata päiväkodin toimintaa kestävämmäksi erilaisilla periaatteilla, jotka toteuttavat kestävää kehitystä. Periaatteina ovat lasten osallisuus toiminnassa, ympäristökuormituksen vähentäminen, kestävän kehityksen kasvatus osana jokapäiväistä arkea, jatkuva parantaminen ja kehittyminen toiminnassa sekä yhteistyö ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Suomen Ympäristökasvatuksen Seura ry on kehittänyt Vihreä lippu -ohjelman ympärille toimintatavat ja materiaalit toiminnan kehittämiseen ja toteuttamiseen, josta päiväkodin on hyvä lähteä liikkeelle. Ohjelma myöntää päiväkodille Vihreän lipun, kun ohjelman kriteerit täyttyvät. Vihreä lippu on tunnustus hyvästä edistyksestä kestävän kehityksen toiminnassa. (Suomen ympäristökasvatuksen seura ry 2014.)

Metsämörri on tuttu monista päiväkodeista Suomessa, sillä hyvin moni kasvattaja käy metsämörrikoulutuksen ja voi toteuttaa metsämörriin periaatteita. Näin on tehty myös tässä päiväkodissa, jossa metsämörri-toiminta on suuressa osassa. Metsämörri on satuhahmo, jonka avulla päiväkodin ohjaajat tutustuttavat lapset luontoon. Tarkoituksena on, että lapset saavat luonnosta uusia kokemuksia, elämyksiä ja aistihavaintoja kasvattajien ohjaamana. Menetelmä on kehitetty alun perin huolenaiheena lasten ulkoilutottumuksista, koska kaupungistuminen on vienyt lapsia pois luonnosta. Toiminnasta on tullut erittäin suosittua ja se auttaa lapsia liikkumaan ja hyödyntämään Suomen luontoa paremmin. (Suomen Latu 2014)

Vihreän lipun kautta päiväkodissa on ollut erilaisia teemavuotia, kuten aiheet jätteen vähentäminen ja luontoliikunta. Vihreä lippu -toiminnan kautta kaikki mukana olevat päiväkodit ovat yhteydessä toisiinsa ja yhteisesti esittelevät ratkaisuja kestävän kehityksen toteutumiseen. Vihreä lippu on samalla kasvattanut yhteisöllisyyttä ja antanut paljon uusia ideoita päiväkodin toiminnalle. Esimerkiksi on järjestetty erilaisia kyselyitä vanhemmille luonnossa liikkumiseen, jolloin tehtiin lähiliikunta tutuksi lapsille vanhempien avulla. Vihreän lipun ansiosta ohjaajat ja lapset ovat koko päiväkodissa innostuneet kestävän kehityksen toteuttamisesta. Vihreä lippu ohjelma kesti päiväkodissa kymmenen vuotta, mutta on nyt lopetettu, sillä jatkuva raportointi toi suuren haasteen kasvattajille. Lasten kanssa vietetty aika koettiin tärkeimmäksi, ei pitkät raportit. Kun kestävästä kehityksestä tuli päiväkodissa arkipäivää, koettiin ettei Vihreä lippu -ohjelmaa enää tarvittu.

Päiväkodissa on isot ryhmäkoot, jotka osittain johtuvat kaupungin huonosta varallisuudesta. Suuresta ryhmäkoosta huolimatta päiväkotitoiminta on tehnyt yhteistyötä perhepäivähoitajien kanssa. Heiltä on pyydetty lapsia mukaan metsäseikkailuihin ja esimerkiksi kestävän kehityksen viikolle. Päiväkodille tärkeitä asioita kestävässä kehityksessä ovat kierrättäminen ja lähiympäristön puitteiden hyödyntäminen. Metsämörrin kautta tulee elämyksellisyys, yhteisöllisyys ja yhdessä koettu ilo, joka kannattelee koko toimintaa päiväkodissa. Kaiken toiminnan ei tarvitse olla kovin ihmeellistä. Kasvattaja kertoi, että kestävästä kehityksestä tehdään usein vähän liian ihmeellistä. Toiminta lähtee pienistä asioista. Päiväkodissa mietitään kestävään kehitykseen tähtääviä valintoja ja niitä pyritään toteuttamaan vähitellen. Huono asenne hidastaa kaikkein eniten kestävästä kehityksestä toteutumista, sillä aikuisista heijastuu toimintaan, jos he eivät itse ole kiinnostuneita. Osa henkilökunnasta ja vanhemmista ovat todella aktiivisia ja osa vanhemmista ovat tuoneetkin lapsensa päiväkotiin juuri ympäristöaktiivisuuden syystä.

Lasten lähdettyä koulun penkille, muutamat päiväkodin entiset lapset olivat ihmetelleet opettajalleen, kun koulussa ei kierrätetty lainkaan. Lasten paine kierrättämisestä oli koulussa niin suurta, että ala-astekin lähti mukaan Vihreä lippu -ohjelmaan lasten painostuksesta. Tässä tuli käytäntöön lasten mallioppiminen ja kuinka se jatkuu päiväkodin ulkopuolellekin. Kun on jonkin oppinut pienenä, vanhempana sen myös hyödyntää. Tämä on näkynyt myös lasten kotona. Lasten vanhemmat ovat alkaneet muun muassa kierrättämään.

Kulttuurillinen kestävä kehitys on hyvin kirjavaa päiväkotitoiminnassa. On vierailtu vanhusten kodissa laulamassa, ammattikorkeakoulusta on tullut ulkomaalaistaustaisia opiskelijoita pitämään pajoja omista kulttuureistaan, yksi henkilö käy soittamassa päiväkodissa kansanperinnesoitilla, maataloilla on käyty katsomassa koneita ja eläimiä. Päiväkodin kasvattaja kertoi, että vain mielikuvitus on rajana ohjelman järjestämisessä. Usein ei välttämättä osata hyödyntää paikallisia asioita. Puskaradio toimii hyvin ja niihin pitää vain tarttua. Monikulttuurillisuutta kaivattaisiin päiväkodissa enemmän, koska ulkomaalaistaustaisia lapsia ei yleensä ole ollut tässä päiväkodissa.

Lasten osallisuus voisi olla yhä suurempi, pohti kasvattaja. Päiväkodissa lapsilta kyllä kerätään ideoita ja pyritään elämään aina hetkessä. Yksilöllisyys otetaan huomioon, koska toiset ovat aktiivisempia ja toiset vähän mukana menijöitä, kun yksi saattaa puolestaan jäädä mieluummin sivuun. Kun kasvattaja ottaa jokaisen huomioon, jokaisen sana ja mielipide tulevat kuuluviin. Vihreän lipun kautta toteutettu lasten raati on ollut hyvä tapa tuoda esille lasten mielipiteitä, toimintatapoja ja ideoita. Haastateltavan kasvattajan ryhmässä kiinnitetään huomiota erityisesti vuorovaikutustaitoihin. Päiväkodissa on erilaisia tuokioita joustavasti. Ryhmiä vaihdetaan eri hoitajien kesken sen mukaan, mistä kukin kasvattaja on kiinnostunut. Osa kasvattajista on hyviä laulamaan ja tekemään kädentöitä ja osa on liikunnallisia. Kun jokaisen

työntekijänkin kiinnostukset ja taidot otetaan huomioon, saadaan hyvää ilmapiiriä luotua ja vähemmän stressiä tuokioihin!

Tärkeitä arvoja päiväkodissa ovat luonnossa liikkuminen, yhdessä tekeminen, yhteisöllisyys ja talkoohenki. Yhteisöllisyyden huomioiminen ja talkoot parantavat kasvatuskumppanuutta. Perheet ovat usein kiinnostuneita tapahtumista ja tempauksista. Niiden avulla työntekijät saavat lähemmän suhteen lasten vanhempiin, jolloin mennään kohti parempaa kasvatusta jokainen lapsi huomioiden.

6.3 Päiväkoti C

Päiväkoti C on tavallinen kunnallinen päiväkotimaa maaseutukunnassa, jonka yksi ryhmä on metsäeskeri ja keskitymme tässä vain siihen. Päiväkoti C ei ole juurikaan yhteydessä metsäeskerin kanssa, joka on tavallaan irrallinen muusta päiväkodista. Päiväkodin ryhmät eivät vieraile metsäeskerin alueella, mikä on aika harmillista. Päiväkoti C:ssä on luontopainotusta, mikä ei juuri näy sen toiminnassa, vaan ainoastaan metsäeskarissa. Metsäeskeri, jossa päivän vietimme, oli rakennettu pieneen metsään. Suuruudeltaan alue oli noin muutama hehtaari, jossa oli laavu, sauna, huussi, puuvaja ja lämmitetty pieni mökki. Metsäaluetta rajoitti toisella puolella pieni joki ja toisella puolella iso tie noin 500 m päässä. Muuten alue oli metsäistä, paitsi joen toisella puolella oli suuret peltoalueet. Alue oli pienen kokonsa vuoksi kuitenkin hyvinkin riittoisa lapsille ja luonnon elementtejä mahtui paljon kyseiselle metsäalueelle.

Lapset eivät selvästikään tuntuneet tarvitsevan suurta aluetta toimimiseen. Riskiksi kuitenkin ajatteli joen läheisyyden ja ison valtatie, sillä alueella ei ollut minkäänlaisia aitoja, vaan metsäeskerialueen rajoittivat kaksi eriväristä nauhaa, jotka oli sidottu puunrunkoihin. Toimintaympäristö oli rajattu kahteen alueeseen nauhojen värin perusteella. Ensimmäinen pienempi alue oli rajattu punaisilla nauhoilla, jossa lapset olivat aluksi ennen kuin luottamus lasten ja hoitajien kesken oli syntynyt. Punainen alue oli pieni, jossa hoitajat näkivät lapset aina hyvin. Sinisillä nauhoilla oli merkitty suurempi alue ja se oli nimetty erikseen. Kyseiselle alueelle lapset olivat päässeet luottamuksen syntymisen jälkeen. Se oli suurehko alue, jonka puusto oli pientä kuusikkoa, mistä lapsia ei aina nähnyt, mutta aina kuuli heidän äänet. Metsäeskerin hoitajat kertoivat, että osa lapsista ei metsäeskeriin välttämättä sovi, koska lapsiin piti olla täysi luotto. Jos lapset eivät pystyneet noudattamaan sääntöjä, ei heitä voitu pitää toiminnassa mukana. Luonto, jota ei ole rajattu aidoilla muodostaa aina omat vaaratekijänsä. Myös aikuisten on oltava täysin tietoisia toiminnasta ja sen merkityksestä, jotta heidän kauttaan lapsi oppii luottamaan aikuiseen ja toisinpäin.

Metsäalue oli vuokrattu ulkopuoliselta maanomistajalta neljän vuoden vuokrasopimuksella kerrallaan. Maanomistaja on halunnut tukea toimintaa antamalla alueen vuokrattavaksi ilman

mitään vastinetta siitä, maanomistajalle riittää vuosittainen käynti eskarin joulujuhlassa pulakahveineen. Tämä on suuri apu toiminnan pysyvyydelle. Metsäeskarin alue oli jätetty luonnonmukaiseksi, eikä maanomistaja tehnyt kaatuneille puille mitään, vaan ne jätettiin metsäeskarin käyttöön. Muuten ympäröivä metsä oli talousmetsää. Aikaisempi metsäeskarin paikka oli ollut suuremmassa metsässä, joka oli ollut juuri talousmetsää. Hoitajat kokivat luonnonmukaisen metsäympäristön paljon paremmaksi paikaksi lapsille, sillä se tarjoaa enemmän luonnon vaihtelua.

Alueelle ei tullut juoksevaa vettä eikä sähköä. Valoa saatiin tarvittaessa niin akuista kuin kynttilöistäkin ja mökki lämmitettiin kamiinan avulla. Joka aamu lapset kantavat päivän polttopuut toimintatilaan eli pikkumökkiin, jossa kasvattaja laittaa kamiinan päälle. Ruoka ja käsienpesuvedesi tuodaan päivittäin styroksilaatikoissa kilometrin päässä olevasta päiväkodista. Vettä käytettiin käsien pesun lisäksi mm. juomiseen ja kasvojen pesemiseen. Metsäeskarissa lapsilla ei ollut leluja käytössä, vaan niiden tilalla olivat sahat, vasarat, suojalasit ynnä muut sellaiset. Lapsilla leikit tapahtuvat luonnossa, jossa mielikuvitus näkyi todella olevan valloillaan. Lapset keksivät itse omia leikkejä metsässä ja kehittivät erilaisia leluja luonnon materiaaleista. Lasten mieleisintä puuhaa olikin luonnonmateriaaleja hyväksikäyttäen esimerkiksi majojen rakentaminen, erilaiset heppaleikit, ruuan laittaminen, kalliolla kiipeily ja kalamiesleikit. Koko toimintaa ohjasivat ja valvoivat kaksi työntekijää, jotka ammatiltaan olivat päivähoitaja ja lastentarhanopettaja.

Metsäryhmässä oli viisi- ja kuusivuotiaita, mutta tänä vuonna mukaan tulivat myös muutama neljävuotias lapsi, jotka muodostivat yhdeksän lapsen ryhmän. Eri ikäryhmillä oli oma ohjelmansa päivässä ja ohjelman runkona toimi varhaiskasvatussuunnitelma. Metsäeskarin hoitajat painottivat kuitenkin, että toiminnasta haluttiin tehdä joustavaa ja kodinomaista. Sääntöjä ei ole paljon, mutta on joitakin sääntöjä, jotka ovat sitäkin tärkeämpiä. Enemmän saa tehdä kuin varoa, mutta muistaa ne muutama tärkeä ohjenuora. Jokainen päivä on aina erilainen ja yllätyksiä sattuu ja tapahtuu. Tärkeimpiä asioita toiminnassa hoitajat pitivät työparin kanssa kemioiden sujumisen ja perheiden sitoutumisen toimintaan. Metsässä ei voida jatkuvasti varoa, että sottaako lapsi itsensä tai kastuuko jalat. Varusteet ovat todella tärkeitä toiminnassa, johon vanhempien on sitouduttava tuodessaan lapsia metsäeskariin. Repussa on oltava useat parit hanskoja ja muuta vaihtovaatetta. Kirpputorilta saa helposti hommattua pienellä rahalla vaatetta lapsille, toinen hoitajista huomautti. Vanhempien on huolehdittava myös vausteiden huollosta ja kuivatuksesta kotona. Toiminta muuttuu nopeasti epä mukavaksi kaikkien kannalta, jos joku joutuu kärsimään märän tai kylmyyden vuoksi. Kovalla pakkasella tai sateella voidaan kokoontua lämpimään mökkiin tai laavulle nuotion ääreen. Luonto asettaa omat haasteensa, mutta toisaalta se antaa myös todella paljon monipuolisuutta ja mielenkiintoa päiviin.

Iso osa töistä tehdään itse tai yhdessä lasten kanssa, sillä lasten osallisuus toiminnassa on suuressa roolissa. He vastaavat itse koko metsäeskarialueen hoidosta. Metsäeskariin töihin tulevan on sitouduttava moniin töihin kasvatuksen lisäksi ja siksi työ ei ehkä sovi jokaiselle hoitajalle. Työ on hyvin erilaista kuin normaalissa päiväkodissa. Ulkona ollaan päivittäin todella paljon ja ollaan luonnon armoilla. Kamiinalla lämmitetään toimitila ja wc sijaitsee huussissa. Ei ole tavanomaisia mukavuuksia tarjolla. Ei ole siivoojia tai talonmiestä, joka hoitaisi sisä- ja ulkotilat. Hoitajat kertoivatkin alussa metsäalueen olleen täysin risupuskamaista metsää. He yhdessä raivasivat metsän risuista lasten kanssa. Hoitajat kertoivat merkinneensä nauhoilla kaadettavat puut lapsille. Siitä syntyi esimerkiksi todella hieno leikki lasten kanssa. Risukoista tehtiin polttopuita ja niitä kannettiin yhdessä lasten kanssa puuvajaan. Samalla saatiin paljon askarteluun tarvikkeita ja ideoita, joita toteutettiin. Uusia asioita kehitetään päivän aikana, eikä ole kovin tarkkaa runkoa jokaiselle päivälle. Hoitajat kertovat ikään kuin elävänsä hetkessä jokaisena päivänä.

Metsäeskari tekee myös yhteistyötä monien tahojen kanssa. Näitä ovat mm. metsästysseurat, eläinsuojeluseurat, vanhempainyhdistys ja jopa hoitajien omat kumppanit on vedetty mukaan toimintaan. Hämmästyttävää paikassa onkin, kuinka vähällä rahalla toiminta on saatu pystyyn. Päiväkodin puolesta ei apua ole tullut, lähinnä metsäeskari on johdon puolelta vain pyritty saamaan poistetuksi, vaikka metsäeskari on ollut todella haluttua asiakkaista niin lasten kuin aikuistenkin puolelta. Kaikki rakennelmat ja tilat on rakennettu itse ja tukea on saatu erilaisista lahjoituksista, joilla rakennukset on voitu ostaa tai rakentaa. Suurimpana on ollut vanhempainyhdistyksen lahjoitukset, jolla on saatu ostettua pieni mökkirakennus. Rakennus rakennettiin joukolla pystyyn. Rakennuksen sisällä oleva kamiina saatiin lahjoituksena erään lapsen vanhemmalta ja monet esineet ja kalustot sisätiloissa on saatu lahjoitetusta kuolinpesästä. Pressuista ja laudoista tehty sauna rakennettiin yhdessä lasten kanssa ja päiväkodin hoitaja toi itse vanhan kiukaansa sinne käyttöön. Päiväkodissa on ulkokuusi, jossa on kaksi pönttöä. Toiseen tehdään kakka ja toiseen pissa. Kerran viikossa hoitajat vievät pöntöt päiväkodin jätteiden keräykseen. Ongelmia wc:n kanssa on ollut jonkin verran, koska kovilla pakkasilla pöntöt ovat jäätyneet kalikoiksi ja siitä on koitunut ikäviä ongelmia. Sen takia toiveena olisi saada edullisesti tai lahjoituksena kompostikäymälä.

Yhteinen toiminta luo hyvää yhteisöllisyyttä niin hoitajien, lasten, lasten vanhemmille ja eri kylässä olevien toimijoiden kanssa. Samanlaista kontaktia ei saa normaalissa päiväkodissa, koska yhteistä toimintaa ei ole paljon. Yhteinen tekeminen kohottaa lasten itsetuntoa ja auttaa lapsia kunnioittamaan samalla monenlaisia perinteitä. Lasten kasvu on aivan hämmästyttävää, kun he tulevat ja lähtevät metsäeskarista. Hoitajilla muodostuu todella luja side lasten kanssa ja kevät ottavatkin todella koville, koska side purkautuu, kun kouluikäiset lapset jatkavat koulumaailmaan. Onneksi lähellä olevassa koulussa on alettu pitää luonto-opetuspäiviä, jolloin opetus on koulupäivän ajan ulkona ja edellisvuosien lapset tulevat tervehtimään.

Metsäeskaripäivä alkaa aina kilometrin päässä sijaitsevasta päiväkodista, johon vanhemmat tuovat lapsensa aamuisin. Päiväkodista lapset saapuvat hoitajien kanssa metsäeskarisiin kävelen puoli kymmeneltä aamuisin. Päivä loppuu metsäeskarissa puoli kaksi päivällä, jonka jälkeen he kävelevät takaisin päiväkodille. Metsäeskarissa on yleinen joustava runko viikolle, minkälaisia teemoja minäkin viikonpäivänä on. Maanantaisin alussa kysytään viikonlopun kuumiset, lauletaan ja on paljon vaapata leikkiä. Lapset kaipaavat toisiansa viikonlopun jälkeen. Tiistaisin pidetään matikkaa, jossa käytetään paljon luontoa hyväksi. Keski viikkoisin harjoitellaan kädentaitoja erilaisia kierrätysmateriaaleja ja luonnon materiaaleja käyttäen. Lapset olivat vierailuamme ennen askarrelleet oravia vanhoista matonkuteista ja kävyistä. Torstaina aiheena on äidinkieli ja perjantaisin on musiikkia. Lauletaan paljon ja yhtenä kohokohtana on päiväkodin hoitajan nimellä nimetty keittiö. Lasten kanssa kokataan yhdessä jotain metsän äärellä. Esimerkiksi on tehty tuulihattuja ja pipareita paistettu kaminan levyllä.

Kerran laitettiin katiska viereiseen jokeen, josta saatiin ahvenia. Lasten kanssa ahvenet perattiin, paistettiin ja syötiin, muisteli toinen hoitaja. Päiväkodissa on myös muutaman kerran vuodessa vaaritoimintaa. Yksi isovanhempi käy lapsien kanssa tekemässä perinteisiä käsitöitä. Hän on ollut lasten kanssa tekemässä esimerkiksi pajupillejä, puuhevosia ja erilaisia taikatemppuja. Metsäeskarissa retkeillään läheisissä paikkakunnan kohteissa. Pyrkimys on, ettei mihinkään mennä linja-autolla vaan käydään kohteissa, jotka ovat kävelymatkan päässä. Maatiloilla ryhmä ei ole vierailut turvasäädösten vuoksi. Yhteistä toimintaa on kaivattu vanhusten keskuksessa, mutta sen osalta mitään toimintaa ei ole vielä ollut.

Hoitajien mielestä sopiva ryhmäkoko toimintaan on 10 lasta. Pieni ryhmäkoko helpottaa yksilöllistä ohjausta, koska jokaisella lapsella on omanlaiset tarpeet ja kehityksen asteet. Ryhmässä on erityistä tukea tarvitsevia lapsia ja ne voidaan pienessä ryhmässä ottaa paremmin huomioon. Pikkumökissä tilat ovat rajalliset ja se hankaloittaa toimintaa, jos ryhmä on todella suuri. Työssä parasta ovat palautteen saaminen lapsilta ja vanhemmilta sekä lapsen huima kehittyminen metsäeskarivuoden aikana. Lasten kerrotaan olevan aktiivisempia kotona ja terveempiä. Jopa vanhemmilla löytyy kahdenkeskistä aikaa, kun lapset mm. nukahtavat illalla helpommin ja ilta ei mene riehumiseen. Ruokaa kuluu kuitenkin paljon enemmän kotipuolella, ovat vanhemmat kertoneet. Hoitajat eivät voisi kuvitella vaihtavansa työtä normaaliin päiväkotiin, koska omanlainen suhde toimintaan on muodostunut ja he pitävät toimintaa pal-kitsevana heille itselleen ja lapsille sekä tätä kautta yhteiskunnalle.

6.4 Päiväkoti D

Päiväkoti D oli tutkimuksemme maatilalla sijaitseva yksityinen päiväkotitoiminta, joka oli perustettu vuonna 2006 ja toimi vuoteen 2011 asti, kunnes kunta oli päättänyt lopettaa ostopalvelun hoi-

topaikoista. Päiväkodin ympäristönä toimi pariskunnan lypsykarjatila ja siihen liittyvä maatilaympäristö. Päiväkodin perustaja kertoi toiminnan olleen hyvinkin kannattavaa, mutta hän harmitteli paljon kunnan päätöstä lopettaa ostopalvelu päiväkodilta. Tähän olivat vaikuttaneet erilaiset sekaannukset kunnan sisällä ja lopulta päiväkotia oli ajautunut alas, koska sen pitäminen ei ollut kannattavaa ilman kunnan ostopalvelua. Tuen lopettamista ihmeteltiin, koska maatilapäiväkotikonsepti oli erittäin kannattavaa niin lapsille, lapsien vanhemmille, kunnalle kuin päiväkodin perustajankin perheelle. Päiväkodin perustaja otti kuitenkin meidät iloiten vastaan ja halusi tukea ja jakaa osaamistaan meille maatilapäiväkodin perustamisessa.

Päiväkotia sijaitsi kauniissa ympäristössä maaseudun rauhassa, mutta taajaman läheisyydessä. Järvet ympäröivät maatilaa, jossa päiväkotia oli idyllisessä hirsirakenteisessa talossa aivan maatalon päärakennuksen vieressä. Pihalla oli puita ja pensaita sekä kasvimaata, mutta ei mitään kiipeilytelineitä tai muita tyyppillisiä päiväkodin ulkotelineitä. Sen sijaan keskellä pihaa oli korkea kota, jossa sujuivat niin esikoulutehtävät kuin makkaran paistaminen. Syömään mentiin päärakennukseen, jossa maatalon väkikin itse asuivat. Pihan läheisyyteen mahtuivat lampaat ja lypsykarjan navetta, mitkä toivat ympäristöön vanhanajan tunnelmaa. Päiväkodin piha oli tunnelmallinen ja kodinomainen.

Liikeidea päiväkodin perustamisesta maalle lähti haaveesta lapsena asua maalla ja tietenkin ammatin puolesta, koska yrittäjä oli lastentarhaopettaja. Yhtenä syynä ajatukselle oli myös sijainti, koska päiväkotia ei lähialueelta löytynyt. Koko homman peruspilarina oli luonnon läsnäolo ja se kiinnosti myös monia vanhempia. Toiminta lähti nopeasti käyntiin, sillä heillä oli jo ennen päiväkodin perustamista 7 lasta jonossa odottelemassa. Alussa jouduttiin investoimaan paljon, jotta sai hyvät puitteet päiväkodin toiminnalle. Päiväkotiyrittäjä kertoikin saavansa hyvän investointituen ELY-keskuksesta työntekijöiden palkkojen maksamiseen. ELY-keskuksesta kannattaa hakea aina tukea, jos on perustamassa maaseudulle jotakin yritystoimintaa. Tuki oli merkittävä, koska työntekijöiden palkkoihin meni paljon rahaa. Tiloina toimi maatalon naapurissa oleva sata vuotta vanha oleva hirsitalo, joka vuokrattiin omistajilta. Talon kunnostettiin päiväkodille sopivaksi.

Yrittäjän mielestä maatalo sopi erittäin hyvin päiväkodille, koska se mahdollisti niin paljon erilaisia elementtejä. Maatalon piha-alue oli aidattu turvallisuusvaatimusten vuoksi, mutta yrittäjä korosti, ettei ulkona kannattanut alueen rajauksia tehdä liikaa. Lähialueitakin käytettiin paljon hyväksi. Retkiä tehtiin paljon esimerkiksi metsiin ja rannalle. Päiväkotia oli mukana Vihreä Lippu -ohjelmassa ja sen kautta kestävän kehityksen toiminnassa. Yrittäjä kertoi, ettei hän keskittynyt tiettyyn menetelmään, vaan sekoitti kaikkia menetelmiä keskenään. Yrittäjällä oli paljon kokemusta monista aikaisemmista päiväkodeista, jossa käytettiin erilaisia menetelmiä. Hänen mielestään monissa paikoissa keskityttiin liikaa tiettyyn menetelmään ja osa

asioista unohtui tästä syystä. Toiminta ei ollut tarpeeksi lapsilähtöistä. Siksi hän halusi pitää toiminnan mahdollisimman kodinomaisena, joka on joustavaa toimintaa lasten ehdoilla.

Eläimiä kannattaa ottaa mukaan toimintaan, sillä ne ovat terapeuttisia lapsille. Esimerkiksi uusien lasten tullessa päiväkotiin eläimet toimivat välineenä päästä paremmin muiden lasten leikkeihin. Sen kautta lapset tutustuivat paremmin myös toisiinsa. Eläimistä lapset oppivat todella paljon ja samalla kaikki ruuan tähteet voitiin syöttää eläimille, eikä biojätettä syntynyt juuri lainkaan. Päiväkodissa käytettiin paljon lähiruokaa ja luomuruokaa, koska haluttiin tukea kotimaisuutta ja aitoa oikeaa ruokaa. Yrittäjä heitti ajatuksen lähiruokakaupan tai yhden päivän auki olevan kahvilan perustamisesta päiväkodin kylkeen. Vanhempien tullessa hakemaan lapsia vanhemmat olisivat voineet tehdä samalla ruokaostoksia kaupasta eikä tällöin vanhempien olisi tarvinnut lähteä erikseen vielä kauppaan. Kaiken kukkuraksi ruoka olisi vielä lähellä tuotettua. Yhden päivän kahvila olisi auki kerran viikossa, jolloin kuka tahansa voisi tulla kahville tavallaan päiväkotiin. Kahvilan kautta ihmisten kanssa pääsee verkostoitumaan ja päiväkodin toiminta tulisi tutummaksi lähialueella. Se olisi eräänlainen markkinoinnin väylä, joka samalla lisäisi yhteisöllisyyttä. Päiväkodissa ruoka tehtiin aina itse ja joka päivä oli uusi ruoka. Iso osa ruuasta ostettiin tukusta nimeltä Luomulaatikko ja sen lisäksi pyrittiin paljon kasvattamaan itse. Ateriarytmi oli päiväkodissa tärkeää ja yleisesti pyrittiin siihen, etteivät lapset lähtisi nälkäisinä kotiin. Välipalaa sai vielä ennen kotiinlähtöä, jos tarvitsi. Eväät tehtiin aina yhdessä, kun lähdettiin retkille ja se olikin aina päivän yksi kohokohdistista. Päiväkodin puolesta saivat lapset omat reput ja termospullot.

Päiväkoti D:ssä lapset olivat sisarusryhmässä ja henkilökuntaan kuuluivat kaksi aikuista sekä toisinaan keittäjä. Päivärytmiin ei tuokioita kuulunut, sillä yrittäjä ei halunnut tuokiosta toiseen siirtymistä hoitopäivään. Päivästä haluttiin puolestaan mahdollisimman luonnollinen ja kodinomainen. Koko päivä oli ikään kuin yhtä tuokiota. Suurimmat arvot olivat yhdessä tekeminen ja lapsilähtöisyys toiminnassa. Kaikki asiat tehtiin yhteisesti. Kaikki oppiminen sisällytettiin päivään luonnollisesti, eikä tehty erityistä numeroa siitä, että nyt opitaan. Vanhempain hetkiä oli paljon, koska joskus vanhempi saattoi jäädä esimerkiksi kahville lasta haettaessa. Kuitenkin on hyvä vetää rajat päivään, koska muutoin päivät rupeavat venymään liian pitkiksi.

Leikkimateriaalina ja oppimismateriaalina toimi suurelta osin luonto. Kaikki löytyi luonnosta ja välineet kehitettiin itse. Muovileluja ei oikeastaan käytetty legoja lukuun ottamatta. Muotileluja ei myöskään käytetty, mutta joskus oli kuitenkin lelupäiviä, jolloin sai tuoda oman lelunsa, oli se sitten muovi- tai muotilelu. Materiaalia oli aina esillä, kuten paperia, kyniä ja luonnon materiaalia askarteluun. Lisäksi pyrittiin jatkuvasti siihen, että lapset ovat aina mukana suunnittelussa, toteutuksessa ja tekemisessä. Usein kehitettiin erilaisia tempauksia lasten kanssa, kuten kierrätysleikkimökin teko, erilaiset kilpailut, juhlat ja talkoot. Ne olivat

huikeita tempauksia lapsille. Oppimisessa ja tekemisessä ylipäänsä edettiin lapsien herkkyyssvaiheiden mukaan. Kun joku on oppimaisillaan lukemaan, niin sitten lueskeltiin.

Päiväkotiä perustettaessa kannattaa olla avoin kaikelle ja perustaa esimerkiksi kannatusyhdistys päiväkodille. Mainostaminen ja markkinointi ovat kannattavaa sekä avoimesti yrityksestä puhuminen. Erilaisia tempauksia kannattaa järjestää, johon esimerkiksi koko kylä voi tulla paikalle. Tällöin saadaan koko kylän toimintaa aktivoitua ja saadaan mukava yhteishenki. Sekä saadaan volyymia toiminnalle! Paikallislehteen kannattaa ottaa yhteyttä ja kertoa päiväkodin perustamisesta ja yrittäjien arjesta. Kaikista menetelmistä ja uusista ideoista kannattaa kertoa avoimesti. Vanhempainiltojen pitäminen heti alusta alkaen on tärkeää. Aina kannattaa yrittää ajatella laajasti ja huomioida kaikki työntekijät, lapset, vanhemmat, kyläläiset jne. Saadaan uusia ideoita ja hyvä yhteishenki, jolloin työn tekemisestä tulee hauskaa. Hyviä asioita kannattaa korostaa ja huonoja tuoda esille ja miettiä niille ratkaisuja. Verkostoituminen on tärkeässä roolissa sekä jatkuva toiminnan kehittäminen. Hyvän toiminnan seurauksesta päiväkotiin tuotiin lapsia jopa 30 kilometrin säteellä. Suurimpia haasteita on työyhteisön toimiminen hyvällä yhteishengellä, sillä henkilökemioiden toimiminen vaikuttaa paljon.

Maatilapäiväkoti ideaa pidettiin erittäin hyvänä vanhempien ja monien muidenkin yhdistysten ja tahojen mielestä. Liiketoimintasuunnitelmaa tehdessä tarkoitus olikin, että viiden vuoden sisällä päiväkodin perustamisesta syntyisi 2-3 samalla konseptilla toimivaa päiväkotia. Yrittäjän haaveena oli myös tuottaa vanhuspalvelua päiväkodin toiminnan yhteydessä. Tällöin sukupolvet kohtaisivat ja se tukisi todella hyvin niin lasten kuin vanhusten elämää. Yrittäjän mielestä maaseudulla on hyvät tulevaisuuden näkymät sosiaalipalveluiden toteuttamiselle, kun vain kunnat ja kaupungit näkevät tämän hyödyn. Maatiloilla on hyvät tilamahdollisuudet monen käyttöön, joita muokkaamalla voidaan tuottaa palveluja edullisesti kunnalle tai kaupungille. Kaupunkien ja kuntien pitäisi ohjata rahaa yrittäjille, koska yrittäjillä on usein oma sydän mukana toiminnassa, jos he itse perustavat yrityksen omasta halustaan. Tällöin yritystoiminta on usein laadukkaampaa ja tehokkaampaa kuin kunnallinen tarkasti säädelty toiminta, pohti päiväkotiyrittäjä.

Asenne yrittämisessä sekä hyvät suhteet kunnan ja asiakkaiden kanssa ratkaisevat suuresti yksityisen päiväkodin toimimista. Alussa pitää olla tekemisissä kunnanjohtajan, perusturva-johtajan ja varhaiskasvatuspäällikön kanssa, kun suunnitellaan päiväkodin perustamista. He ovat suuria päättäjiä, joiden päätökset vaikuttavat sekä mahdollistavat päiväkodin perustamisen. Ulkopuolinen työnhajaaja kannattaa alussa hankkia mukaan päiväkodin toimintaan. Työnhajaaja ohjaa yrityksen perustamisen alussa työyhteisön toimintaa ja auttaa tarvittaessa pattitilanteessa. Työnjako, kokousten pitäminen ja työhyvinvointi pitää olla työyhteisössä kunnossa ja työnhajaaja maksaa itsensä nopeasti takaisin, kun välttyään alussa tulevilta risti-

riidoilta. Pienessä päiväkotiyksikössä kaikkien kannattaa tehdä yhtälailla samat työt. Kaikki työyhteisössä ovat samanarvoisia koulutuksesta riippumatta.

Kirjanpito ja palkan laskenta kannattaa ehdottomasti ulkoistaa, sillä keskittyminen kannattaa painottaa omaan osaamiseen sekä päiväkodin muuhun toimintaan. Kirjanpidolliset ongelmat tulevat nopeasti kalliiksi niin ajallisesti kuin rahallisesti. Alkuinvestoinnit ovat suuret ja sen takia pitää olla riittävän suuri ostopalveluhinta. Ostopalveluhinta päivähoidossa on yli tuhat euroa jokaista lasta kohti sekä vanhemmilta saatava päivähoitomaksu, joka määräytyy vanhempien tulojen mukaan. Kunnan on kilpailutettava ulkoistettu päivähoitopalvelu ja silloin ei kannata huolestua, jos oma ostopalveluhinta on korkeampi kuin muilla päiväkodeilla. Jos oma palvelu on laadukkaampaa ja lasten perusoikeudet toteutuvat paremmin omassa päiväkodissa, kunta valitsee kalliimmankin päivähoitopalvelun.

6.5 Saksan maatilat

Teimme opintomatkan Saksaan, jossa tarkoituksenamme oli tutustua Saksassa Bayerin alueella toimiviin yrityksiin ja maatiloihin maaseudulla, joiden tarkoituksena oli tuottaa sosiaalipalveluja juuri maaseudulla. Katsoimme opintomatkan olevan hyödyllinen ajatellen opinnäytetyötämme ja opimme monia asioita ja pääsimme näkemään uusia näkökulmia maaseudun kehittämiseen. Opintomatalla tutustuimme monipuolisesti maatilamatkailun yrityksiin ja innovatiivisiin luomumaatiloihin, puutarhoihin sekä eläintiloihin, jotka toimivat oppimisympäristöinä sekä terapeuttisina paikkoina. Matkalla saimme monia uusia ideoita opinnäytetyöllemme. Mielenkiintoisimmat paikat olivat juuri luomumaatilat, joissa toiminta keskittyi lasten kanssa toimimiseen. Käsittelemme erityisesti kahta tilaa, joista käytämme nimityksiä maatila 1 ja maatila 2.

Maatila 1 oli luomutila, jonka toiminta perustui kestävään kehitykseen. Maatila järjesti kurseja ja tutustumisia kouluille, lapsille kuin aikuisillekin perehdyttämällä heidät maatilan elämään. Tilalla työskenteli paljon vapaaehtoisia työntekijöitä ympäri maailmaa, joka toi oman arvonsa toiminnalle. Maatilalla oli lypsykarjaa ja lisäksi erilaisia kotieläimiä sekä kalojen kasvatustilaa. Maatilalla oli esimerkiksi rakennettu kanala lasten kanssa, jossa lapset itse pääsivät turvallisesti keräämään kananmunat ja tutkimaan kanojen elämää. Tilalla oli kasvatettu kasvien ja puiden tunnistus polku. Hyvänä näkökulmana tilalla oli mietitty, miten erilaisia aisteja voitiin harjoittaa opetuksessa. Siksi tila oli rakentanut esimerkiksi aistipolun eriasteisista kivistä ja hiekoista. Maatilalla oli huolellisesti mietitty ravinteiden kierto, jotta päästöjä syntyi mahdollisimman vähän. Maatilan toiminnasta ja kierrosta oli tehty laminoituneet taulut toimintatilan seinille, jossa käytiin läpi, kuinka maatila oikein toimii. Samalla kiinnitettiin huomiota ihmisten toimintaan maailmassa ja mietittiin kuinka yhdessä voisimme tehdä asiat ehkä jollain tavalla paremmin kuin nyt tehdään yleisesti. Maatilalla ei ollut erikseen päiväkotia,

mutta päiväkotikiikaiset ryhmät tekivät päivän vierailuja tilalle. Kouluikäisille lapsille järjestettiin puolestaan pitkäkestoisempia leirejä, jolloin lapset yöpyivät tilalla. Myös perheet saivat varata huoneet vaikka viikoksi. Tilalla oli hienoa, että kaikki saivat osallistua tilan töihin, niin eläinten hoitoon kuin ruuanlaittoon. Pyrittiin elämään mahdollisimman omavaraisesti ja kestävän kehityksen mukaisesti.

Maatila 2 oli luomutila, mikä otti vastaan koululuokkia, päiväkotilaisia ja eri ammattialan ihmisiä. Tilalla tarjottiin erilaisia maatilamatkailun elämyksiä sekä lisäksi tilamyymälän. Tärkeäksi koettiin lähellä tuotettujen tuotteiden myyminen helposti suoraan tuottajalta kuluttajalle. Maatilaravintola tarjosi tilan omia herkkuja sekä lähitilojen tuotteita. Niitä pääsimme syömään ja samalla tilan isäntä kertoi maatilastaan ja tuotetuista tuotteista lähialueella. Maatilalla oli paljon eläimiä, kuten lampaista, sikoja ja lihakarjaa. Kiertelimme alueella isännän kertoessa eläinten hyvinvoinnista ja Saksan maatalouden tilanteesta sekä tuotannosta, missä hän näki paljon kehitettävää. Maatila 2 ei kuitenkaan tarjonnut sen enempää kuin ravintolan, myymälän sekä eläimet. Tällaista toimintaa järjestää moni maatila myös Suomessa eli tila ei antanut mitään innovatiivista meille, mutta hienoa on nähdä maatiloja, jotka avaavat porttinsa lähiasukkaille sekä muille vieraille.

Mielenkiintoinen kohde oli Münchenin kaupungissa toimiva siirtolapuutarha, jossa kaupunkilaiset saivat vuokrata pienen puutarha-alueen. Puutarha oli keskeisellä paikalla kerrostalojen ympäröimänä, mutta se oli aidattu. Puutarhan keskellä oli sateenkaaren muotoinen pieni sosiaalitala, jota saivat käyttää palstan vuokraajat vapaasti vaikka omiin juhliinsa tai ystävien näkemiseen. Yleensä siirtolapuutarhoissa kasvatetaan ruokakäyttöön kasveja, mutta tämä oli kirjaimellisesti puutarha, jossa palstoilla kasvatettiin kauniita koristekasveja. Moni palstan vuokraaja oli maahanmuuttajataustainen, joten he olivat istuttaneet heidän kotimaastaan tuutuja kasveja, joita oli ihana muistella. Puutarha oli omistajan kertoman mukaan auttanut useita maahanmuuttajia sopeutumaan uuteen maahan ja saamaan ystäviä samoista tilanteista. Puutarha oli terapeutin jo sinne astuessaan!

7 Kestävän kehityksen näkyminen tutkittavien päiväkotien toiminnassa

Vierailimme siis neljässä eri päiväkodissa ja Saksan maataloilla tutustumassa toimintaan, mikä on kestävän kehityksen periaatteiden mukaista. Vierailupaikat olivat kaikki omilla tavoillaan toimivia ja mielenkiintoisia kohteita. Kaikissa oli huomioitu lasten osallisuuden merkitys ja ympäristön kuormituksen vähentäminen, mitkä ovat kestävän kehityksen ajattelussa oleellisen tärkeitä seikkoja. Missään paikassa ei kestävästä kehityksestä laitettu erilliseen tehtäväosioon, vaan oli kokonaisuudessaan toiminnan ydin. Ainoastaan päiväkotiki C ei painottanut toiminnassaan kestävästä kehityksestä tai Vihreää lippua, mutta toimi silti hyvin pitkälti kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Päiväkodeissa ja maataloilla ulkona tapahtuva toimiminen oli arki-

päivää ja loi mainiot puitteet tasapainoiseen ja turvalliseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. Saimme vierailupaikoista paljon hyviä ideoita ja menetelmiä oman päiväkodin perustamiseen. Käymme kuitenkin vielä läpi samanlaisuuksia ja eroavaisuuksia päiväkotien ja maati-
lojen välillä niiden kestävä kehityksen toiminnan suhteen. Emme nosta mitään ylitse mui-
den, sillä jokaisessa oli ehdottomasti lasten hyvä olla ja henkilökunta puhalsi yhteen hiileen,
joten se jo kertoo paikkojen toimivuudesta. Ei ole vain yhtä oikeaa tapaa toteuttaa kestävä
kehityksen päiväkotia, eikä vain yhtä oikeaa paikkaa, vaan jokainen voi tarjota omissa puit-
teissaan hyvän päiväkodin lapsille. Haluamme vertailla paikkoja sen mukaan, minkä koimme
hyviksi menetelmiksi meidän tulevaan päiväkotiin. Alla olevaan taulukkoon olemme kirjan-
neet paikkojen eroavaisuuksia ja samanlaisuuksia kestävä kehitystä ajatellen. Paljon olisi
asiaa tullut, mutta tiivistimme tärkeimpiä asioita kestävä kehityksen kannalta.

Keke toiminnassa	Päiväkoti A	Päiväkoti B	Päiväkoti C	Päiväkoti D	Saksan maatilat
Energian käyttö	Pyrytty vähentämään Vihreän lipun myötä, *MR:ssä käyttö vähäistä	Pyrytty vähentämään Vihreän lipun myötä	Minimaalista, lämpö kaminasta	Maatilympäristö ja bioenergia	Hakelaitokset, aurinkopaneelit
Veden käyttö	Pyrytty säästäviseen käyttöön, MR: vähäistä, kantovesi	Pyrytty säästäviseen käyttöön	Minimaalista, kantovesi	Pyrytty säästäviseen käyttöön	-
Jätteen synty	Hyödynnetään, kierrätetään, huomioidaan	Hyödynnetään, kierrätetään, huomioidaan	Hyödynnetään, kierrätetään, huomioidaan	Hyödynnetään, kierrätetään, huomioidaan	Hyödynnetään, kierrätetään, huomioidaan
Kestävä kulutus	Luonnon materiaaleja, vanhat tavarat hyötykäytössä	Luonnon materiaaleja	Lahjoitukset, kuolinpesät, Luonnon materiaaleja, itse rakennetaan, vanhat tavarat hyötykäytössä	Luonnon materiaaleja, vanhat tavarat hyötykäytössä	Vanhat tavarat hyötykäytössä
Ruokavalinnat	Pihalla kasvimaa, metsää hyödynnetään, kalastus, marjapensaita, ruokahetki kiireetön	Pihalla kasvimaa, metsää hyödynnetään	Kasvimaa kehitteillä, metsää hyödynnetään, kalastus, ruokahetki kiireetön ja rauhallinen	Luomulaatikko, itse tuotettua, pihalla kasvimaa, metsää hyödynnetään, marjapensaita, hedelmäpuita, ruokahetki kiireetön ja rauhallinen	Luomuruuat, lähellä tuotetut, itse tuotettua, pihalla kasvimaa, marjapensaita, hedelmätarha, lapset osallistivat ruuanlaittoon
Lähiympäristö	Siisteydestä huolehdittiin, retket lähiluontoon, pk:n piha monipuolinen	Siisteydestä huolehdittiin, retket lähiluontoon	Siisteydestä huolehdittiin, MR: retket lähiluontoon, metsäalue vuokrattu maanomistajalta, luonnonmukainen alue ja monipuolinen	Siisteydestä huolehdittiin, retket lähiluontoon, maatilaa hyödynnettiin, piha monipuolinen	Siisteydestä huolehdittiin, retket lähiluontoon, piha iso ja monipuolinen
Kulttuuriperintö, Monikulttuurisuus	Monikulttuurisuus näkyy, alueen asukkaat käyvät, vierailut lähialueelle, perinteitä huomioitu	monikulttuurisuus näkyy, alueen asukkaat käyvät, vaaritoimintaa, vierailut lähialueelle, perinteitä huomioitu	vaaritoimintaa, vierailut lähialueelle, perinteitä huomioitu	alueen asukkaat käyvät, vierailut lähialueelle, perinteitä huomioitu	monikulttuurisuus, alueen asukkaat käyvät, perinteitä huomioitu

Turvallisuus	kiireetön ilmapiiri, luottamus, selkeät säännöt, ympäristö toimiva ja turvallinen	luottamus, selkeät säännöt, ympäristö toimiva ja turvallinen	kiireetön ilmapiiri, luottamus, selkeät säännöt, ympäristö toimiva	kiireetön ilmapiiri, luottamus, selkeät säännöt, ympäristö toimiva ja turvallinen	kiireetön ilmapiiri
Yhteisöllisyys	ryhmät tekevät yhteistyötä, lähialueen yhteistyö, tempaukset	ryhmät tekevät yhteistyötä, lähialueen yhteistyö, tempaukset	lasten osallisuus, tempaukset	yhteiset juhlat kylälaisten kanssa, lähialueen yhteistyö, tempaukset	ryhmät tekevät yhteistyötä, lähialueen yhteistyö

Taulukko 1. Kestävän kehityksen näkyminen tutkittavien päiväkotien toiminnassa.

*MR: päiväkodin metsäryhmä

7.1 Energian säästäminen ja veden käyttö

Käytimme tutkimuksen jäsentelyssä apuna päiväkodeille tarkoitettua Keke päiväkodissa -kirjaa, mistä oli suuri apu. Taulukkoon käytimme avuksi kartoituslomakkeita, jotka löytyvät Keke päiväkodissa kirjan sivuilta 62-78. Ensimmäiseksi käsittelemme energian säästämistä vierailupaikoissa. Kaikissa paikoissa pyrittiin käyttämään mahdollisimman vähän energiaa, mutta päiväkoti D maatilalla ja Saksan maatilat käyttivät myös bioenergiaa. Päiväkoti A ja B pyrkivät vähentämään kulutusta Vihreän lipun myötä, mutta päiväkoti B oli jo irtaantunut Vihreä lippu -ohjelmasta ja näin ollen tehnyt jo paljon kymmenen vuoden aikana energian kulutusta vähentääkseen. Päiväkoti C erosi muista siten, että sen energian käyttö oli suoraan sanottuna minimaalista. Lämpö tuli kamiinasta ja puista, kun puolestaan Saksan maatiloilla käytössä oli bioenergian lisäksi aurinkopaneelit ja hakelaitokset. Valojakaan ei päiväkodeissa pidetty turhaan päällä, mutta ymmärrettävää on, että metsäryhmät eivät edes voi käyttää juuri sähköä. Päiväkoti B:ssä sähkölaitteissa ei pidetty virtaa päällä, kun laitetta ei käytetty. Monissa tavallisissa päiväkodeissa sähkölaitteet hurraavat koko päivän päällä, vaikka laitetta ei käytettäisi kuin aamusta.

Jokaiseen paikkaan lapset tulivat aika pitkälti vanhempien autokyydillä joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Vedenkulutus ei ollut vierailupaikoissa suurta, varsinkaan päiväkoti C:n puolesta, jossa tuli kantovesi ja muu ylimääräinen vesi tuli viereisestä joesta. Päiväkoti A oli vierailut vesilaitoksella ja päiväkodissa oli lasten kanssa pohdittu veden käyttöä ja sen vähentämistä esimerkiksi käsiä pestessä. Päiväkoti A:n metsäryhmällä ja muillakin lapsilla oli vesi juomapulloissa, joista sai päivän mittaan juoda. Säästäväistä vedenkäyttöä oli jokaisessa paikassa pohdittu lasten kanssa ja pyritti vähentämään. Saksan maatiloilta veden käyttö jäi vähän epäselväksi, mutta sielläkin käyttöä pyrittiin pitämään alhaisena ainakin keräämällä mahdollisimman paljon sadevettä säästöön. Tiskikoneita pidettiin päällä vain koneen ollessa täysi, mutta ympäristöä vähemmän kuormittaviin pesuaineisiin voitaisiin kiinnittää huomiota. Tämä on kuitenkin hieman hankalaa ainakin kunnallisissa päiväkodeissa, joihin kaikkiin tulee samat pesuaineet. Vierailupaikoista löytyi säästäväisen vedenkäytön ohjeet, mikä oli hieno

asia. Myös lasten käsipyyhkeet muutamassa paikassa saivat hatunnoston meiltä, josta päästäänkin jätteen syntyyn.

7.2 Jätteen synty

Jätteen syntyyn oli vierailupaikoissa kiinnitetty huomiota hyvin. Vaikka jotkut epäilevät, niin lastenkin kanssa kierrättäminen onnistuu muutta mutkitta, jos aikuiset siihen sitoutuvat. Jokaisessa paikassa kierrätettiin ja huomioitiin jätteen syntyyn vaikuttavia tekijöitä. Päiväkoti D:stä syntyi jätettä vähiten ehkä juuri metsässä olemisen vuoksi. Toisaalta päiväkodin ongelmana oli kuitenkin vessa, josta ulosteet piti viikoittain viedä kilometrin päässä olevaan päiväkodin jätekeskukseen. Sinne oli hankintalistassa onneksi kompostikäymälä. Päiväkoti A:n metsäryhmäläiset hyödynsivät puolestaan pitkälti metsän omia pissapaikkoja. Kestoasiat olivat arkipäivää jokaisessa vierailupaikassa, niin retkillä kuin päiväkodilla. Ruokaa annettiin lapsille sen verran kuin jaksoivat syödä, mutta lisää sai hakea. Aina lapsi ei tietenkään ruokaa jaksakaan kokonaan tai ei maita, niin silloin vain kannustaa syömään ja tuo pois, jos ei millään voi syödä. Pakotusta ei ruuan kanssa paikoissa ollut. Hienoa oli huomata päiväkotia C:n vaikutus lasten ruokailuun, sillä he olivat jatkuvasti ulkona ja tällöin myös ruoka maittoi sekä syödessä oli rauhallinen tunnelma.

Paperittomaan viestintään oli otettu paikoissa huomiota, pitkälti älypuhelimien ansiosta. Missään ei tullut ilmi, että olisi ollut jonkinlaista foorumia vanhojen tavaroiden vaihtoon keskenään. Lahjoitettuja vaatteita sekä tavaroita otettiin vastaan, mutta kehittämisideana voisi olla annetaan, myydään ja ostetaan -foorumi päiväkodeissa. Esimerkiksi laatikko, johon saa laittaa ja ottaa käytettyjä vaatteita. Askarteluun käytettiin joka paikassa luonnon materiaaleja, mutta päiväkotia C käytti lähes ainoastaan luonnon materiaaleja askarteluun. Päiväkoti A ja D omistivat pihallaan kompostit, toisessa matokomposti ja toisessa tavallinen ja matokomposti. Maatiloilla ja päiväkotia D:ssä ruuasta syntyneitä jätettä hyödynnettiin myös eläimille.

7.3 Kestävä kulutus

Kestävään kulutukseen oli otettu huomiota kaikissa paikoissa enemmän tai vähemmän. Metsäryhmissä käytettiin paljon luonnon materiaaleja, mutta päiväkodeissa olisi voinut olla kestävämpiäkin ratkaisuja. Tämä on kuitenkin haasteellista melko pienellä budjetilla, jota päiväkotien perustamiseen ja ylläpitämiseen käytetään. Lelut ovat useimmiten muovisia, paitsi metsäryhmissä täysin luonnon materiaaleja. Päiväkoti D maatilalla painotti kestäviä leluja, joita ei tarvitse olla paljoa, mutta jotka ovat hyviä ikuisuusleluja. Siellä ei haluttu päiväkotiin lainkaan trendileluja, mutta välillä sai tuoda kotoa oman lelun. Päiväkoti B:ssä oli paljon muovileluja niin pihalla kuin sisällä, mutta siihen vaikuttaa jälleen kunta. Päiväkoti A:n pihalla oli hiekkalaatikkoleluja, mutta suhteellisen vähän lapset niitä tarvitsivat. Lähinnä leikittiin auton

renkailla ja kepeillä sekä rakenneltiin tiilistä. Päiväkodin sisällä leikittiin legoilla ja muilla muovileluilla. Päiväkoti D tulee esiin jälleen erilaisuudellaan, sillä muovileluja ja muita leluja ei ollut lainkaan. Oli vain metsä ja sen antimet. Päiväkoti A:n metsäryhmässä leluja ei ollut myöskään mukana. Saksan maatila 1 tarjosi lapsille puuleluja sekä puusta rakennettuja telineitä pihalla. Päiväkodit viettivät erilaisia teemapäiviä, erityisesti Vihreä lippu -ohjelmaan kuuluvat päiväkodit pitivät niitä. Esimerkiksi päiväkotia A piti alkukeväästä 2014 mahtavan maailmaympärysmatkan, jonka kunniaksi yksi iso huone oli tehty erilaisiksi maiksi.

Kestävää kulutusta oli ehdottomasti päiväkotia C:n koko toiminnan idea, joka syntyi minimaalisella rahalla lähinnä lahjoitusten avulla ja itse tekemällä talkootyönä. Ei pröystäilytilojen suuruudella, sillä aivan mainiosti ryhmä mahtui syömään ja tekemään tarvittaessa eskaritehtäviä pieneen mökkiin tai viereiseen laavuun. Toisaalta ruoka piti tuoda päiväkodilta ja kyseenalaista olisi pienempien lasten lepo hetki niin pienessä tilassa. Toisaalta tällöin ei pieniä olisi niin paljoa ryhmässä. Päiväkoti A ja D käyttivät myös vanhoja tavaroita hyödyksi ja kunnostivat vanhaa uudeksi. Päiväkoti A:ssa pidettiin vanhojen tavaroiden kierrätyspäiväkin, jolloin lapset saivat tuoda vanhoja leluja kunnostettavaksi. Tällöin myös verhoiltiin ja maalattiin muutama vanha tuoli päiväkotiin.

7.4 Kestävät ruokavalinnat

Päiväkoti A, B ja C söivät kuten kunnan muutkin päiväkodit eli ruoka oli suurkeittiöissä valmistettua normaalia päiväkotiruokaa. Päiväkoti D maatilalla söivät puolestaan kotiruokaa, mikä valmistettiin päiväkodin maatilalla keittiössä ja lähellä tuotetuista tai itse kasvatetuista luomuraaka-aineista. Päiväkoti oli yksityinen ja lasten lukumäärä pyöri kymmenen hujakoilla, joten ruokaa ei tarvinnut tehdäkään niin valtavia määriä kuin isommissa päiväkodeissa. Päiväkoti D myös hyödynsi jäljelle jääneen ruuan joko seuraavana päivänä tai kompostoi. Puolestaan muissa vierailuissamme päiväkodeissa jäljelle jäänyt ruoka päättyi biojätteeseen. Ainoastaan päiväkotia A saattoi joskus laittaa jäljelle jäänyttä ruokaa säilytysastiaan ja pakkaseen. Saksan maatiloilla käytettiin itse tuotettua ruokaa suurimmaksi osaksi ja myytiin eteenpäin. Jokaisessa vierailupaikassa päiväkotia B:tä lukuun ottamatta lapset saivat osallistua toisinaan ruuan laittoonkin. Päiväkoti A:ssa leivottiin lasten kanssa joka viikko! Saksan maatila 1:ssä aikuiset eivät osallistuneet ruuan laittoon ollenkaan, vaan seurasivat sivusta lasten tehdessä ruuan. Pienemmät lapset tietenkin tarvitsivat enemmän apua.

Kasvimaa oli A, B ja D päiväkodeissa ja kehitteillä päiväkotia C:en. Marjapensaita oli A, B ja D päiväkodeissa ja niitäkin hyödynnettiin. Päiväkoti D:n pihalla oli omenapuita. Saksan maatila 1:ssä oli hedelmätarha omenapuineen sekä muutama päärynä-, ja kirsikkapuu, kaikki mahdolliset kotieläimet kanaloineen ja lypsynavettoineen, joita hyödynnettiin. Lisäksi olivat valtava kasvimaa, suuri kalojen kasvatusallas, mehiläispesiä ja viljelypeltoja sekä talousmetsää. Lap-

set hoitivat kaikkia osa-alueita, paitsi viljan viljelyä. Kaikissa vierailupaikoissa hyödynnettiin metsän antimia, niin sieniä kuin marjoja sekä välistä villivihanneksiakin, kuten nokkosta. Päiväkodeissa kaikissa kalastettiin lasten kanssa ja kalasaaliita hyödynnettiin. Enemmän voisi kuitenkin painottaa myös päiväkotien henkilökunnan kahvitarjoilun kestäviin valintoihin, kuten Reilun kaupan tuotteisiin kahvi-, tai teepaketin valinnassa. Ruuan alkuperän näkyminen tai erilaiset tuotantotavat eivät saaneet päiväkodeissa kovin suurta merkitystä, mutta päiväkotia D:llä se oli helpompaa maatilalla olevan sijaintinsa ansiosta kuin myös Saksan maataloilla. Päiväkoti B teki kuitenkin retkiä maataloille.

7.5 Lähiympäristö

Siisteydestä huolehdittiin jokaisen vierailupaikan lähiympäristössä sekä tehtiin paljon retkiä lähialueille. Lähiympäristöstä eniten sai irti päiväkotia A:n metsäryhmä, joka taivalsi lähes joka päivä uusille alueille. Jokaisessa päiväkodissa lähiympäristöä hyödynnettiin kuitenkin joka päivä menemällä lähinnä lähimetsään. Päiväkoti C vietti kaikki päivät omalla metsäalueellaan ja näin erosi päiväkotia A:n metsäryhmästä. Piha oli päiväkodeissa todella monipuolinen, mutta päiväkotia B:llä oli ainoastaan valmiita telineitä. Muissa päiväkodeissa mielikuvitukselle oli jätetty enemmän tilaa.

Saksan maatila 2 oli eläinrikas, mutta muutoin melko suppea tarjonnaltaan, kun puolestaan maatila 1 tarjosi kaiken, mistä vain voi haaveilla luonnonmukaisessa ympäristössä. Vielä kun olisi uimaranta ollut! Jokaisessa paikassa olivat lapset ja henkilökunta iskostaneet päähänsä ympäristöstä huolehtimisen merkityksen, mikä on hieno saavutus.

7.6 Monikulttuurisuus ja kulttuuriperintö

Monikulttuurisuus näkyi ja kuului päiväkotia A:ssa ja B:ssä, joissa kävi paljon eri kulttuurien edustajia vierailemassa kertoen kulttuuristaan. Päiväkoti A otti mielellään vastaan esimerkiksi eri kulttuureista tulevia suomenkielen harjoittelijoita, joiden kanssa mm. leivottiin heidän kulttuurin leivonnaisia. Päiväkoti B haluaisi taas enemmän maahanmuuttajataustaisia lapsia päiväkotia. Saksan maataloilla vieraili lapsia lähinnä Saksasta, mutta vapaaehtoisia työntekijöitä tuli eri puolilta maailmaa ympäri vuoden sekä toisinaan eri kulttuurien lapsia leireille.

Maan omaa kulttuuria vaalittiin puolestaan kaikissa paikoissa, mutta erityisesti päiväkotia C:ssä ja D:ssä, joissa perinteet näkyivät kasvatuksessa kuin ympäristössäkin. Päiväkoti C:ssä leikitettiin ainoastaan Suomen luonnon materiaaleilla kepeillä ja kivillä, sahattiin ja tehtiin mutasoppaa, pitkälti myös päiväkotia D:ssä, jossa maatila antoi oman osansa perinneleikkeihin. Kaikissa päiväkodeissa tehtiin retkiä lähiseudun kulttuuriperintökohteisiin sekä museoihin, mutta vähiten päiväkotia C:ssä, jossa retkikohteisiin pyrittiin menemään vain kävellen ja se

hankaloittaa kaukaisempiin paikkoihin kulkemista. Lähialueen asukkaat tekivät vierailuja päiväkodeihin, erityisesti A, B ja D päiväkodeissa. Päiväkoti C:ssä ja B:ssä oli myös vaaritoimintaa, jolloin ikäihminen kävi vierailemassa kertoen tai opettaen vanhoja asioita, kuten pajupilin tekemisen. Saksan maatioilla kävi lähialueen asukkaita vierailemassa, mutta ei opettamassa asioita.

7.7 Turvallisuus ja yhteisöllisyys

Kiireetön ilmapiiri huokui päiväkodeissa. Kiireetön ilmapiiri vaikuttaa niin henkilökunnan kuin lastenkin viihtyvyyteen sekä turvallisuuteen. Ihanaa oli huomata, ettei metsästä ollut kiire tulla syömään ja päiväkotit A:ssa pystyi syömään menemistä jopa venyttämään, kun vain ilmoitti talolle siitä. Ulosmenemiset olivat järjestetty niin, ettei kiirettä ja ahdistusta pukemiseen tullut. Päiväkoti C:ssä siirtymätilanteita tai pukemisia ei juuri edes ollut, joten kiireettömyys oli helpompaa pitää yllä. Päiväkoti D oli tuokiovastainen ja halusi päivän olevan kodinomainen, joten kiireettömyys oli luonnollinen asia toiminnassa. Kuitenkaan päiväkotit A:ssa eivät tuokiot haitanneet kiireetöntä ilmapiiriä, sillä tuokio sai venyä tai lopettaa aiemmin tilanteen mukaan.

Luontopäiväkodeissa on erityisen tärkeää luottamus lapsiin, sillä päiväkodin porteista poistutaan niin usein. Tämä onneksi oli kohdallaan jokaisessa päiväkodissa. Lasten kanssa voitiin mennä minne vain ja aikuiset luottivat lapsiin ja lapset aikuisiin. Erityisesti päiväkotit C näytti luottamuksen olevan suurta, sillä ryhmän alue ei ollut aidattu ja se oli maastoltaan vaihteleva sekä aluetta rajasi virtaava joki. Silti aikuiset saivat hengittää rauhassa antaen lasten leikkiä, sillä luotto puolin toisin oli vankka. Päiväkoti A:n metsäryhmä liikkui päivittäin uusille alueille ja pyöräili isossa letkassa pitkin kaupunkia, joten se näytti myös vankan luottamuksen puolin toisin, ei tuollainen meno muutoin olisi mahdollista. Luottamuksen ja turvallisuuden syntyyn vaikuttavat säännöt, jos niitä on liikaa ja kokoajan käsketään olla tekemättä jotain, lapsi ei loppujen lopuksi tiedä, mitä hän saa ja mitä ei saa tehdä. Päiväkodeissa oli kaikissa painotettu selkeät muutamat säännöt, jotka olivat tärkeä ohjenuora toiminnalle. Lapset tiesivät nämä perussäännöt, joten se riitti. Aina tulee kimmelluksia ja sattuu ja tapahtuu, mutta se on elämää. Päiväkodeissa annettiin lapsen mieluummin tehdä kuin olla tekemättä. Joitakin asioita kuitenkin ihmettelimme päiväkotit B:n toiminnassa, kuten leikkiä saa vain oman käden ja kyynärvarren pituisilla kepeillä. Muissa ei vastaavia sääntöjä ollut.

Vaaratilanteita on paljon, mutta päiväkodeissa henkilökunta tietää sen. Eräs päiväkotit C:n kasvattajista ihmetteli kaikkia turvallisuusvaatimuksia ja olikin niitä vastaan. Perusasiat pitää olla kunnossa, mutta liika kieltäminen on vain haitaksi. Päiväkoti C:n aluehan oli avoin ja joki virtasi alueen ympärillä, mutta silti vaaratilanteita ei juuri ole ollut. Lapsi voi aina liukastua talvisella tiellä, mutta niin voi käydä vaikka tie olisi hiekoitettu. Ulkona lapset saavat va-

paammin puuhastella, joten energiaa saa purettua eri tavalla kuin ollessa koko päivän sisällä. Eräs päiväkotitehtävä A:n kasvattaja kertoi, että lapset riehaantuvat helpommin sisällä. Ulkona lapsi saa purettua energiaa paremmin, eikä kieltoja ole yhtä paljon kuin sisätiloissa.

Päiväkoteissa A ja B tehtiin ryhmien välillä paljon yhteistyötä, kuten vierailuja toiseen päiväkotiin tai tehden perhepäivähoitajien kanssa yhteistyötä. Päiväkoti C ei tehnyt muiden päiväkodin ryhmien kanssa juurikaan yhteistyötä, sillä pyynnöistä huolimatta muut ryhmät eivät vierailleet heidän vain kilometrin päässä olevaan metsäpaikkaan. Päiväkoti D oli keskellä maaseutua, joten lähiryhmiä ei lähistöllä ollut. Kuitenkin lähitaajaman päiväkodeista lapsia kävi vierailemassa paljonkin. Päiväkodit tekivät paljon monenlaista yhteistyötä eri toimijoiden kesken, etenkin ottaen ilolla vastaan vierailijoita. Päiväkotien välillä ei tässä asiassa ollut kovin suuria eroja, mutta ehkä vähiten itse vierailuja teki päiväkotitehtävä C.

Kestävän kehityksen kasvatuksen yksi peruspilareista on osallisuus, mikä päiväkodeissa toteutui melko hyvin, mutta parannettavaa olisi kaikissa sen suhteen. Osallisuutta jokaisen kohdalla on aika vaikea sanoa, toteutuuko se vai ei. Ryhmän ja toiminnan perusteella voi jonkin verran sanoa, esimerkiksi saavatko lapset osallistua päiväkodin asioiden suunnitteluun tai osallistuvatko lasten vanhemmat toiminnan kehittämiseen. Päiväkoti C:ssä lapset saivat osallistua lähes kaikkeen toimintaan puiden kaatamisesta kamiinapuiden hakemiseen. Kuitenkaan lasten kanssa ei suunniteltu toimintaa. Kehittämiseen lapset pääsivät kaikissa päiväkodeissa mukaan. Oleellisena asiana päiväkodeissa oli toiminta lasten kanssa. Lapset saivat tehdä ja kokea aivan valtavasti luonnossa, mikä on osallisuutta. Lasten tarpeisiin ja kysymyksiin pyrittiin paikoissa vastaamaan. Myös erilaiset yhteiset tempaukset lisäävät osallisuutta ja niitä päiväkodeissa pidettiin. Tempauksia järjestettiin niin lasten kesken kuin lasten vanhempien kesken. Mieleen jäi erityisesti päiväkotitehtävä D:n järjestämä joulujuhla kaikille kyläläisille yhteisellä seurantalolla, johon tuli valtavasti ihmisiä ja juhlasta jäi päiväkodille ihana muisto.

8 Visio omasta päiväkodista

Toiminta-ajatuksemme on perustaa päiväkotitehtävä Apilansydän Nurmijärven Palojoelle sukutilalle, jossa on monipuolinen oppimis- ja kasvu ympäristö lapsille. Päiväkoti maatilalla antaa lukemattomat mahdollisuudet kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen lapsille sekä monipuolistaa maatilalla yritystoimintaa. Eli maatalo kehittää lasta ja lapsi maataloa. Tärkeimpänä punaisena lankana toiminnassamme on kestävä kehitys, jonka kautta toteutamme laadukasta varhaiskasvatusta.

Kuva 5: Lapset silittämässä lehmää.

Päiväkoti Apilansydän on sisarusryhmäpäiväkoti, jossa alle viisivuotiaat viettävät suurimman osan ajasta maatilalla ulkoillen ja myös päiväkodin tiloissa, kun puolestaan viisivuotiaat ja kuusivuotiaat muodostavat yhdessä metsäryhmän. Metsäryhmän tukikohta on maatilalla päiväkotinä, mutta he viettävät suuremman osan päivästä Palojoen lähiympäristössä palaten viimeistään iltapäivällä maatilalle. Metsäryhmäläiset viettävät siis suurimman osan ajasta ulkona seikkaillen, mutta kerran viikossa heillä on niin sanotusti päivä päiväkodilla, jolloin neljävuotiaat lähtevät päiväksi metsäryhmän kasvattajien matkaan lähiympäristöön harjoittelemaan metsäryhmän alkeita. Alle neljävuotiaat eivät vielä tee koko päivän retkiä, mutta tekevät pienempiä retkiä lähiympäristöön, sillä pienemmät tarvitsevat päiväunet, eivätkä jaksa kovin pitkiä matkoja kävellä.

Metsäryhmän idea on lähtöisin opinnäytetyömme aikana vierailemistamme päiväkodeista, joissa koimme metsäryhmän idean toimivaksi. Sisarusryhmän ajattelimme toimivimmaksi muodoksi toiminnassa, mutta erottaen siitä kuitenkin metsäryhmäikäiset lapset. Sisarusryhmässä pienemmät oppivat isommilta ja isommat opettavat pienille. Välillä kuitenkin jakaudutaan ikätason mukaisesti pienempiin ryhmiin, jos tehdään esimerkiksi tiettyä projektia. Päiväkodissa pidetään opetustuokioita, mutta ei erikseen esimerkiksi mitään matikkaa tai äidinkieltä. Eri orientaatioalueet opetuksessa sisällytetään toimintaan erilaisina pieninä asioina ja teemoina, kuten matikan voi sisällyttää vaikka perunan nostoon, jossa lopuksi lasketaan yhdessä, monta perunaa tänään saatiin lounaalle nostettua ja monta pientä perunaa on joukossa tai metsässä voidaan pysähtyä hetkeksi etsimään kourallinen erilaisia keppejä ja laitetaan ne yhdessä pituusjärjestykseen. Opetettavat asiat nousevat luonnossa esiin luonnostaan. Kasvattajan täytyy vain tarttua hetkiin, sillä luonto tarjoaa paljon tilaisuuksia, kun vain ymmärtää katsoa niitä opetuksen näkökulmasta. Lasta kuuntelemalla löytyy paljon ihmeteltävää ja tutkittavaa, kun esimerkiksi löydetään hassun näköinen ötökkä ja etsitään luonto-oppaasta tietoa siitä ja päiväkodilla piirretään samainen ötökkä lasten omiin luontovihkoihin sekä tehdään

ehkäpä omat ötökät pihalta löytyvistä materiaaleista. Tuokiosta tuokioon siirtymistä pyritään välttämään tekemällä päivän kulusta mahdollisimman luonnollista ilman erillisiä tuokioita. Mennään ulos kasvimaalle ja siellä tehdään asioita, ei pidetä kasvimaatuokiota.

Kuva 6: Lapset metsässä.

Päiväkotipäivistä löytyy hurjan paljon ihmeteltävää ja tutkittavaa, joten päiväkodissamme kasvattajien tehtäviin kuuluu kirjata päivän aikana tai lasten vapaan leikin aikana asioita päivästä. Lasten kysymiä asioita, uusia ideoita, arviointia ja muita muistettavia asioita, joita käydään läpi kasvattajien sekä lasten kanssa.

Kestävä kehitys on päiväkotiki Apilansydämen keskiössä, mikä näkyy niin toiminnassa kuin tilojen suunnittelussa. Itse nimi Apilansydän kertoo kestävästä kehityksestä. Nimi syntyi vahingossa ja tuntui meistä heti omalta, sillä siitä tulee lämmin ja hyvä tunne. Päiväkotiki Apilansydämessä pidetään kaikista huolta ja opetellaan kestävään elämäntapaan kasvamista rennolla meiningillä. Oikeastaan jo itse varhaiskasvatus on kestävä kehitys, joten ympäristökasvatus ja kestävä kehitys ovat vain tukemassa laadukasta varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen arvopohja perustuu kestävä kehityksen arvomaailmaan, sillä useat toiminnot ja teemat nivoutuvat kestävä kasvatukseen. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 149-150.) Jotta meillä kaikilla ja tulevillakin sukupolvilla olisi mahdollisuus hyvään elämään, haluamme päiväkotimme kautta auttaa perheitä askeltamaan kohti kestävämmän kehityksen mukaista elämää. Kaikki lähtee pienistä valinnoista, ruohonjuuritasolta. Lapset oppivat aikuisilta, joten on lähdeittävä vain muuttamaan itse lapsena opittuja toimintatapoja kestävämmiksi. Yhdessä pieniä askelia eteenpäin menemällä teemme maailmaa paremmaksi.

Kasvatuskumppanuus päiväkotiki Apilansydämessä on tärkeässä roolissa. Tavoite lasten, vanhempien ja kasvattajien välillä päiväkotiki Apilansydämessä on yhteisöllisyyden tunne. Vanhemmilla olisi hyvä tunne jättää lapset hoitoon ja lapsista olisi mukavaa jäädä päiväksi hoi-

toon. Lisäksi henkilökunnalla olisi hyvä olla töissä ja ilmapiiri pysyisi avoimena. Jotta yhteisöllisyys toteutuu, suunnitellaan lasten kanssa perheilloja ja tempauksia, kuten linnunpönttöjen rakenteluilta tai luontopolku metsään. Kun vanhemmat otetaan tiiviisti mukaan varhaiskasvatukseen, on helpompi löytää yhteinen polku kasvatustavoitteiden saavuttamiseen. Pitkälle ei pötkitä, jos päiväkodissa kierrätetään ja kotona laitetaan kaikki roskat samaan roskiin. Tällöin kierrättämisestä tulee vain päiväkodissa tapahtuva juttu, eikä se ole tarkoitus. Pyrimme kasvatuskumppanuuden avulla saamaan myös perheet mukaan kestävämmän kehityksen mukaiseen elämäntapaan vähitellen ja heitä siinä avustaan. Tapahtumien lisäksi päivittäiset kohtaamiset vanhempien kanssa ovat merkityksellisiä, sillä vanhemmalle kuin lapsellekin tulee tunne välittämisestä. Päästään paljon pidemmälle esimerkiksi siinä, kun puhutaan sään sijasta siitä, mitä lapsi on havainnut säässä päivän aikana (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 152-153). Henkilökunnan kanssa puolestaan pyritään pitämään sellainen ilmapiiri yllä, että toiselle voi aina kertoa palautetta niin positiivista kuin rakentavaakin. Kannustetaan toinen toisiaan ja jaetaan kokemuksia sekä mielipiteitä. Hyvä henkilökunnan työilmapiiri heijastuu lapsiinkin positiivisena.

Lapsien kanssa voidaan leikkien avulla miettiä kulutukseen liittyviä kysymyksiä, kuinka esimerkiksi kaupoissa on niin paljon tuotteita ja tarvitseeko kaikkea ostaa. Lapsetkin ymmärtävät kulutukseen liittyviä asioita, kunhan ne vain esitetään heille soveltuvalla tavalla. (Nordström 2004, 138.) Tämän seurauksena lapset vievät ymmärrystä myös koteihin asti. Kun lapsi sanoo haluavansa ostaa äidin kanssa uuden lelun kirpputorilta tai tekevänsä lelun itse, voi se olla ihmetystä herättävää vanhemmalle. Lasten ja vanhempien kanssa pohditaan kestävään elämäntapaan kasvamista ja toimimista. Ymmärrettävää on, etteivät erilaiset valinnat ole aluksi helppoja. Mutta kannustetaan myös siihen, ettei kaikesta tarvitse tehdä niin ehdotonta. Kaikesta ei tarvitse luopua, eikä kestävä elämäntapa ole pelkkää luopumista, vaan vanhojen toimintamallien muuttamista uudenlaiseen. Usein aikuinen tekee sen ongelman, ei lapsi. Sillä lapset tekevät sitä, mikä heistä tuntuu kivoimmalta ja mielenkiintoisimmalta. Kun lapsena oppii jo esimerkiksi vastuullisen kuluttamisen, niin ei hän isompanakaan välttämättä vaadi suuria.

8.1 Apilansydämen oppimiskäsitys

Maatilalla ympäristö tukee kahta oppimiskäsitystä, joihin toiminta perustuu. Ensimmäinen on konstruktivinen oppiminen, jonka mukaan tieto tulee kokemuksen kautta. Maatilalla lapset pääsevät oikeasti esimerkiksi istuttamaan perunoita ja seuraamaan niiden kasvua, kunnes syksyllä pääsevät nostamaan perunat maasta ja valmistamaan kasvattajien kanssa niistä ruokaa. Yhdessä lasten kanssa sitten syödään lasten kasvattamat perunat. Tästä tullaankin toiseen oppimiskäsitykseen sosiokulttuuriseen näkemykseen, jonka mukaan tieto ja oppiminen ovat yhteisöllistä toimintaa. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 99-100.) Kun yksi lapsi nostaa perunat

maasta, nostaa toinenkin ja yhdessä mennään kohti yhteistä tavoitetta. Maatilalla tekemällä oppiminen yhdessä muiden lasten kanssa antaa mainiot mahdollisuudet lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja itseluottamuksen kehittymiseen. Maatila antaa mahdollisuudet lasten tutkimalla oppimiseen, niin ohjattuun kuin omaehtoiseen tutkimiseen. Tärkeää toiminta-ajatukseksamme on antaa lasten myös itse osallistua päätöksentekoon. Lapset saavat suunnitella toimintaa yhdessä kasvattajien kanssa ja itse toiminnan jälkeen myös pohtia kaikki yhdessä tehtyjä asioita eli osallistua myös arviointiin tehdystä toiminnasta. Kaikessa toiminnassa pyritään huomioimaan lasten kysymykset ja kiinnostuksen kohteet, joita sisällytetään kasvatukseen. Tärkeää on huomioida myös lasten ominaiset tavat oppia ja toimia, sillä kaikki ovat omanlaisia oppijoita ja toimijoita. Kuitenkaan kasvattajan suunnittelun merkitystä ei unohdeta, vaan pyritään tekemään toiminnasta mahdollisimman lapsilähtöistä monipuolisessa oppimisympäristössä.

Tämä sekalainen tietoyhteiskunta ja stressi ajavat ihmisiä uupumukseen. Kenelläkään ei ole aikaa kenellekään aidosti. Tuokioita suunnitellaan toinen toistaan parempia ja siirrytään paikasta toiseen. Päivähoitopäivä muodostuu tietystä päiväohjelmasta, missä siirrytään tietyn aikataulun mukaisesti paikasta toiseen. Tämä on stressaavaa niin aikuiselle kuin lapselle. Juuri kun hyvä leikki on päässyt alkamaan, pitääkin leikki siivota ja siirtyä seuraavaan paikkaan. Päivään mahtuu paljon odottamista ja useissa tilanteissa lapsia täytyy rauhoitella tai keksimällä keksiä jotain tekemistä odottelutilanteeseen. On hienoja toimintasuunnitelmia, mutta lapset eivät toimi niin kuin pitäisi. Tuokioiden suunnittelun sijaan voisikin keskittyä vuorovaihtuksen suunnitteluun ja siihen, mitä lapsi haluaa. Lapset ovat lapsia ja toimivat omalla tavallaan. Kannustetaan heitä heidän omiin mielenkiinnon puuhiinsa. Kun asioista, kuten kierrättämisestä tehdään mukavaa ja mielekästä, haluaa lapsi kierrättää. Ylipäätänsä juuri se, että lapset saavat osallistua ja kokea osaavansa, on tärkeää oppimisessa. (Mikkola & Nivalainen 2009, 22-23.) Päiväkoti Apilansydämeistä emme halua ohjelmatoimistoa. Apilansydämeissä muistetaan, että vaikka halutaan opettaa asioita, niin mennään lasten ehdoilla heitä kannustuen. Päiväohjelmat suunnitellaan väljästi, jotta toiminnalle jää oikeasti aikaa.

Päiväkodin tilat on tarkoitus lämmittää uusiutuvilla luonnonvaroilla. Polttopuu saadaan maatilalan omasta metsästä. Metsää on tarkoitus olla maatilalla niin paljon, että uutta metsää kasvaa vähintään sitä mukaan, mitä sitä itse ehditään käyttää. Ajan tasalla oleva metsänhoitosuunnitelma auttaa seuraamaan puun riittävyttä metsässä. Mahdollisuutena on pelkän puulämmityksen sijasta investoida hakelämmitykseen, jolloin biopolttoaineena voidaan käyttää muutakin kuin vain haketettua puuta. Biopolttoaineeksi sopii esimerkiksi lähimaailoilta saatava kuivurien esipuhdistusjäte tai olkipelletti. Muita vaihtoehtoisia uusiutuvia energialähteitä ovat tuulivoima ja aurinkoenergia, joiden käyttö otetaan suunnittelussa huomioon.

Maatilan metsät tarjoavat lukemattoman määrän erilaisia luonnonmateriaaleja, joita hyödynämme askartelussa ja leikeissä. Muovileluja päiväkotiin emme ota paljoa, koska haluamme tuoda luonnosta materiaalit lasten ulottuville, joista lapset voivat itse kehittää omat lelunsa. Kuitenkin kestopuusikkimuovilelut, kuten legot otamme käyttöön. Vanhoja asusteita ja vaatteita voidaan käyttää naamiaisasuina lasten ulottuvilla päivittäin sekä keräämme lahjoituksena muita vanhoja tavaroita käyttöön tarvittaessa niitä kunnostaen.

Tarkoituksena on, että maatilasta erotetaan metsäalue, joka pysyisi mahdollisimman luonnonmukaisena metsänä. Päiväkotivierailujen yhteydessä saimme kuulla, että luonnonmukainen metsä lahoine ja kaatuneine puineen tarjoavat lasten leikeille paljon monipuolisemman ympäristön leikkimiseen kuin esimerkiksi tarkoin hoidettu talousmetsä. Luonnonmukainen metsä tarjoaa samalla myös uudenlaisen elinympäristön eliöille.

Vessana päiväkodissa toimii kompostikäymälä. Kompostikäymälällä lietettä ei synny lainkaan. Kaikki ulosteet muuttuvat kompostoituessa mullaksi. Ulosteiden sekaan voidaan tarvittaessa kompostoida myös keittiössä syntyvä biojäte. Kompostikäymälä ei tarvitse erikseen sähköä tai vettä ja se on merkittävä säästö ympäristölle.

Veden kulutuksen seuranta on maatilalla helppoa. Maatilalla on käytössä oma kaivo, johon asennetaan mittari, joka laskee veden kulutusta. Sähkön kulutus saadaan mitattua samalla tavalla. Kun teemme projekteja veden ja sähkön kulutuksen vähentämiseen, meidän on helppo saada tietoa jatkuvasti, kuinka esimerkiksi kuukausittain kuluu sähköä tai vettä. Mittarit kertovat suoraan ovatko projektimme edistäneet kulutuksen vähenemistä.

Päiväkodin kierrätyspiste on helppo perustaa johonkin maatilan vanhaan rakennukseen, koska maatilalla on käyttämättömiä rakennuksia vanhoilta ajoilta. Maatalouden yhteydessä syntyy paljon erilaista jätettä ja päiväkodin kierrätyspiste tukee samalla maataloudenkin kierrätystä. Kierrätyspistettä voimme lasten kanssa hyödyntää esimerkiksi askarteluihin ja opetukseen. Elintarviketeiden määrää voimme vähentää tilaamalla elintarvikkeita suoraan maataloilta juuri sen verran, kuin tarvitaan. Haluamme tehdä yhteistyötä lähituottajien kanssa, jolloin

saamme lähi-, ja luomuruokaa ja tuemme samalla paikallista toimintaa. Pyrimme myös itse tuottamaan mahdollisimman paljon raaka-aineita päiväkotiin. Ruokaa on tarkoitus kasvattaa yhdessä lasten kanssa, jolloin lapsetkin oppivat ja saavat kokemuksia luonnon toiminnasta. Siksi tarkoituksenamme on käyttää hyväksi kasvimaita, puutarhaa ja maatilan peltoja. Kasvien kasvatuksessa hyödynnämme itse tuotettua kompostia, joka syntyy sivutuotteena kasvien kasvatuksessa. Kompostista saamme omaa arvokasta multaa, jota käytämme jatkossa kasvien kasvatukseen.

Tilalle hankitaan mehiläispesä tukemaan viljelyksien kasvua. Mehiläispesät sijoitetaan huolellisesti sellaiseen paikkaan, ettei niistä aiheudu vaaraa kenellekään. Mehiläispesistä saamme tuotettua hunajaa päiväkodin tarpeisiin niin syötäväksi kuin askartelumateriaaliksi vaikka mehiläisvahakynttilöiden tekoon. Mehiläispesät lisäävät myös satoisuutta viljelykasveissa.

Päiväkodin yhteyteen voisi hyvin perustaa yksipäiväsen kahvilan tai lasten maatilapuodin. Niiden avulla lapset voivat kerätä rahaa päiväkotitoimintaan tai hyväntekeväisyyteen. Ne toisivat samalla ihmisiä tutustumaan päiväkotiin. Kahvilan tai puodin rakentajina ja suunnittelijoina toimisivat tietenkin lapset. Toteutus voitaisiin tehdä yhteistyössä vapaaehtoisten ja vanhempien kanssa. Puodista ihmiset voisivat ostaa elintarvikkeita samaan aikaan, kun he hakevat lapsensa päiväkodista. Kahvilassa voisivat käydä lasten vanhemmat ja kyläläiset sekä vierailevat ryhmät. Puoti ja kahvila toimisivat hyvänä verkostoitumispaikkana ohjaajien, kyläläisten ja vanhempien kesken.

Ruokaosuuskunnan perustaminen on houkutteleva idea päiväkodin yhteyteen. Ruokaosuuskunnan kautta harjoitetaan kumppanuusmaataloutta ja tätä kautta mahdollisesti myös kasvatuskumppanuutta. Kumppanuusmaataloudessa kuluttajat ja tuottaja eli maanviljelijä tekevät yhteistyötä. Meidän liikeideamme avulla helpotamme varmasti ruokaosuuskunnan syntymistä kylälle päiväkodin avulla. Ruokaosuuskunnan tavoitteena on muodostaa ruokapiiri, joka sitoutuu ostamaan maanviljelijän tuottamia tuotteita. Sitouttaminen tapahtuu kuluttajan etukäteismaksulla tuottajalle ennen kasvukautta. Etukäteismaksulla tuottaja saa rahaa tuotteiden tuottamiseen ja investointeihin. Tämän kautta tuottajan ei myöskään tarvitse markkinoida tuotteitaan, koska tuotteet on jo myyty ruokaosuuskunnassa olijoille etukäteen. Kasvukauden loputtua saadut tuotteet jaetaan ruokaosuuskunnassa oleville. Kumppanuusmaatalous takaa puhtaan ruuan ja yhteisöllisen ympäristön, kun ruuan tuotantoon voivat osallistua kaikki ruokaosuuskuntalaiset. Riskinä tietenkin on huono satovuosi, mutta riskin jakautuminen tuottajien ja kuluttajien välillä helpottavat kaikkien toimintaa ruokaosuuskunnassa. Ruokaosuuskunnan kesken voidaan järjestää erilaisia tapahtumia osuuskuntalaisten kesken, joka tekee toiminnasta yhteisöllistä ja hauskaa. Päiväkoti osallistuisi aktiivisesti toimintaan mukaan järjestämällä yhteisiä tempauksia. Ruokaosuuskunnan toiminta voi olla uusi alkua tiiviimmälle yhteistyölle koko kylän välillä. (Luomuliitto 2014.)

Kuva 8: Poika ja lammas.

Haluamme hankkia eläimiä tukemaan varhaiskasvatusta. Mikä olisi ihanampaa pienelle lapselle kuin silittää suloista lammasta ja ruokkia pupuja. Niille voidaan syöttää ruuantähteet, jolloin poisheitettävää ruokaa ei synny. Kanoja voidaan pitää ympärivuotisesti, mutta isoimmat eläimet voidaan vuokrata toisilta maatiloilta vuodeksi kerrallaan laiduntamaan maatalan pelloille. Ei kuitenkaan ole mahdottomuus ottaa enemmän eläimiä toimintaan, kuten kanojen lisäksi lampaista ja sikoja. Eläinten avulla voidaan lisätä luonnon monimuotoisuuden säilymistä. Perinteiset laidunmaat ovat katoavaa perinnettä maaseudulla. Eläinten laiduntaminen synnyttää samalla perinnemaisemia ja mahdollistaa elintiloja uusille hävinneille lajeille. Maatiloilla on vaikeita alueita, joita ei voi nykkyneilla hyödyntää oikein millään tavalla. Alueiden hyödyntäminen onnistuu aivan eri tavalla esimerkiksi eläimillä, jotka pääsevät mihin paikkaan tahansa. Palojoen kylässä on jokilaakso, jota hyödynnetään tai hoidetaan hyvin vähän. Vantaanjokilaakso on monille lajeille erityisen tärkeä elinympäristö. Joen varrella mahdollistuu myös lasten kanssa esimerkiksi kalastus ja vesistön elämän tutkiminen. Järveä ei Palojoella kuitenkaan ole, joten järviympäristöön täytyisi erikseen mennä.

Riistanhoito lähialueilla tuo oman arvonsa toiminnalle. Riistahoidon tarkoituksena on lisätä, säilyttää ja parantaa riistaeläinten elinoloja luonnossa. Näihin tavoitteisiin päästään, kun eläinkantoja säädellään ja turvataan eläinten elinolosuhteita. Riistahoidollisia toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi riistan ruokinta, pesimälaitteiden valmistus ja riistapeltojen perustaminen. Tarkoituksena on päiväkodin kanssa harjoittaa riistanhoitoa mahdollisuuksien mukaan. Näitä toimintoja ovat esimerkiksi linnunpönttöjen tekeminen, riistaruokintapaikan perustus tai ylimääräisten kasvien ja hedelmien vieminen metsään riistan ravinnoksi. Näiden avulla

lapset oppivat eläinten käyttäytymistä luonnossa ja yhdessä voimme havainnoida niiden elämistä. Lasten kanssa voidaan myös tehdä erilaisia projekteja riistanhoitoon liittyen, jos teemana olisi vaikka peuran elämä. (Riistanhoito 2014.) Kaikkien näiden toimenpiteiden kautta edistämme myös ekosysteemipalveluiden kehittymistä Palojoella.

8.3 Kestävästä kehityksestä Apilansydämessä

Kestävän kehityksen edistämiseen otamme mukaan koko päiväkotiyhteisön. Tärkeää on, että kartoitamme aluksi lähtötilanteemme päiväkodin alussa, minkälaisissa olosuhteissa toimimme kestävän kehityksen kannalta. Maatilaympäristö tuo monia osa-alueita mukaan kestävän kehityksen toteuttamiseen ja antaa paremmat mahdollisuudet käytännön toteuttamiseen. Kestävän kehityksen toimintaa on tarkoitus suunnitella, toteuttaa ja arvioida määrätietoisesti. Lasten kanssa kannattaa muodostaa lasten oma kestävän kehityksen ryhmä. Tällöin lasten sana tulee paremmin kuuluviin ja he pääsevät itse paremmin vaikuttamaan asioihin omien mielipiteidensä kautta. Toiminnassa tärkeintä on, ettei kestävän kehityksen edistäminen ole päiväkodissa kenellekään pakkopullaa. Kestävästä kehityksestä ei ole tarkoitus tehdä liian raskasta kenellekään. Esimerkiksi, jos lapsella on uusi paita päällä, niin ihan rauhassa saa sanoa hänelle, kuinka kiva uusi paita hänellä on. Oleellista on, että päiväkodin arjessa näkyvät kestävät menetelmät ja niistä on tehty ihan tavallisia juttuja, kuten kierrättäminen ja lähellä tuotetun ruuan syöminen tai vaikka ulkona kierrätysmateriaaleista askarteleminen. Kestävä kehitys muodostuu niistä pienistä valinnoista, joista vähitellen kasvaa suuri kokonaisuus.

Toiminnalle on varattava tarpeeksi aikaa niin keskusteluun, ideointiin kuin hauskanpitoonkin. Päiväkodissa on hyvä nimetä yksi henkilö, joka pitää kestävän kehityksen ajattelumaailmaa yllä päiväkodissa. Toisaalta työtiimin puhailtaessa yhteen, voidaan eri osa-alueita jakaa keskenään ja koota niitä yhdessä tiimipalaverissa niin lasten kuin aikuistenkin kesken. Sitä paremmin kestävässä kehityksessä saadaan tuloksia, mitä monipuolisimmin päiväkotiyhteisö ja päiväkodin ulkopuolelta tulevat toimijat ovat mukana toiminnassa. Vanhemmat, muut päiväkodit ja järjestöt kannattaa ottaa mukaan toimintaan. Innostavia tarinoita ja ideoita kestävän kehityksen toiminnasta kerätään esimerkiksi tietokoneelle blogiin, nettisivuille tai vastaavaan tiedostoon, jota voivat kaikki lukea ja kommentoida. Erilaiset ideat innostavat toiminnan toteuttamisessa ja synnyttävät uusia ideoita. Jokaisen on hyvä ymmärtää, että työtä tehdään hyvän asian puolesta. (Luomi & Paananen ym. 2011, 18.)

Kestävän kehityksen toteuttamisen tueksi suunnitellaan jokaiselle vuodelle oma teema, johon keskitytään ja saadaan näin kestävästä kehityksestä vähitellen toimintaan sulautettua. Teema selkeyttää ja auttaa ohjaamaan toimintaa. Ensin tehdään teemavuoden mukainen lähtötilanteen kartoitus, johon lapsetkin osallistuvat. Teemavuotena teeman aiheena voi olla esimerkiksi energia. Kartoituksen perusteella luodaan kestävän kehityksen tavoitteet ja toimenpi-

teet päiväkotiiin. Suunnitteluun osallistuvat kaikki päiväkodissa, mutta samaan aikaan päiväkodin työntekijät ideoivat, miten teema tuodaan lasten leikkeihin ja oppimisympäristöön. Kun suunnitelmat on tehty, aloitetaan suunnitelmien toteutus. Toteutuksen on tarkoitus olla toiminnallista, johon osallistuvat päiväkodin lisäksi vanhemmat ja muut eri tahot. Teeman on tarkoitus olla näkyvissä päiväkodin arjessa ja sen ympärille rakennetaan erilaisia talkoita, tapahtumia ja juhlia. Kun teemavuosi loppuu, tehdään loppukartoitus ja arviointi, kuinka tavoitteisiin on oikein päästy. Missä onnistuimme ja mitä olisimme voineet tehdä erilailla. Tämän jälkeen voidaan siirtyä uuteen teemaan tai syventyä johonkin jo käytyyn teemaan tarkemmin. Teemojen kesto ei välttämättä tarvitse olla vuoden kestoisia, vaan ne voivat olla esimerkiksi lyhyempiä ajanjaksoja. (Luomi & Paananen ym. 2011, 20- 33.)

8.4 Esimerkki maatilán töistä

Maatilalla erilaisia oppimisympäristöjä on monenlaisia, on navettaa, kanalaa, lampolaa, puutarhaa, konehallia, lämpökeskusta, kuivuria, nurmea ja niin edelleen, mutta käymme yhden esimerkin pellostá. Pellolla voidaan oppia kaikenlaista, niin yhdessä tekemistä, matematiikkaa ja vaikka liikuntaa. Mutta mitä lasten kanssa sitten pellolla tehdään konkreettisesti? Keväällä osallistutaan kylvöön ja syksyllä sadonkorjuuseen, kun puolestaan kylmempänä aikana vuodesta käytetään pellon antimia ruuan laitossa. Lasten kanssa tutustutaan viljan elämäntulkkuun seuraten sen elämää pienestä jyvästä isoksi korreksi ja jälleen pieneksi hippuseksi myllyssä. Lasten kanssa voidaan kokeilla viljelyä, kuinka se ennen hoidettiin ja kuinka nykypäivänä. Pellolla voidaan tutkia vähän isompien lasten kanssa myös maa-ainesta tonkimalla lapiolla sitä ja tekemällä vertailua eri peltojen kesken. (Risku-Norja & Aaltonen 2007, 30.)

Kulttuurinen kasvatus tulee pellolla pohtiessa maaseutumaisemaa ja kuinka se on muuttunut vanhempien ja isovanhempien lapsuudesta. Ikäihmisten kanssa voidaan opetella vanhoja viljelylauluja tai kuunnella tarinoita entisajan viljelystä sekä leipoa vanhaa kunnan hiivaleipää. Sosiaalinen puoli tulee ymmärryksestä, että ihminen on osa luontoa ja luonto ihmistä. Opetellaan yhteistyötä, kun tutkitaan peltoa ja mennään kohti yhteistä päämäärää. Ekologisuutta harjoitellaan käytännössä kasvattaen siemenestä jyviä pöytään ja pöydästä jätteet kompostiin ja jälleen takaisin peltoon. Lapset näkevät kiertokulun käytännössä. Lasten kanssa voidaan tarkastella pellon elämää myös vuodenaikojen mukaan tehden erilaisia askareita. Taloudellisen puolen antaa maatala yrityksenä esimerkiksi seuraamalla, kuinka vilja myydään rekkoihin ja viedään eteenpäin. Lasten kanssa voidaan vierailta tehtailla ja kaupoissa katsomassa, mitä sille viljalle oikein tapahtuu. Pelto oppimisympäristönä antaa paljon mahdollisuuksia. (Risku-Norja & Aaltonen 2007, 31.)

8.5 Apilansydämen arvomaailma

Arvomaailma pohjautuu kestäväan kehitykseen, jota kautta ympäristötietoisien kansalaisen kasvattamiseen. Arjen toimintamallit ja aikuisten välittämät arvot heijastuvat lapsiin, joten henkilökunnan onkin tiedostettava omat arvonsa sekä keskenään puhuttava niistä. Henkilökunta määräytyy Apilansydämen arvomaailman mukaisesti. Kestävän kehityksen kasvatuksessa oleellista on toisen ihmisen ja ympäristön huomioon ottaminen sekä yhteinen vastuunotto asioista. Jotta lapsi oppii välittämään ja pitämään huolta toisesta ja ympäristöstään, on hänen saatava tunne osallisuudesta ja yhteisöön kuulumisesta. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 31.) Niin kuin valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassakin (VASU 2005) painotetaan yhtenä kasvatuspäämääränä varhaiskasvatuksessa, että lapsi oppii ottamaan toiset huomioon ja välittämään toisista. Päiväkoti Apilansydämen tärkeäksi arvoksi nousee juuri välittäminen, niin itsestään kuin toisista. Aito lapsilähtöisyys ja laadukas varhaiskasvatus toteutuvat päiväkodissa kestävan kehityksen arvomaailman kautta, jossa lasten osallisuudella on oleellinen merkitys toiminnassa. Toimintaa helpottavat selkeät muutamat säännöt, mutta ne ovat sitäkin tärkeämpiä. Enemmän on kuitenkin saa tehdä -asioita.

Päiväkodin arvomaailmaan haimme kuvausta haastattelemalla kahta ikäihmistä Nurmijärveltä. He kertoivat lapsuudestaan aivan innoissaan, kuinka sai aina rakennella majoja metsään sinne ihanalle kalliolle, jossa kaikki kylän lapset leikkivät yhdessä. Aamuisin heräsi pullan tuoksuun, kun oma äiti leipoi ja isä tuli navetasta aamupuurolle. Koulumatka oli varmaan kolmisen kilometriä, mikä kesäisin käveltiin tai oikeastaan juostiin ja talvisin hiihdettiin. Koulumatka lyheni, kun meni kallion kautta. Ihanaa ikäihmististä oli se, että kun keväisin ilmat lämpeni, juostiin heti paljain jaloin, voi kun ihanalta se tuntuikaan. Lautakasan päällä kuviteltiin ajavan kuorma-autoa, kunnes oltiinkin jo kasvimaata kitkemässä. Kavereiden kanssa menttiin onkimaan ja uimaan. Kotiin oli aina turvallista mennä, siellä oli vanhemmat tai jos he olivat navetassa, niin vanha mamma oli kotona villasukkia neulomassa. Ikäihmiset muistelivat, kuinka monta sukupolvea asuivat kaikki yhdessä. Nykypäivänä kaikilla on tietokoneet ja puhelimet sekä pelejä, ei niitä silloin ennen ollut. Kaikki piti keksiä itse ja se oli hauskaa! Lapsena ei ollut koskaan tylsää. Päiväkoti Apilansydämeen haluamme luoda entisajan lapsuuden henkiin jälleen, mutta nykyajan puitteet huomioon ottaen.

Vierailemamme päiväkotia A:n ympäristökasvattaja oli sitä mieltä, että yleisesti päiväkotien ajatusmaailmaa on leimannut ajatus siitä, että lapselle täytyy tarjota mahdollisimman paljon oppimisen virikkeitä. Toiminnan on oltava monipuolista ja erilaisten tuokioiden suorittamisen kautta lapsi oppii uusia asioita. On unohdettu se päiväkotia-ikäisen tärkein opetettava asia; lapsen itsetunnon kehittyminen ja minuuden vahvistaminen. Yhdymme samaan, sillä päiväkodeissa puhutaan yleisesti lapsilähtöisyydestä ja huomioidaan lapsen yksilölliset tarpeet sekä kiinnostuksen kohteet. Mutta miten tämä näkyy päiväkodin arjessa? Näkyykö se matematiikka-tuokioiden pitämisenä ja hiljaa paikallaan istumisen harjoitteluna? Mikkola & Nivalainen (2009) ovat kirjassaan Lapselle hyvä päivä tänään pohtineet, että päiväkodeissa painotetaan

vain kasvatus- ja opetus suunnitelmia sekä tietojen ja taitojen opettamista. Ei mikään ihme, että lapsilla on vaikeuksia pysyä paikallaan ja huomataan kokoajan vain kehittymisen tarpeita. Lapsi kehittyy kukin omalla tahdillaan, eikä kaikkien tarvitse osata piirtää kalaa samalla tavalla tai tykätä jalkapallosta. Miksi pitäisi laskea nuo palikat aamupiirissä tai kokoajan olla hiljaa? Lapsille ei pitäisi painaa jatkuvasti vain tietoa päähän, vaan kuunnella mieluummin mitä hänellä on sanottavaa. Lapsi tarvitsee lohdutusta ja kannustusta, ei mitätöintiä ja rajoittamista. Niin myös päivähoitossa, jossa aikuiset luovat hyvän ilmapiirin. Aikuiset rohkaisevat lapsia tutkimaan ja sitä kautta lapsi oppii uusia asioita. Lapsella on luontainen kyky ihmetteilyyn ja kummasteluun, joten sille kyvylle on annettava tilaa. Lasten kanssa voidaan yhdessä kokeilla ja tehdä uusia asioita, kunhan ei jätetä lasta selviämään yksin. (Mikkola & Nivalainen 2009, 14-15, 21-22.)

8.6 Yritysmuodot

Yritysmuodosta Apilansydämeen emme vielä osaa sanoa. Haluaisimme perustaa päiväkodin mahdollisimman pian, mutta todellinen ajankohta voi olla 4 vuoden tai vasta 8 vuoden päästä, kun sukupolvenvaihdos on vastassa. Yritysmuodon valintaan vaikuttavat perustajien lukumäärä, pääomantarve ja saatavuus. Lisäksi valintaan vaikuttavat vastuiden jakautuminen yrityksessä, voitonjaon ja tappion kattaminen sekä verotus (Loimaan kaupungin ja Auranmaan yrityspalvelut 2014). Pääoman saamisessa saattaa tulla ongelmia, mutta maatila päiväkodin yhteydessä on avuksi pääoman saamisessa, koska maatilalla on paljon pääomaa maassa kiinni. Tällöin ei tarvitse miettiä esimerkiksi tilojen vuokria, sillä ne ovat omia.

8.7 Yrittäjät

Jenni valmistuu (AMK) lastentarhaopettajaksi ja Niklas puolestaan agrologiksi. Jennillä on jonkin verran kertynyt kokemusta varhaiskasvatuksesta työelämässä, mutta näillä voimavaroilla emme pärjää kahdestaan. Sen takia tarvitsemme ulkopuolista työvoimaa, apua Nurmijärven kunnalta ja muilta yksityisiltä päiväkodeilta perustamis- ja hallinnollisissa asioissa. Jennin koulutus ei ole riittävä esiopetukseen ja siksi tarvitsemme päiväkotiin myös muitakin työntekijöitä, jos haluamme harjoittaa esiopetusta. Jenni aikoo käydä vielä ympäristökasvattajan tutkinnon, jotta saa parhaat mahdolliset lähtökohdat ympäristökasvatuksen toteuttamiseen sekä ehkäpä liikekumppaneita. Niklas ei voi toimia varhaiskasvatuksessa työntekijänä ilman pätevää koulutusta, joten hänen on käytävä esimerkiksi lastenhoitajan tutkinto ennen päiväkodin perustamista. Toisaalta Niklas voi toimia talonmiehenä ja maanviljelijänä maatilalla sekä olla mahdollisesti ruokaosuuskunnassa vahvemmin esillä. Toinen tärkeä asia on tilojen saaminen. Maisin tilaa isännöi tällä hetkellä Niklaksen isä ja sukupolvenvaihdoksen ajankohta on noin 8 vuoden kuluttua. Kuitenkaan emme halua asian häiritä vielä tässä kohtaa,

koska päiväkodin perustaminen voi olla mahdollista monellakin tapaa jo ennen sukupolvenvaihdosta.

Kestävän kehityksen mukainen päiväkotitoiminta tukee hyvin myös meidän aatemaailmaamme. Siksi se on osaltaan meidän harrastuskin ja haluamme kehittää ratkaisuja kestävämmälle elämän tavalle ja opettaa ja jakaa sitä myös muille. Maatilan tuotantosuuntakin on mietinnässä ja siksi on myös kartoitettava, mitä oikein teemme. Siihen vaikuttaa tietenkin taloudellisuus, koska muutos esimerkiksi tavanomaisesta tilasta luonnonmukaiseen tuotantoon on erittäin suuri harppaus. Siinä koko tilan konekanta vaihtuu ja maan sopeutuminen uuteen tuotantotapaan kestää useita vuosia.

8.8 Asiakkaat ja henkilökunta

Päiväkotitoiminta kuuluu sosiaalipalveluihin ja asiakkaat ovat alle kouluikäiset lapset sekä heidän perheensä. Pääosin asiakkaat tulevat Palojoen kylältä ja lähiseuduilta. Teemme päiväkodin perustamisvaiheessa internetsivut päiväkotitoiminta Apilansydämeestä, jotta vanhemmat voivat tutustua niihin etukäteen. Kerromme sivuilla, millainen on päiväkodin toiminnan idea ja arvomaailma. Lapsia päiväkodin sisarusryhmässä voisi olla ikävuodet 2-4 ja metsäryhmässä 5-6-vuotiaat. Henkilökuntaa päiväkodissa voisi olla viisi kasvattajaa, joista sisarusryhmässä olisi kaksi lastentarhanopettajaa ja yksi lastenhoitaja sekä metsäryhmässä yksi lastentarhanopettaja ja yksi ympäristökasvattaja (lastenhoitaja).

Hoitopaikkojen määrä määräytyy hakijoiden perusteella. Jos kaikki lapset ovat yli 3-vuotiaita, niin päiväkotitoimintaan mahtuisi periaatteessa 35 lasta suhteessa kasvattajamäärään, joita olisi tavoitteena saada viisi, mutta todellisuudessa alle 3-vuotiaitakin lapsia mahdollisesti tulisi ja tällöin luonnollisesti lukumäärä vähenee. Tilojen perusteella noin kolmekymmentä lasta ei olisi mahdollista, sillä uudistettu navettarakennus antaa isot tilat päiväkodille. Lisäksi osa lapsista on metsäryhmässä, joten he eivät edes ole paljoa päiväkodilla. Lopullinen lapsimäärä tulee kuitenkin vasta hakijoiden perusteella. Aluksi voisimme kuitenkin aloittaa pienemmällä määrällä lapsia ja vähitellen kasvattaa koko viittä kasvattajaa vastaavaksi määräksi. Ihanteellista olisi, että ryhmä olisi mahdollisimman pieni verrattuna kasvattajamäärään. Toiminnan on kuitenkin oltava tuottavaa, joten henkilökunta suhteessa lapsiin on oltava lähes maksimaalinen lain ja asetusten sallimissa rajoissa. Myöskään emme lähde pienryhmäpäiväkotia miettimään, sillä haluamme taata mahdollisimman monelle lapselle hoitopaikan, jos siihen on hyvät puitteet. Maatilalla on tilaa vaikka kolmenkymmenen lapsen temmeltää, mutta siitä nouseva määrä on liikaa ja siksi lapsimäärä pyörisi kahdenkymmenen ja kolmenkymmenen välissä sekä hoitajamäärä kolmen ja viiden välissä.

8.9 Kartoitusta päivähoidon tarpeesta

Tarkoituksenamme on saada lapset Palojoen lähiympäristöstä sekä lähikylistä päiväkotiiimme. Nurmijärven Palojoella ei ole tällä hetkellä päiväkotia, joten kiinnostuneita vanhempia päiväkodin perustamiseen varmasti löytyy. Palojoella asuu tällä hetkellä kuusikymmentäkuusi alle kuusivuotta täyttäneitä lapsia (Nurmijärven kunta). Palojoen kyläyhdistyksen tutkimuksen mukaan kaikki esikoululaiset kuljetetaan Palojoelta taksilla Kirkonkylään esikouluun. Kiinnostuneita ollaan esikoulun tarpeesta kylällä ja sen tarvetta tutkitaan ja kartoitetaan vuoden 2014 aikana Palojoen kyläyhdistyksessä. Nurmijärvi on muuttovoittoinen kunta ja lapsia tulee vuosien aikana riittämään varmasti ihan jonoihin asti. Palojoki on maalaiskylä, mutta siellä on toiminnassa oleva koulu ja ihmisiä tuppaa kylälle muuttamaan jatkuvasti lisää, joten päiväkodille on tarvetta.

Kuva 9: Lapset kalassa.

Päiväkoti Apilansydämen tarkoituksena on ottaa huomioon koko lähiympäristönsä tarpeet mahdollisimman hyvin. Aluksi aloitamme tietenkin itse päiväkodin perustamisesta, mutta visionamme on perustaa maatilalle myös vanhusten päivätoimintatalo. Vanhukset pääsisivät seuraamaan lasten toimintaa ja opastamaan heitä monissa askareissa, kuten leivän leipomisessa tai kukkaseppeleen teossa. Vanhukset pääsisivät lukemaan lapsille kirjoja ja kertomaan omasta lapsuudestaan. Idean pohjana on päiväkotien mummu -toiminta. Päiväkodin ja vanhusten toiminnan ohella tarkoituksenamme olisi järjestää toimintaa koko kylälle ja olla mukana kyläyhteisön toiminnassa. Palojoen kyläsuunnitelmassa haluttaisiin kehittää yhteisöllisyyttä ja ratkaisuehdotuksia tähän on ollut mm. yhteiset tapahtumat, retket, lähiruokapiiri, kerhot, liikuntaharrastukset, eri-ikäisten saaminen mukaan toimintoihin (monipuolisuus), nuorten kerhot, Taaborinvuoren hyödyntäminen kyläläisille jne. Näissä asioissa päiväkotituki si koko kylän toimintaa monellakin osa-alueella.

Päiväkodin toimintaa harjoitetaan ja suunnitellaan kestävä kehityksen mukaisesti, jossa otetaan huomioon kaikki kestävä kehityksen neljä osa-aluetta. Lapset ovat mukana toiminnan kehittämisessä ja opettelemme yhdessä asioita ja tapoja, miten voisimme tehdä maailmasta kestävämmän. Siihen kuuluu kylän yhteisöllisyyden kehittäminen ja säilyminen. Kylän yhteisöllisyyden kehittäminen lähtee yhteistyöstä eri tahojen kanssa. Tahoja voivat olla esimerkiksi metsästysseura, urheiluseurat, yhdistykset, perhepäivähoitajat ja muut kyläläiset. Päiväkodin kautta koko Palojoen kylä hyötyisi ja se antaisi hyviä väyliä toiminnan kehittämiseen kylän sisällä. Samalla tarjoamme palojokelaisille lapsille hyvän varhaiskasvatusympäristön, joka on sijainniltaan hyvä, eikä esikoululaisia tarvitse viedä Nurmijärven kirkonkylälle. Maatilalla voisi toimia myös pieni maatilapuoti tai kahvila, johon lapset voisivat leipoa tarjottavia ja sieltä saisi myös lähiruokaa. Paljonhan tässä on tekemistä kahdelle ihmiselle, mutta emme aiokaan tätä kahdestaan vain toteuttaa. Haemme ennen perustamista yhteistyökumppaneita ja vapaaehtoisia toimintaan mukaan. Kestävää kehitystä on yhdessä toimiminen ja yhdessä hyvän tekeminen. Vaikka tie on pitkä, niin ensimmäisestä askeleesta kaikki lähtee.

8.10 Swot-analyysi

Vahvuudet	Mahdollisuudet
<ul style="list-style-type: none"> • Yhteisen unelman toteuttaminen • Sijainti • Opinnäytetyön tekeminen • Verkostot • Päivähoitopalvelun tarve ja kehittäminen • Määrätietoisuus ja konkreettisuus • Luonnonläheisyys ja ympäristöystävällisyys (kestävä kehitys) • Ratkaisut kyläyhteisöllisyyden kehittämiseen • Kunnan tuki toiminnalle 	<ul style="list-style-type: none"> • Maatilan monipuolinen ympäristö • Yhteistyön ja kyläyhteisöllisyyden lisääminen • Ympäristötietoisuuden lisääminen • Yhteistyökumppaneiden saaminen • Taaborinvuoren museoalue • Toiminnan monistaminen myös muualle • Palojoen kylän aktiivisuuden lisääminen • Sosiaalinen media
Heikkoudet	Uhat
<ul style="list-style-type: none"> • Epätietoisuus kunnasta • Kokemuksen vähäisyys päivähoitopalvelun tuottamisessa ja yrittämisessä 	<ul style="list-style-type: none"> • Nuorten yrittäjien uskottavuus • Valtava työmäärä • Rahan riittävyys • Byrokratia sosiaalipalveluiden tuottamisessa • Sukupolvenvaihdon ajankohta useiden vuosien päästä • Työyhteisön toimivuus • Päiväkotien määrä koko Nurmijärven kunnassa → tarve päivähoitopaikoista • Turvallisuus

--	--

Taulukko 2. SWOT -analyysi.

8.10.1 Vahvuudet

Vahvuuksia ovat meidän luja tahto yhteiskunnan ja kestävä kehityksen edistämiseksi. Toteutamme tulevaisuuden yhteistä unelmaamme ja mietimme asiassa kaikkien yhteistä hyvää. Olemme tehneet opinnäytetyön päiväkodin perustamiseen liittyen ja tutustuneet moniin päiväkodin ammattilaisiin. Heidän kautta olemme verkostoituneet ja saaneet arvokasta tietoa päiväkodin perustamisesta. Opinnäytetyö on hyvä asiakirja yhteistyökumppaneille, jotka ovat kiinnostuneet ajatuksistamme.

Maisin tila Nurmijärvellä on lähellä asutuskeskuksia ja vastaavanlaista ympäristöä tiukkenevassa pääkaupunkiseudussa on vaikea enää löytää tai perustaa. Taaborinvuoren museoalue maatilalla läheisyydessä antaa oman arvonsa toiminnalle.

8.10.2 Heikkoudet

Yksi heikkous on epätietoisuus kunnasta, mutta toisaalta se on myös vahvuus. Ostaako kunta päivähoitopalveluamme? Jos ostaa, onko se pitkäaikaisesti jatkuvaa. Hyvä ja aktiivinen yhteistyö kunnan kanssa on siten elintärkeää päiväkodin syntymiselle ja jatkuvuudelle.

Tällä hetkellä emme ole vielä kovin paljon puhuneet kyläläisille ja kunnalle päiväkodin perustamisesta, koska sen ajankohta on vielä niin kaukana. Tämä on harmi, sillä olisi mahtavaa voida aloittaa toiminta aikaisemmin. Ei voi siis kailottaa vielä kaikille päiväkodista. Koko työyhteisön toimivuudelle tarkoituksenamme on ottaa työhajaaja, koska meillä ei ole kokemusta kovin paljoa yritystoiminnan tai työyhteisön pyörittämisestä. Niklaksella on kavereiden kautta oma yritys, joka antaa varmasti apua päiväkotiyrittämiseen, mutta ammattilaisia tarvitaan varmasti toiminnan aloittamisessa.

8.10.3 Mahdollisuudet

Maisin maatila tarjoaa monipuolisen toiminta ympäristön kestävä kehityksen päiväkodin toteuttamiselle. Haluamme luoda innovatiivisen työyhteisön, jotka voivat kehittyä omassa työssään. Jos päiväkotia saa siivet allensa ja toiminta lähtee hyvin käyntiin, niin vain taivas on rajana. Päiväkodin ja maatilalla kautta tehdään monien tahojen kanssa yhteistyötä kestävä kehityksen eteen. Mukaan halutaan koulut, muut päiväkodit, yhdistykset, kouluttajat, perhepäivähoitajat, perheet, kunta yms. Mahdollisuutena voi olla koko kyläyhteisöllisyyden paranemi-

nen Palojoen kylässä. Yhteisöllisyyden paranemisen kautta toiminta voi edistää muitakin kyliä tai kuntia innovoimaan uusia ideoita kyläyhteisön parantamiseksi, jos ideamme saa paljon näkyvyyttä. Haluamme olla toiminnassamme avoimia ja jakaa tietoa ja taitoa toiminnastamme mahdollisimman paljon.

Medianäkyvyyttä on helpommin saatavilla kuin esimerkiksi kymmenen vuotta sitten. Sosiaalinen media mahdollistaa edullisen markkinoinnin päiväkodin ja maatilan toiminnasta vaikka ympäri maailmaa. Medianäkyvyys saattaa levittää sanaa toiminnastamme koko pääkaupunki-seudulle. Tällöin lähikylistä ja kunnista saatetaan tulla seuraamaan toimintaa tai vanhemmat tuoda vähän kauempaakin lapset päiväkotiin.

8.10.4 Uhat

Nuorten yrittäjien uskottavuus on usein koetuksella. Kuitenkin sitkeä työ, avoimuus ja kuuliaisuus varmasti auttavat uskottavuuttamme. Päiväkodin perustamisen alussa on aivan valtava työmäärä, joten uhkana voi olla pääoman loppuminen tai työuupumus. Siksi tarvitsemme ympärille ihmisiä, jotka haluavat auttaa toiminnassa, niin pääsemme jaksavaisemmin eteenpäin. Jokaista asiaa ei tarvitse kokea kantapään kautta. Suuret investoinnit ja tilojen ylläpitäminen mietityttävät rahallisesti. Työyhteisön toimivuus on yksi suurista haasteista päiväkodin hyvän hengen ja hyvinvoinnin kannalta. Huono yhteishenki näkyy heti ulospäin asiakkaille ja tekee hallaa koko toiminnalle.

Nurmijärvellä toimii yhteensä noin nelisenkymmentä päiväkotia ympäri kuntaa. Nurmijärven kunta varmasti arvioi päivähoidon tarpeen Palojoella, mutta tarvetta voimistaa Palojoen kylän toimikunta ja vanhemmat. Palojoelle perustettavan päiväkodin pohjatyön on oltava vanhempien ja Palojoen kylän tarvelähtöistä, jotta saadaan ääntä toiminnan toteuttamiselle. Tilojen muokkaaminen päivähoidolle sopiviksi vaatii omia muutoksia ja investointeja. Sen kautta tulee byrokratia sosiaalipalveluiden tuottamisessa. Liialliset säännöt sosiaalipalveluiden tuottamisessa kuluttavat varmasti motivaatiota ja voi käytännössä kaataa koko liiketoiminnan taloudellisesti. Ajan kuluessa näkymät muuttuvat Nurmijärven kunnan ja Palojoen kylän sisällä. Päivähoitoa ja varhaiskasvatusta ei enää välttämättä Palojoella tarvita silloin, kun me kerkeämme edes aloittamaan, mutta sitä emme vielä tiedä.

9 Lopuksi

Opinnäytetyössämme etsittiin käytäntöjä ja toimintatapoja, miten voisimme toteuttaa kestävä kehityksen periaatteella päiväkodin maatilalla. Opinnäytetyön alussa kartoitimme, mitä kestävä kehitys oikein tarkoittaa ja millä tavalla se ilmenee yhteiskunnassa, maatiloilla ja varhaiskasvatuksessa. Kartoitus laajensi ajatuksiamme todella paljon. Hankalana puolena esil-

le nousi kuitenkin opinnäytetyön rajaaminen. Alussa tuntui, että opinnäytetyö räjähtää käsiin. Ohjaajiemme avulla saimme kuitenkin paremman suunnan opinnäytetyön toteuttamiseen, sillä kestävä kehitys, maatalous ja päiväkotit ovat laajoja käsitteitä. Myöskään kahden alan yhdistäminen ei ollut mikään itsestäänselvyys, sillä varhaiskasvatuksessa ovat omat näkökulmansa verrattuna maaseutuelinkeinoihin. Mielestämme onnistuimme siinä kuitenkin hyvin.

Haastattelut erilaisissa luontoon painottuvissa päiväkodeissa olivat erittäin antoisia. Heidän ansiostaan saimme hyviä näkökulmia toimintamme toteutukseen. Keskustelut ja päivät vierailupaikoissa antoivat ikimuistoisia kokemuksia, tarinoita ja hyviä verkostoja tulevaisuutta ajatellen. Matkat Suomessa ja Saksassa ovat auttaneet saamaan uudenlaisia visioita päiväkodin toteuttamiseen tavoilla, joita ei olisi tullut edes mieleenkään. Hyvistä tavoista ja käytänteistä teimme vertailuja vierailupaikkojen kesken ja sen kautta saimme hyviä käytänteitä omaan toiminta-ajatukseemme. Hauskaa oli huomata, että monilla oli samanlaisia ajatuksia keskenään, mutta yhtä oikeaa tapaa toteuttaa päiväkotia ei ole olemassa. On vain hyviksi todettuja käytänteitä, joita kannattaa huomioida päiväkodissa ja matkia toisilta, mutta tehdä kuitenkin se omantyylinen ratkaisu. Monissa paikoissa oikein ihmetytti, kuinka hienosti päiväkodit toimivat ja minkälaisia saavutuksia ne olivat oikein saaneet aikaan. Saa vain ihailla vierestä!

Luonnonmukainen maatalous herätti ajatuksia tuotantosuunnan vaihtamiseen. Käytännössä on mahdollista, että luonnonmukainen tuotanto voi olla kannattavampaa taloudellisesti kuin tavallinen tuotanto. Tuotantosuunnan vaihtaminen tukisi paremmin myös kestävä kehityksen mukaista päiväkotia. Ongelmina tuotantosuunnan vaihtamisessa ovat suuret alkuinvestoinnit ja maaperän tottumisen uuteen viljelymenetelmään, joka on taloudellisesti kuin myös työmäärällisesti raskasta. Luonnonmukaisen tuotannon mahdollisuuksiin taloudellisesti aiomme varmasti keskittyä paremmin tulevaisuudessa, koska luonnonmukainen maataloustuotanto antaisi todella paljon lisäarvoa päiväkodin toiminnalle sekä terveyden edistämiseksi ja tätä kautta kohti kestävämpää elämäntapaa.

Päiväkodin toiminta-ajatuksen tekeminen selvensi ajatuksiamme, miten ja minkälainen kestävä kehityksen mukainen päiväkotit kannattaisi perustaa maatilalle. Suunnitelman avulla saimme pohjan, miten lähdemme ajatusta viemään eteenpäin ja minkälaisin askelin se tapahtuu. Vierailupaikoista ilmeni paljon lisää samankaltaisia paikkoja, joihin haluamme myöhemmin mennä tutustumaan. Opinnäytetyön ansiosta keksimme uudenlaisia ratkaisuja elvyttää kylässä yhteisöllisyyttä ja opettaa lapsille toimintatapoja kohti kestävämpää elämistä päiväkodin kautta. Kestävät toimintatavat välittyvät suoraan lasten perheisiin ja pitkällä tähtäimellä koko lapsen elämään. Tavoitteisiin pääsemiseen tarvitaan kuitenkin erittäin innokasta työmoraalia ja paljon yhteistyökumppaneita. Teimme päiväkodin liiketoimintasuunnitelman tarpeeseen, koska Nurmijärven Palojoella on tehty kyläsuunnitelma vuonna 2013, jossa esiintyy tarve varhaiskasvatukselle tulevaisuudessa Palojoen kylälle. Aivan hyvin voimme

aloittaa päiväkodin hetimiten joissain muissa tiloissa Palojoella ja vähitellen laajentaa toimintaa maatilalle.

Suurena etuna opinnäytetyössä on ollut yhteistyö meidän molempien välillä. Maatalous ja sosiaaliala tukevat erittäin hyvin toisiansa, kun mietitään palveluiden kehittämistä maaseudulle. Sekä ylipäättänsä sosiaalialan kehittämistä, mikä sekin on muutoksen ja kehityksen alla. Molempien näkemykset opinnäytetyössä ovat auttaneet päiväkodin suunnittelussa paljon, koska aikaisempi kokemus omilta aloilta on tuonut monipuolisia ideoita.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyö antoi meille avaimet oveen, josta voi avautua täysin uusi maailma sosiaalipalveluiden tuottamiseen ja maaseudun elinvoimaisuuden säilymiseen.

Kuva 10: Päiväkoti Apilansydämessä on kiva olla!

Lähteet

Painetut lähteet

- Ahonen, T. 2009. Roskaaminen kuriin. *Lapsemme* 2/2009. Helsinki: Oy Scanweb Ab.
- Elliot, S. 2010. Children in the natural world. Teoksessa Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä. *Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Friman, T. 2012. Pysyvä muistijälki. *Lapsen maailma*. 6-7/2012. Lahti: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Hietala, H. 2012. Paluu vanhoihin arvoihin, *Lapsen maailma* 9/2012. Lahti: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Häkkinen, J. 2005. Maalle oppimaan! Maaseutulähtöisen ympäristökasvatuksen käsikirja. Helsinki: Libris 2005.
- Kiander, J. 2011. Voiko talouskasvu olla kestävä? Teoksessa A. Pohjola & R. Särkelä. *Sosiaalisesti kestävä kehitys*. Vaasa: SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- Luomi, A. & Paananen, J. ym. 2011. Keke päiväkodissa. *Kestävän kehityksen opas*. Porvoo: Kirjapaino Uusimaa
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia nykypäivän varhaiskasvatukseen. *Pedatieto*. Saarijärven Offset Oy. 2009.
- Niemi, J. ja Ahlstedt, J. 2014. Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy
- Nordström, H. 2004. Ympäristökasvatuksen toimintamalleja. Teoksessa H. Cantell (toim.) *Ympäristökasvatuksen käsikirja*. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä. *Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja. Kasvua kohti kestävä kehitystä. Helsinki: Lasten Keskus.
- Pasanen, J. & Ulvila M. 2012. Kasvun mahdollisuus ja kasvupakosta vapautuminen. Pekka Borg (toim.). *Polkuja metsään*. 2012. Kustantaja: Into.
- Pohjola, A. 2011. Sosiaalisesti kestävä kehitys. Särkelä, R (toim.). Helsinki: Sosiaali- ja terveydenkeskuskeskusliitto.
- Pönnkö, A. & Sääkslahti, A. 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. *Liikkuva lapsi*. Hujala, E. & Turja, L. (toim.). 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Raittila, R. 2012. Ympäristökasvatus on lasten toimintaa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L (toim.). *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Rajala, J. 2006. Luonnonmukainen maatalous. 2. painos. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Rauhala, O. 2010. Lapsi tien kehittäjänä. *Lapsen maailma*. 10/2010. Lahti: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Risku-Norja, H. & Aaltonen, V. 2007. Maalle oppimaan. *Kestävä kehitys koulujen ja lähimaatilojen yhteistyönä*. Kustantaja: MTT, 31600 Jokioinen

Rohweder, L & Virtanen, A (toim.) 2008. Kohti kestävästä kehitystä. Pedagoginen lähestymistapa. Opetusministeriön julkaisuja 3/2008.

Saarinen, K. 2012. Luonto kuntouttaa. Lapsen maailma. 6-7/2012. Lahti: Lastensuojelun Keskusliitto.

Soini, K., Yli-Viikari, A. & Aakkula, J. 2012. Monivaikutteinen maatalous - paluu maatalouden alkuperäisiin tehtäviin. Pekka Borg (toim.). Polkuja metsään. 2012. Kustantaja: Into.

Stranius, L. 2011. Degrowth: Ihmisten hyvinvointia ekologisissa rajoissa. Teoksessa A. Pohjola & R. Särkelä. Sosiaalisesti kestävä kehitys Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Suomela, L. & Tani, S. 2004. Ympäristön kolme ulottuvuutta. Teoksessa H. Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus.

Willamo, R. 2004. Luonto ja ei-luonto. Teoksessa H. Cantell (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus.

VASU. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Helsinki: Stakes

Yli-Viikari, A., Lilja, T., Heikkilä, K., Kirveenummi, A., Kivinen, T., Partanen, U., Rantamäki-Lahtinen, L. & Soini, K. 2009. Green Care - terveyttä ja hyvinvointia maatilalta. Tampereen Yliopistopaino: Juvenes Print Oy

Sähköiset lähteet

Kansainvälisen ympäristöpolitiikan yksikkö 2013. Ulkoasiainministeriö. Kansainvälinen yhteistyö. Kestävä kehitys. 2013. Viitattu 19.10.2014
<http://www.formin.fi/public/default.aspx?nodeid=32099>

Loimaan kaupungin ja Auranmaan yrityspalvelut. 2014. Yritysmuodon valinta. Viitattu 3.11.2014 http://www.loimaanseutu.fi/sivu.tmpl?sivu_id=440

Luomuliitto. 2014. Kumppanuusmaatalous.
<http://www.luomuliitto.fi/luomutuotanto/kumppanuusmaatalous/>

Luonnonmukainen kasvinviljely 2012. Maa- ja metsätalous tuottajain Keskusliitto. 2012. Luonnonmukainen kasvinviljely. Viitattu: 24.9.2014
http://www.mtk.fi/maatalous/luomutuotanto/luonnonmukainen_kasvinviljely/fi_FI/luonnonmukainen_kasvinviljely/

Mitä ympäristökasvatus on? 2012. Suomen ympäristökasvatuksen seura. 2012. Viitattu 5.10.2014. <http://www.ymparistokasvatus.fi/mita-ymparistokasvatus-on>

Nurmijärven kunta. Palojoen kyläsuunnitelma 2013. Viitattu: 12.10.2014
<http://www.nurmijarvi.fi/filebank/9025-palojoen-kylasuunnitelma.pdf>

Ollikainen, M. & Pohjola, M. 2013. Talouskasvu ja kestävä kehitys. Viitattu: 20.11.2014.
<http://www.acadsci.fi/kannanottoja/talouskasvu.pdf>

Polvinen, K., Pihlajamaa, J. & Berg, P. 2012. Luonnosta hyvinvointia lapsille ja nuorille. Kuvauksia luonnon hyvinvointivaikutuksista, palveluista ja malleista palveluiden kehittämiseen.

Riistanhoito 2014. Maa- ja metsätalousministeriö. 2014. Riistanhoito. Viitattu: 7.11.2014
http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/kalastus_riista_porot/riistatalous/riistanhoito.html

Salmu, M. 2011. Luomuun siirtyminen lisää kasvi- ja perhoslajien määrää. Viitattu: 14.11.2014. <http://luomu.fi/kirjoitus/luomuun-siirtyminen-lisaa-kasvi-ja-perhoslajien-maaraa/5/?ref=luonnon-monimuotoisuus>

Suomen Latu 2014. Metsämörri. Viitattu:13.11.2014
http://www.suomenlatu.fi/suomen_latu/lapset_nuoret/metsamorri/

Suomen Ympäristökasvatuksen Seura ry. 2014. Mikä on Vihreä lippu?. Viitattu 3.11.2014
<http://www.vihrealippu.fi/vl/mika>

Kuvat

Kuva 1: Green care -maatilalla ihastelemassa vastasyntyneitä porsaita.....	14
Kuva 2: Mennään metsään! Vierailu Saksan maatilalla.....	15
Kuva 3: Lapset metsässä karhuleikissä.....	19
Kuva 4: Hiihtäminen on hauskaa.....	22
Kuva 5: Lapset silittämässä lehmää.....	47
Kuva 6: Lapset metsässä.....	48
Kuva 7: Maisin tilan oppimisympäristöstä havainnollistava kuva.....	51
Kuva 8: Poika ja lammas.....	54
Kuva 9: Lapset kalassa.....	60
Kuva 10: Päiväkoti Apilansydämessä on kiva olla.....	65

Taulukot

Taulukko 1. Kestävän kehityksen näkyminen tutkittavien päiväkotien toiminnassa.	40
Taulukko 2. SWOT -analyysi.....	61